

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Iacobi Brvckeri Regiae Scient. Societatis, Qvae Berolini
Floret, Membri Historia Critica Philosophiae**

A Tempore Resvscitatarvm In Occidente Literarvm Ad Nostra Tempora

Brucker, Johann Jakob

Lipsiae, 1743

Capvt I. De Scepticis Recentioribvs.

urn:nbn:de:hbz:466:1-29129

LIBER TERTIVS.
DE PHILOSOPHIS, NOVAM PHILOSOPH
PHANDI VIAM TENTANTIBVS.

CAPVT I.
DE SCEPTICIS RECENTIORIBVS.

§. I.

*Ratio eorum
qui a secta-
via philoso-
phia disces-
serunt.*

Omnem fere philosophantium orbem sectaria philosophia, et qui-
dem, quod ad plerosque attinet Peripatetica, occupatum fuisse
post renatas literas, proluxa haecenus commentatione demon-
strauimus. Prodit id quidem vel paupertatem quandam ingeniorum, sibi
nihil, veteribus omnia, tribuentium, vel ignauum animi consilium, nihil
nouum audendi, et in veteribus consensendi, vel praeiudicia omni veri-
tate superiora, quibus creditum, adeo perfectam esse Graecorum sapien-
tiam, ut addi nil possit. Quae tamen momenta, cum reuera dedecus ali-
quod humano generi inferant, facile refelli et ineptae opiniones exui
possunt cogitantibus, eadem et intellectus luce et animi libertate nos uti,
qua veteris Graeciae philosophi, et praecipue conditores sectarum vsi
sunt, et eandem viam eo felicius laetiorique successu tentare nos posse,
quam illi tentarunt, quo luculentioribus exemplis deuia nobis, quae eui-
tanda sunt, innotuerunt. Quae cogitationes adeo rectae sunt, ut impossi-
bile fuerit, omnem philosophantium nationem in philosophia sectaria hae-
rere, sed ad praeclara magis et pulchra adspiranda se conuerterint excel-
sa nonnulla ingenia. Ast cum laudabili instituto adiecto seruili iugo meli-
ora quaerere viri docti coepissent, nonnulli quidem ad eclecticam philo-
sophiam delati sunt, quos parte huius tomi altera enarrabimus: multi au-
tem, ut nihil est ab omni parte in humana vita beatum, in deuia abripi
se passi sunt, et vel veterum Academicorum et Pyrrhonorum instituta
probantes, omnem humano intellectui veri cognitionem, saltem certam
et ad ipsa veritatis limina ducentem scientiam denegarunt: vel cum ratio-
nis a Deo humano intellectui inditae lumini diffident, et incertum ex eo
sibi in inquirenda veritate auxilium promitterent, abiecta ista regula, im-
mo posthabita quoque scripturae S. interpretatione rationali, diuinum ali-
quod lumen mentibus illabens commenti sunt, quod ubi se hominum ani-
mis infinuasset, recluderet rerum diuinarum humanarumque mysteria, et
concatenatae elementorum rerumque omnium feriei arcana panderet, hac-
que ratione theosophiam quandam suppeditaret, artis chemicae beneficio
ad

ad miraculosos effectus transferendam. Fuere nonnulli, qui cum eclecti-
cam philosophiam laudatam inuenissent, audiuiſſentque, nullam eſſe ſe-
ctam, quae non aliquid viderit ex vero, eam cum ſyncretiſmo, et inepta
ſententiarum dogmatumque toto coelo diuerſorum conciliatione confun-
dentes, impurum philoſophiae genus, doctrinis heterogeneis maleque
confarcinatis plenum excogitarunt. Immo inuenti ſunt, qui omnem
omnino philoſophiam reiicerent. De quibus iam in ſequentibus paulo
plenius tractandum eſt.

§. II. Mirabitur forte quiſpiam, qui factum ſit, vt, cum ſectariae
philoſophiae abſurditas ingeniis nonnullis excitatis acutisque ſe prodiderit,
non auſa ſint eclectice philoſophari, ſuoque lumine ita vt, vt his demum,
quae recta veraque detexiſſent, ea adiiicerent, quae veritati affinia apud
alios inueniſſent. Verum ad ingeniorum ipſorum conditionem, ad pro-
penſiones animi, ad temperamenti rationem, ad educationis praeiudicia,
aliasque cauſas ſimiles reſpicientes, mirari hanc ἀβλεψίαν humani animi
definent *. Ita enim plerumque via inſtituitur, vt his ducibus placet.
Prima tamen eius mali cauſa fuit, aut nimia erga vires intellectus homini
connatas diſſidentia, aut nimia ſui fiducia. His enim extremis compre-
hendi putamus, quicquid ea in re recentiori aetate in deuia abreptum eſt.
Et nimiam quidem ſui fiduciam, ambitionis matrem, quam omnium diſſi-
cillime homines exuunt, incertitudinis illius, quam recentiores Sceptici
excolunt, verum fontem fuiſſe, nemo negauerit, qui cogitauerit, hos
homines, qui Pyrrhoniſmum noſtra aetate inruſtant, tanta de ſui inge-
nii acie, eruditione, et viribus opinione occupatos eſſe, vt credant, ni-
hil ad eas obiectiones, quas foecunda ſuggerit imaginatio, auget inſanum
contradicendi ſtudium, poſſe reponi, ſibi vero egregie placeant, quod
certiſſimis omnis humanae eruditionis decretis innumeras obiectiones que-
ant reponere. Alii non minus ſuperbia inflati, cum communem humani
ingenii ſortem ſaſtidientes, maiora et excelfiora appellerent, ad extraor-
dinaria, diuina, theophica delapſi ſunt, et obſcuras difficilesque nugae
veritatibus ſimplicibus praetulerunt. Sed et nimia erga ſe ipſum diſſiden-
tia horum deuiorum cauſa eſſe potuit. Cum enim nonnulli, animi ſui
paupertate deterriti veritatem inuenire, leuare difficultates expedire ſe
perplexis, et eruere ſapientiam ſe poſſe deſperarent, rationem, cuius
parcum uſum habebant, accuſantes, ſupernaturale, diuinum, extraordina-
rium principium excogitarunt, et ignotam uiris ſanctis, diuino Numine
aſſatis theophiam commenti ſunt. Alii, ignauiae ſeducti perſuaſione
cum imaginationis uiuae et foecundae, at iudicii vi non in ordinem reda-
ctae beneficio ad excogitandas obiectiones quam plurimas eſſent apti et
procliuſ, nulli autem argumento diu inhaerent, nexumque veritatum
operoſa

*Cauſae, cur
abiecto ſe-
ctario ſtu-
dio eclectica
philoſophia
non trium-
phauerit.*

*) Conf. quae acute monet Cel. MOSEMIVS Ethic. Chriſt. T. I. c. 1. §. 23. p. 407 ſeq.

operosa meditatione perspicere refugerent, commodum sibi esse rati sunt, si Scepticismi patrocinio ingratum laborem euitarent. Immo et atra bile referti cum feruerent imaginationis extra orbitam decurrentis, ardore, et nescio quae profunda mysteria sibi fingerent, diuinam huiusmodi sapientiam, paucis nosse datam somniarunt. Tacemus similes causas alias, facile ab illis detegendas, qui ad interiores humanae mentis recessus accurate attendere solent. Haec vero tangere, ad haec respicere hoc loco eo magis opus est, qua magis ad emendandum animum, euitandos errores, et interponendum sanum de his conatibus iudicium sine his nemo facile peruenerit.

*Scepticismi
varia condi-
tio.*

§. III. Infelicem fuisse fructum huius mali ex intemperie animorum vel nimis sibi tribuentium, vel minus quam poterant et decebat, exorti, Scepticismum, norunt, qui res literarias recentioris temporis cum cura contemplati sunt, et annales eruditos attente euoluerunt. Qualis vero ille Pyrrhonismus fuerit, quas causas habuerit, quibus mediis ad maturitatem quandam peruenerit, quo artificio se animis supra vulgi conditionem sapere sibi visis insinuauerit, et quo pacto mox omnem humanae cognitionem euerterit, mox reuelationi insidias struere tentauerit, interdum etiam vel rationis vel naturae, vel morum disciplinam in incertitudinem adduxerit; quibus vel pietatis et modestiae, vel subtilitatis metaphysicae coloribus se pinxerit, quem finem scopumque saepe diuersum mireque artibus humani ingenii callidis et dolosis attemperatum respicere iustus sit, hoc loco exponere, esset extra oleas vagari, et a recto, quem hactenus tenuimus, cursu deflectere. Dabunt his plura, qui haec plena nosse cupiunt, ut omnino a veritate cupidis rite explorari cognoscique debent illi, qui de Scepticismo philosophico, theologico, logico, physico, morali dissertationes conscripserunt, labemque humanae mentis istam accurate delinearunt, quorum syllabum exhibet B. IO. ALB. FABRICII ^a, diligentia: inter quos post PETRUM DE VILLEMANDY ^b et MARINUM MERSENNUM ^c, enituit celeberrimorum virorum IO. FRANC. BVDDEI ^d et IO. PETRI DE CROVSZ ^e diligentia. Id tamen hoc loco monendum est, varii generis et conditionis fuisse Scepticos recentiores, nec omnes in vna classe esse collocandos. Nonnulli enim ipsam humani intellectus arcem, ratiocinandique principia modumque inuadentes, cum academia media et Pyrrhonis schola facere visi sunt, ideoque vtramque sectam suis commentariis valde commendarunt ^f. Id quod Vayerium, Foucherium, Huetium fecisse, ex dicendis constabit. Adiciunt
his

a) Syllab. Script. de V. R. C. c. 23. p. 486.
b) In Scepticismo debellato Lugd. Bat. 1697. 4. vid. Hist. des ouvrages des savans 1697. p. 240.
c) De Scepticismo.
d) Diff. de Scepticismo morali, Anal. Hist. phil. p. 205.
e) Logic. T. III. P. II. c. 4. p. m. 999. Examen du traité de la liberté de penser, et imprimis

examen du Pyrrhonisme ancienne et moderne, vid. Bibl. Germanique T. XXVII. p. 14 seqq.

f) Idem institutum tenuit anonymus, qui SEPTI EMPIRICI Hypotyposes Gallice vertit, et Scepticismum in praefatione commendauit. Vid. Hist. lit. d'Europe 1726. Iul. art. 5. Act. erud. 1726. Dec. art. 6.

his nonnulli & ex Scholasticis recentioribus Rodericum Arriagam et Ioan-
nem Lalemandetum; nec diffidendum est, totam Scholasticorum scholam
recentiorem ambiguis disputationibus Pyrrhonismo frigidam suffudisse.
Alii in naturali disciplina de cohibendo assensu et retinenda definitione phi-
losophandum esse statuerunt, cum viderent, multa in ea esse adyta, nobis
hactenus non reclusa, multa disputare viros doctos ex incertis et pre-
cariis hypothefibus assumtis, pleraque ad fallaces *φαινομένων*, quae passim
obferuarunt viri docti, explicationes, redire, et tot inter se opinionibus
digladiari mysteriorum naturalium interpretes, vt manifestum fit, incerta
eos fede in hac disciplina vagari. Quae licet nonnulli viri eruditi et mo-
desti moderatis tantum sobriisque limitibus includerent, conclusione ex
his deducta, de ignotis non temere statuendum, hypothetica non pro cer-
tis et indubitatis veritatibus amplectenda, et ex cognitis ad ignotorum de-
tectionem progrediendum esse, quo scopo *sceptin scientificam aduersus
dogmaticorum vanitates* ^b adhibuit IOSEPHVS GLANVIL; alii tamen,
cum in systematibus physiologicis philosophorum nihil certi cernerent, ad
contemnendam omnem doctrinam naturalem, ea *σκέψαι* abusi sunt, cuius
generis exemplum qui desiderat, illi Berigardi historia supra enarrata con-
sulenda est: quem hunc in modum ad Scepticismum physicum inclinasse,
eo loco demonstraui. Addit his Petrum Gassendum et sectatores P.
DE VILLEMANDY ⁱ et P. BAYLE ^k, vt supra dictum exigua verifimili-
tudine, et Sebastianum Bassonem Io. FR. BVDDEVS ^l, quem tamen facile
ab hac culpa liberamus, licet innumeras veteribus, et imprimis Aristoteli
difficultates obiecerit, eo quod lubens concesserit, et non sine doctrinae
demonstratione manifestum fecerit ^m, „priscorum sententias, quae in
„scholis exhibentur non modo nulla ferre incommoda, sed sane intelle-
„ctas ducem habere experientiam rationibus stipatam inuictis, quaeque
„vel ab inuitis consensum extorqueant, ex quo omnia clara, facilia, na-
„turae consentanea peti queant, vt veritati liceat suffragari“. Haec enim
in Scepticismi naturalis fautorem non cadunt. Sed Cartesio quoque at-
que sequacibus et imprimis Mallebranchio Scepticismum hunc obiectum
esse, suo loco dicemus, et quo iure quae iniuria id factum fit, explora-
bimus. Neque morum doctrina ab hac labe immunis mansit, repertique
sunt, qui actionum humanarum normam vel fluxam ponerent, et varia-
bilem asserent, vel soli reuelationi scientiam et sapientiam in argumen-
to morali vindicarent. Quo nomine Michaëli Montano in hunc modum
passim in *Tentaminibus moralibus* ⁿ disputanti Scepticismum obiecerunt
magni viri, AVCTOR *Artis cogitandi* ^o, AEG. MENAGIVS ^p et PETR.
BAYLE ^q, et discipulus eius Charondas eiusdem culpae accusatus est, vt,
Xyy 2 supra

g) VILLEMANDY l. c. 4. p. 32. BVDDEVS
loc. cit. §. 4. p. 212. BAYLE Dict. T. I. art. Ar-
riaga p. 322.

h) Londin. 1665. 4. conf. MORHOF. Polyhist.
T. II. p. 31.

i) l. c. 4. p. 29.

k) T. I. ep. p. m. 5.

m) Praefat. phil. nat. adu. Aristotelem.

n) Vid. L. II. c. 12.

o) P. III. c. 20. p. 412.

p) Ad Laërt. L. IX. f. 68.

q) loc. cit.

supra monuimus. Neque tamen formidolosior Scepticorum classis est, et philosophorum nomine indignior illa, quae incertitudine ad debellandam veritatem reuelatam et incrustandas profanas opiniones immo viam quoque impietati parandam vtitur. Quibus humani generis carcinomatibus vtinam hodiernum non abundaret ciuitas Christiana et literata! vtinam non tot dissoluti ingenii et vagantis licentiae homines inuenirentur, qui vbi omnia corraferunt, quibus fundamenta Christianae rei euertere se posse sibi persuadent, innumeras obiectiones diuinis veritatibus struunt, impudentique ore ogganniunt, supra vulgus se sapere, ratione vti fortiori, iudicioque pollere se acutiori somniant, licet nec sibi nec rationis ipsius regulis consentent. Qua ratione, Scepticismo vsum fuisse praeter Ioannem Tolandum, et Antonium Collinum, inficeti et audacis animi et mediocris doctrinae viros ^r, Antonium Ashley Cooper comitem Shaftsburiū, praeclara ingenii elegantia et dicendi iucunditate gratum at periculofum scriptorem ^s, vel vna, quam *de Enthusiasmo* scripsit epistola satis superque prodit, et quod his se potissimum armis contra religionem munierit, comprobatur, egregie hoc nomine reprehensus a magno LEIBNIZIO ^t. Tacemus alios multos, nostro, quae infelicitas huius aevi est, tempore, prodeuntes ^u, quibus nihil carius Scepticismo est, ad euertendas veritates illas, quae diuino numine dictante repagula ponunt licentiae opinio- num et morum, quos enumerare omnes, loci huius non est, consulendus autem Io. ALB. FABRICIVS ^x, qui eos quoque nominat, qui huic veneno parauerunt antidotum. Praeterimus nonnullos alios, meliori intentione, quam consilio instructos, qui vt reuelationis vocem audiendam esse demonstrarent, in rationis imbecillitatem supra modum declamarunt, vel, vt ecclesiae testimonium sine examine admittatur, omnem rationis certitudinem eripiendam nobis esse censuerunt. De quibus tamen diuersis Scepticismi viis, et varia, quae inde oritur, facie cum in fine capitis huius adhuc agendum sit, plura hoc loco non cumulamur. Ex his vero, nisi nos omnia fallunt, clarissimum esse putamus, prolixum admodum campum Scepticismum recentiori aetate inualefcentem occupare, et tantopere connecti cum reliquarum disciplinarum historia, vt sine ea enarrari nequeat. Quod cum limitum nobis positorum angustia refugiat, illis relinquendum est, qui ex instituto Pyrrhonismi recentioris historiam condere in animo habent. Nobis, qui vniuersalem philosophiae historiam et generales annales scribimus sufficit, eos viros doctos enarrauisse, qui pro Scepticismo publice verba fecerunt, eumque velut tutissimam viam commendauerunt. Quò nomine celeberrimi in orbe philosophico sunt

r) Conf. CROVSANZ Examen du traité de la liberté de penser p. 426. conf. quos laudat FABRICIVS in Syllabo script. de V. R. C. c. 23. p. 488.

s) Conf. MOSHEIMIVS Hist. Christ. recent. p. 377.

t) Vid. Pieces diuertes sur la philosophie par

MAIZEAUX, T. II. p. 245. Conf. FABRICIVS l. c. c. 6. p. 284.

u) Tales sunt Auctor Cogitationum liberiorum de religione et ecclesia, Auctor tr. de eo quod essentialia est in religione, Auctor Principum Malabaricarum similesque nugatores,

x) loc. cit.

sunt Francisci Sanchez, Hieronymi Hirnhaym, Francisci Mottaeci Vayerri, Petri Danielis Huetii et Petri Baylii nomina. Reliquos enim, qui in diuino et humano argumento Pyrrhonismo fauerunt, eiusque telis vfi sunt, vt dignoscamus, obseruationes nonnullae generales in fine capituli adiiciendae satis materiae suppeditabunt.

§. IV. FRANCISCVM SANCHEZ, cuius vitam eius discipulus RAYMVNDVS DELASSVS concinnauit ^y, a quo sua hauserunt NIC. ANTONIVS ^z et PETRVS BAYLE ^a, Bracara, haud ignobilis prouinciae Interamnenfis apud Lusitanos vrbs edidit. Natus est, parentibus, vt ferunt ^b Iudaicis, patre medico haud obscurae famae anno MDLXII. Puer ad Burdegalenses translatus est, vt literarum et disciplinarum semina a praeceptoribus doctis fideque conciperet. Inde in Italiam missus, celebriores eius regionis scholas adiit, et imprimis in Vrbe commoratus, quicquid augendis animi diuitiis aptum cognouerit, in mentis horrea congestit, et philosophiam atque artem salutarem indefesso studio ex viuientium ore et mortuorum praeceptis feliciter hausit. In Galliam reuersus Montispeffulani diligentiae studiorumque praemium, collatis summis in medica arte honoribus anno MDLXXXVI accepit. Bellorum tumultibus autem, quae tum omnia replebant, impeditus, vt studiorum impedimenta euitaret, ad Tolosanos abiit. Quo in loco tantopere eius eruditio valuit, vt publico docendi muneri praeficeretur. Quod cum iudicio et lectionis copia instructus valde ornaret, philosophiam annos viginti quinque, artem salutarem octodecim annos magna cum laude docuit, denatus anno MDCXXXII, aetatis septuagesimo. Admodum commendauit Sanchezium medica eruditio, quam compluribus demonstrauit libris lucernam olentibus, quorum indicem habet ABR. MERCKLINVS ^c. Eos vno fasce comprehensos post auctoris vltima fata ediderunt Tolosani anno MDCXXXVI, additis nonnullis eius lucubrationibus philosophicis ^d, ex quibus patet, Peripateticam eum semitam in lectionibus philosophicis more aetatis suae, quae hanc publicis philosophiae professoribus legem imperabat, calcasse. Quantum autem vir fuerit in mathematicis scientiis, in controuersia, quam cum Christophoro Clauio, inter primos artium istarum professores eo tempore excellenti aluit, demonstrat. Ita enim obiectionibus virum acutissimum pressit, vt, quod apte regeret, non haberet. Quamuis autem ad docendam philosophiam Aristotelicam esset conductus, eamque in Italia a praestantissimis philosophis didicisset, non potuit tamen viro acuto et supra vulgi praecudicia sapienti placere philosophiae genus ineptis notionibus et incerta doctrina animum replens, et in veritate indaganda mole-

Franciscus
Sanchez.

Yyy 3 lestum

y) Praefixa est eius operibus.

z) Bibl. Hisp. nou. T. I. p. 262 seqq.

a) Dict. T. IV. art. Sanchez p. 133.

b) Patiniana p. 72. 73.

c) In Lindenio renouato p. 297.

d) De Longitudine et breuitate vitae, Comm. in Aristotelis libr. physiognomon. et de Diuinatione per somnum: adiectus in fine liber, Quod nihil feitur.

e) BAYLE I. c.

lestum magis, quam proficuum. Ast cum prima vice in philosophia vires tentaret, et ad scribendum se accingeret, quod anno MDLXXXI factum esse auctor est cel. STOLLIVS ^f, valde potentes in Gallia erant Aristotelici, et recenti victoria qua de Petro Ramo potiti erant supra modum feroces, regiis quoque edictis cautum erat, ne quis contra Stagiritam publice insurgere auderet. Tristi itaque fato Rami, quem misere interentum tum dolebant amici, monitus, cautius agere constituit, et ne hanc pupillam suo malo tetigisse videretur, crabronesque Peripateticos, valde tum furentes irritaret, ipsi dogmaticae philosophiae tela intentare sua, omnemque, quae afferendo scientias tradit, disciplinam oppugnare constituit, improbans ea a dogmaticis in philosophia supponi et pro certis indubitatisque principiis haberi, quorum incerta fides esset, et quam maxime dubia veritas. Et hanc quidem disceptationis arenam ingressus est, edito libro: *De multum nobili et prima vniuersali scientia, quod nihil scitur*, qui post primam Lugdunensem editionem aliquoties ^g recusus est, addita quoque anno MDCLXV DANIELIS HARTNACCII refutatione, hoc titulo: *Sanchez aliquid sciens, additae sunt textui notae refutatoriae et praemissa est historia breuiuscula Scepticissimi veteris et recentis*, quae tamen tractatio ieiuna est, et longe infra Sanchezii eruditionem et acumen iudicii. Quamquam autem ex circumstantiis allatis satis manifestum esse putamus, petiisse illis telis Sanchezium iugulum philosophiae Aristotelico-Scholasticae, quae nulla fere ratione fortius euerti potest, quam negando vel in dubium vocando ea principia, quae repugnante rerum natura sola mentis excogitauit subtilitas, et sine claritate, sine certitudine in scientias intrusit philosophantium audacia, fatendum tamen, ipsam sciendi certitudinem, et quae illa nititur scientiarum constitutionem vulnus ex hoc conflictu accepisse, licet alte illud non penetrauerit. Causam ideo scientiarum agere contra Sanchezii insultus nonnullis visum ^h, ipse inter primae notae Pyrrhonios a P. BAYLIO ⁱ relatus est. Ceterum non confundendus est cum Francisco Sanchezio, vel quo nomine Latino innotuit, Sanctio, Brocensi, in Salmanticensi academia primario rhetorices et Graecae linguae doctore, quem artis criticae peritia et imprimis praeclarum de grammatica arte opus quod *Mineruum* inscripsit, fecit celeberrimum. Quem *ὁς ἐν παρόδῳ* hoc loco nominamus, eo quod inter scriptores quoque philosophicos haud ignobilis ei locus debetur. Scripsit enim *Organum dialecticum*, librumque *de Porphyrii aliorumque erroribus in dialectica*, et Epicteti quoque *Enchiridionum* Hispanico sermone legendum dedit. De quibus eius laboribus videfis NIC. ANTONIVM ^k.

§. V. Alio

f) Hist. lit. P. II. c. 1. §. 85. p. 398. hoc vero anno liber ille Lugduni apud Gryphium primum prodit.

g) Francof. 1618. adiecto MATTH. SIMONII tr. de Literis pereuntibus, Roterod. 1649. 12.

h) Praeter Hartnaccium contra Sanchezium disputauit Io. VLICIVS WILDIVS Diss. quod aliquid sciat Lipf. 1664.

i) loc. cit.

k) loc. cit.

§. V. Alio fine Scepticismum commendauit HIERONYMVS HIRNHAYM, canonicus ordinis Praemonstratensis ecclesiae B. V. Pragae in monte Sihon, vulgo Strahow, abbas, per Bohemiam, Austriam, Morauiam et Silesiam uisitor, ac vicarius generalis, SS. theologiae doctor, qui vixit superioris seculi anno septuagesimo quarto et sequentibus. Vir doctus et disertus, et ab iis disciplinis non imparatus, quibus elegantia ingenii acquiri solet. Edidit is librum non vbiuis occurrentem, ob quem meruit inter recentiores Scepticismi patronos referri. Eius en titulum: *De Typhogeneris humani, siue scientiarum humanarum inani ac ventoso tumore, difficultate, labilitate, falsitate, iactantia, praesumptione, incommodis et periculis tractatus breuis, in quo etiam vera sapientia a falsa discernitur, et simplicitas mundo contenta extollitur: Idiotis in solatium, doctis in cautelam conscriptus*¹⁾, in quo libro nihil quidem minus sibi cordi esse auctor profitetur, quam scientias deprimere, sed id potissimum sibi agendum constituit, vt a vano earum tumore animos praemuniat, easque scientias persequatur, *de quibus inanis stultusque mundus insolentissime gloriatur, tumidam illam pseudo-philosophiam, qua inflati hodie multi fastuose super alios extolluntur, magnum se arbitantes praestare obsequium ecclesiae, magnum Deo, deridentes simplicitatem iusti, tanquam illi soli essent homines, et cum ipsis moritura sapientia.* Ex quibus auctoris verbis fatis apparet, quod etiam in sequentibus non celat, ad commendandam vitam asceticam, et sapientiam eam, quam Norbertus suis iniunxit, eum potissimum respexisse, eumque in finem humiliare quasi, et ostensa vanitate et incertitudine scientiarum profanarum, deprimere eruditionem humanam diuinae sapientiae inimicam voluisse. Nec negandum, multa auctorem acute monuisse, et humani animi inania haud raro studia prudenter fugillasse, attulisse quoque non pauca, quibus pietas et diuiniore sapientiae cupido accendi potest. Verum vt in delicato eiusmodi argumento difficile est, medium recte tenere, ita factum quoque, vt dum vanitatem animi per scientias humanas ad ambitionem inanem grassantis, et ex doctrinae pulchritudine spiritus sibi fumentis vult corrigere, quae hominum vitia sunt, ipsis scientiis imputaret, et quo ad euertendam humanae mentis arrogantiam ex disciplinarum gloria acquisitam, validis vteretur machinis, eas rationes adhiberet, quibus Scepticismus commendatur, viresque solet acquirere. Quod vt paulo plenius cognoscatur, et pius hic Scepticismus, (quo singulari charactere Hirnhaymianus philosophandi modus ab aliis Pyrrhonismi sectatoribus distinguitur) in aperta ponatur luce, intelligatque Lector, etiam pietatis studio interdum decipi homines, si rationem eiurent, vt ad peruersa et falsa delabantur, paulo distinctius auctoris non omnibus noti cogitationes explanabimus. Valde vero mox in limine timet auctor, ne ob argumenti vicinitatem in Agrippae vanitatem scientiarum exagitantis consortio videatur

Hieronymus
Hirnhaym.

1) Pragae 1676. 4.

atur haefisse, quare coniectis in eum, quotquot vetus magiae fabula sup-
 peditabat et Iouius commodabat, conuictis, operose hanc a se amoliri sus-
 picionem fatagit. Qua in re licet facile concedamus monacho, alio lon-
 ge sine, quam Agrippam, eum scripsisse, prodit tamen libri lectio, non
 inutilem illi praestitisse Agrippam operam, nec ab iis telis abstinuisset Prae-
 monstratensem abbatem, quae in pharetra sua Agrippa reposuit. Ipsum
 argumentum excussurus postquam nimium sciendi desiderium mortalium
 delineauit, temporalia scientiarum nocumenta et fluxam earundem condi-
 tionem demonstranda sibi sumit, docens, nimiam scientiarum affectatio-
 nem studiumque corpus affligere, creare molestias, excitare morbos, con-
 ciliare atram bilem et corporis affectum subtristem, impedire coniugii foe-
 cunditatem, conflare inuidiam, adeoque suspectam esse debere mortali-
 bus. Verum autem demonstrationis suae fundamentum positurus, sci-
 entiam non dari, cum academicis negat, Pythagora, Anaxagora, So-
 crate, Democrito in partes vocatis. In quo campo tam aperte Pyrrho-
 niis velificatur, ut non erubescat scribere: „Si de rigorosa illa scientia sit
 „sermo, ad quam metaphysica certitudo et euidencia a philosophis requiri-
 „tur, seu talis, quae neque diuinitus falli possit, facile induisse, ut talem
 „cum Socrate et Academicis omnino neget“. Rationem inde desumit,
 quod certitudo intellectus a fallibilibus et incertis sensuum experimentis de-
 pendeat, cum nihil sit in intellectu, quod non fuerit in sensu prius. Quae
 tam certa visa est incertitudinis demonstratio monacho, ut scientiae asser-
 tores somniantibus esse similes iudicet, qui dum dormientes se certa vi-
 dere credunt, expergefacti se ludificatos esse sentiunt. Fatetur quoque
 „induci se non posse, ut credat, vllum etiam ex certissimis philosopho-
 „rum axiomatibus, ea certitudine qua ipsi, credat esse infallibile“: quod
 inde probat, „quia in creatione falsificatum est illud axioma: Ex nihilo
 „nihil fit, et in mysterio eucharistiae illud: Accidens non potest vlllo mo-
 „do esse sine subiecto, vel illud in mysterio trinitatis: Non posse
 „eadem tria esse vni tertio, nec tamen eadem inter se“. Immo, quod
 mireris, et inde viri scopum et ingenium noscas, non diffitetur,
 „se illud principium principiorum: implicat idem simul esse et non esse,
 „et, omne est, aut non est, omne totum est maius sua parte, et alia hu-
 „iusmodi, etsi non credat falsificari posse, eam tamen se illis fidem nun-
 „quam tribuere suo iudicio fretum, ut etiam diuinitus infallibiles esse
 „pro certo contendat, et infinitam Dei potentiam velit humano captu cir-
 „cumscribere“. Vnde et in sequentibus sensuum testimonium in percipi-
 enda reuelationis diuinae veritate eiusque criteriis occasionale tantum esse
 dicit, cunctaque ad gratiae habitum supernaturalem et auxilium diuinum
 reuocat. Quae an dici possint a Sceptico magis *πυρρηνικός* et an aliquid
 magis faciat ad euertendum omnem rationis vsum, Lectori expendendum
 relinquimus; quamuis eandem fabulam, licet prudentius, luserint alii
 quoque

quoque ex Romana ecclesia viri docti. Quos tamen, imprudentia dicam an impudentia vincit auctor, dum, quod ne Pyrrhoni quidem vel Arcefilao in mentem venit, sensuum criteria eludit, contendens, „Apostolos, qui Christum viderunt, et cum eo comederunt, „vocemque eius audierunt, fuisse de his certos non certitudine physica sensus, quae absolute falli possit, quam certitudine fidei“. Quod ex ipsis Scepticorum decretis inficetum est et insipidum, omnemque humanae naturae sensum eiicere aptum. Vidit auctor, vt palpari enormes errores possunt, ita omnem cognitionem eiusque criteria perire. Vt itaque hoc se labyrintho extricet, ad diuinum criterium confugit, idque esse lumen, statuit, humanae menti infitum, immo congenitum, siue concreatum, ad veritates cognoscendas et diiudicandas; quod lumen, vt a ratione diuersum esse statuit, ita a Deo nobis infusum magis vel minus hominem illuminare, ait, prout magis vel minus se ad illud intuendum conuertit, quantoque magis vel minus purum adhibet mentis oculum: qua ratione dum ad gratiae operationem et illuminationem omne veri cognoscendi principium restringit, omnem veri regulam, quatenus intellectui naturaliter inest, eludit. Et tamen adeo incertitudini intellectus humani etiam per gratiam infusam illuminati fauet, vt asserat, etiam hoc pacto scire nos non posse euidenter, quando in iudiciis nostris huic infuso luminis, et quando naturali potentiae innitamur, sic vt non habeat homo, cur ex hoc etiam capite suam hic et nunc iactare vnquam possit scientiam. Quae annon omni Scepticismo impudentiora et imprudentiora sint, ipse cautus rerumque intelligens lector dispiciet. Neque obiectionem vulgatissimam, id tamen sciri, quod scientia non detur, aliter reprimat, quam vt Scepticos secutus dicat, videri id modo probabilissimum, et ita affirmari posse, vt falsum tamen subesse timeatur, quamdiu rationi humanae iudicium infitit. Criterium veritatis autem, quod recte illi opponi videbat, ita eludit, vt ad Pythagoreum *αὐτὸς ἐστὶν* confugiendo, illud sibi firmiter certoque credendum esse statuatur, quod ecclesia proponit, certius longe sibi futurum, quam si ex quibuscunque Dialecticorum praemissis deduceretur. Ex quibus quasi praeclare labore defunctus concludit, scientiam nullam in eo sensu, quo a philosophis quaeritur, dabilem aut humano studio comparabilem esse. Verum recte ingeminamus heic illud Horatii:

Quid dignum praestet tanto promissor hiatu?

Parturiunt montes, nascetur ridiculus mus.

Qui enim scientiarum difficultatem et falsitatem magnis bullis proiectis se demonstraturum pollicetur, gaudens sibi hostem non deesse, quem telorum suorum acie configat, is declamatorio dicendi genere, corrahis sententiosis obtorto collo in partes raptis, perpetuoque circulo, quem vo-

n) cap. 4. p. 50.

cant,

cant, et elenchi ignoratione, miscet quadrata rotundis, et cum spectris ac lemuribus pugnat, rationesque affert nullas, sollicite sibi cauens, ne accurate ratiocinando aliquam intellectus recte adhibendi scientiam dari suo exemplo comprobet. Quae vero speciem philosophiae ex auctoris mente habere debent, cuncta ex Scholastica philosophia desumpta sunt, qua ratione steriles metaphysicae Scholasticae nugae et regulas veritatum maxime formalibus, ut vocant, principiis, nescio ineptius an insulsius opponit, et ex problematibus physicorum Scholasticorum quibus magnis rixis de magnetismo, de sympathia et antipathia aliisque occultis naturae operationibus diuersa et fluctuante opinione disputant, ipsam sciendi certitudinem euertere ingenti nisu fatagit. Qua occasione, ut forduerunt monacho pietatem cum scientiarum interitu promouere cupienti disciplinae naturales, ideas et archaeum Helmontii atque Marci, quae principia eo tempore in schola Pragenfi magnam existimationem nacta erant, hancque concitasse bilem auctori videntur, iugulat, systema atomisticum explodit, et quam graua inde animae damna oriantur, more declamatorum suggerit, ratus *millies salubrius esse homini in sola deuotione et oratione commorari, et, ne a quo studio impediatur, literas velut pestes fugere*. Et heic amplissimum campum inuenit Praemonstratenfis praeful vitia eruditorum insectandi, et prolixum eorum nauorum indicem contexendi, quibus contaminatae sunt a multis literae et scientiae. Probat enim, excusare plerumque doctos peccata, licet in ipsis grauiora et ceteris detestabiliora; exoriri steriles euangelii praedicationes, saluberrima suggerentium, nihil eorum praestantium, et mortuam quandam, id est, sine fructu et effectu se efferentem eruditionem iactantium, quae dum alia scire putat omnia, se suamque ignorat miseriam et infelicitatem. Vanum quoque libros conscribendi studium fugillat, doctorum indocilitatem ac pertinaciam liberatorum exagitat, contentiosas et cauillatorias disputationes depingit, vanam in scrutandis rebus altis curiositatem deplorat, et quo pacto, humilitas istis naeuis proscribatur, foueatur exitialis multorum et funesta infelicitas, fides autem Deo displicitura sine merito euadat, graphice delineat. Quae omnia, haud ingrata lectionis copia et dicendi genere non inficeto allata si ad emendandos animos, ad pellendos pseudo-eruditorum morbos, ad restituendum scientiis honorem verum, et ad limites ponendos inani mentis humanae iactationi attulisset, non haberemus magnopere, quod in auctore reprehenderemus. Verum dum docentium et discipulorum vitia, et pseudo-eruditionis infaustos et bonis quibuscunque detestabiles fructus ipsi eruditioni imputat, dum, quae voluntatis male affectae fructus sunt, ipsis artibus et disciplinis adscribit, aperte prodit, aut stupenda ignoratione ea, de quibus sibi disputandum esse censuerit, ipsum latuisse, aut maligna mente et iniusta ratiocinatione infontes literas maleuolis calumniis onerasse. Praeuidit Auctor, fore plurimos, qui stupidae simplicitatis aduocatum eum agere velle, suspicentur. Quam maculam viro docto, qui

qui omnia passim ad argumentum suum ornandum corraferat, quae literae suppeditabant, indignam ut a se depelleret, scientiae laudem et necessitatem per partes eundo operose demonstrare, fugillare et acute configere ineptam ignorantiam, constituit ^p, tacite indignatus ordini suo, quod primordiorum suorum consuetudinem diuersas scientiarum facultates profitendi non retinisset ^q. Verum caue secularem intelligas scientiam, hanc enim seruo Dei noxiam esse et prohibitam denuo repetit, sed hanc vnum esse scripturae studium, collectis veterum ascetarum effatis contendit, his seruatis et studiose consultis paginis, facile carere nos posse omnibus libris et a gentilibus et a secularibus viris scriptis putat. Quod ut demonstret indolem sapientiae verae, qualis Christi discipulis Spiritus Sancti collustratione confertur, quaeque animum vere emendat, et ad diuinos vultus reuocat, multis depingit, et omnem in commendanda pietate et virtute Christiana laborem consumit. Qua ratione vtilissima multa et ad excitandum pietatis sensum apprime facientia auctorem attulisse, minime negamus, quae vero et scopae dissolutae sunt, et ad exterminandas scientias nihil valent, et id modo probant, sanandum esse diuini spiritus operatione animum ab ambitione et vanitate, quibus vel per falsam eruditionis speciem iactatur, vel veris et commendandis scientiis abutitur. Quae ut recta sunt et a bono quolibet utroque pollice probanda, ita ad Scepticismum incrustandum, et ad inferendum non literis modo honestioribus, sed et ipsi ratiocinandi facultati homini a patre luminum concessae inepte profus transferuntur, apta quoque sunt, ad subministranda profanis animis tela, quibus confoditur pietas et in contemptum atque fordidae ignorantiae suspicionem adducitur. Ex quibus parca manu datis, satis, nisi fallimur, constat, auctorem, cui plus pietatis, quam iudicii, plus lectionis quam accuratae meditationis inesse, adducta monstrant, Scepticismi patrocinio, sacris literis, pietati et imprimis ecclesiae auctoritati consulere voluisse. Quod quam peruerso et noxio modo fecerit, et veritates suo loco et genere optimas ad malum finem, ipsi forte non praeuisum, adhibuerit, ex dictis est manifestissimum.

§. VI. Elegantius Scepticismi causam ornauit, eamque philosophantium ingeniis commendauit FRANCISCVS MOTTAEVS VAYERIVS, inter literatissimos suae aetatis viros apud Gallos numeratus, cuius res post P. PELLISSONIVM ^r tetigit P. BAYLE ^s. Is ad Cenomanenses origines retulit ^t, a patre autem Felice Mottaeco Vayerio Lutetiae anno MDLXXXVI genitus est ^u. Qui cum praeclaras animi dotes in filio obseruauisset, nihil omisit eorum, quibus felici institutione ad elegantiam morum et eruditionis animi adolescentium formari solent.

*Franciscus
Mottaecus
Vayerius.*

Z z z 2

Mature

p) c. 30. p. 315.
q) p. 325. Hac confessione probatur querela CAS. OVDINI in Praef. comm. de S. E. supinam ignorantiam huic ordini obliquenti.

r) Histoire de l'academie Françoise p. m. 234.

s) Dict. T. IV. art. le Vayer, p. 408 seqq.

t) MARVILLE Melanges de literature T. II. p. 328. edit. recentissimae.

u) CROIX DU MAINE Bibl. de France p. 84.

Mature itaque humanitatis literis et veterum scriptorum deliciis innutritus, incrementa cepit spe omni laetiora. Quibus animi dotibus et eruditionis praefidiis instructus cum firmato iudicio mascula vis animi et acies quaedam insolita accederet, bonis omnibus doctisque viris euasit commendatissimus. Ita vero aulae quoque gratus factus est, ut non modo inter status consiliarios legeretur, sed et Andegauenſi duci, a rege fratre praeceptor praeficeretur, cuius institutione ad egregia quaeuis regii sanguinis adolescens effingi posset. Sed et ipsum regni haeredem institutione sua formauisse PELLISSONIVS testis est *, quod munus grauissimum anno MDC LII suscepit. Quo teste si standum est, falsus est NAVDAEVS †, qui cum obseruasset, magnam in aulae regis fuisse Vayerii existimationem ob librum, quem *de Institutione regia Delphini* conscripserat, et ea commendatione fuisse ad id munus delectum, addit, impediuisse consilium reginam a viro coniugii nexibus implicato abhorrentem. Sed et hoc falsum esse inde intelligitur, quod nonnulli tradunt, reiectum esse Vayerium metu, ne pravae doctrinae veneno, quod in dialogis suis sparserat, tene-rum regii principis animum corrumperet. Tanta autem literarum in eo viro fuit cognitio, et fama ex iis ingens, ut, qui supremum rerum Gallicarum clauum moderabantur, cardinalibus Richelio et Mazarino esset commendatissimus, et in oculis eum haberent inter eruditos, quotquot literis pretium statuere nouerant. Coniugio tamen, non admodum laeto fuisse gauisum Vayerium ex inuectiuis in foeminas, quas passim scriptis suis imperfit, conicit Baylius ‡, incerto tamen nisi fallimur, argumento vsus. Certe filio, quem vnicum habebat, anno MDCLXIV orbatus §, ita animo afflictum se sensit, ut doloris mitigandi causa, senex licet ad secunda vota transiret ¶. Hunc filium, vitae ecclesiasticae addictum, parentem ad Pyrrhonica placita effinxisse, facile nobis ex eleganti, quae illi inscripta est satyra §, BOILAVII persuademus. Totus enim in eo est poeta ingeniosissimus, ut scientiam humano generi deneget, et inter stolidos connumeret omnes, stultitiae licet gradu et ridenda absurditate diuersos. Certe ita placere voluisse Vayerio poetam, et a deamata illi secta occasionem sumfisse suae aetatis homines magno strepitu eruditionem affectantes, nigro sale defricandi est verisimillimum. Ereptus est rebus mortalium Vayerius valde senex, cum LXXXVI aetatis annum attigisset, anno redempti humani generis MDC LXXII. Qualis autem quantusque inter eruditos illius aetatis fuerit, cum censurae atque iudicia eorum probant §, tum scripta illius loquuntur. Sane valde commendat Vayerium sententia, quam P. BAYLE ¶ dixit, dignus in hac re iudicanda arbiter, cuius satis notum

*) Hist. de l'Acad. Franc. loc. c.

y) Mascarat. p. 375.

z) loc. cit. not. H. quam obseruationem sine lectoris damno laudabilius omisisset Baylius.

a) Ibid. not. G.

b) PATIN, T. II. Lettr. 326. p. 656. MARVILLE loc. cit.

LE loc. cit.

c) Satyr. IV. p. m. 25.

d) Vid. BAILLET. Jugemens des Savans T. I, P. II. c. 9. et citati.

e) loc. cit. not. K.

notum est accuratum limatumque de meritis virorum doctorum in rem literariam iudicium. Is enim comparando Vayerium cum Plutarcho, cuius lectionis copiam et ingenii amoenitatem prope attigit, multum emolumentum, ait, redundare ex lectione scriptoris optimi. Multa enim cogitasse eum eleganter, multa accurate et solide definiuisse, aequisque inter se passibus in eius scriptis ambulare iudicandi aciem et eruditionis praestantiam, ita tamen, ut a lectione vasta, ingenti laudatorum locorum veterum cumulo se prodente illa nonnihil deprimatur. Maxime vero felicem fuisse Vayerium pronuntiat, in aliorum meditationibus ad novas cogitationes eleganter adhibendis. Cui Bayliano iudicio subscribent, quotquot Vayerii labores literarios cum cura legerunt. Non ignoramus quidem Balzacia ^f et personati MARVILLII ^g censuras, quibus tot congesta veterum loca, et coaceruata antiquitatis testimonia valde displicuerunt, et corrasor magis sententiarum veterum, quam scriptor iustus et accuratus Vayerius visus est: nec negamus, dissonum esse id a moribus huius gentis hodiernis, ex qua ortus erat, et in qua vivebat; interdum etiam nimium genio hac in re suo illum indulgisse. Verum ut in eo veterum magis consuetudinem, qua mire delectabatur, expressit, quam tantum abest ut reiiciant reprehendantque qui de rebus eruditionis antiquae sobrie iudicant, ut potius in laude πολυμαθείαν istam veterum ponant, qua ratione Plutarchus omnium calculum meruit: ita iudicium simul adhibuit, nec sola veterum loca repetiit, sed et sententiam dixit suam; illis gratus futurus, qui antiquorum scriptorum lectione gaudent, licet delicati et ignavi seculi mores ista fugiant. Id nos meliori iure in viro vastae lectionis dolemus, suffocasse nonnunquam ingentem illum veteris doctrinae apparatus iudicandi vim et obstitisse, quo minus foecundissimo, quod alebat, ingenio satis uti posset ^h. Ipsam autem scribendi rationem displicuisse elegantiarum Gallici sermonis iudicibus, qui academiam laudatissimam constituunt ⁱ, et quorum pars ipse fuit Vayerius, in eam societatem anno MDCXXXIX receptus ^k non mirabuntur, qui cogitant, antiquorum magis morem quam recentiorum eum sibi imitandum proposuisse. Ceterum adolescentiam eius a disciplinae severitate paulisper recessisse, ex eius *Hexamero rustico* ^l colligas; viri autem atque senis ea fuit vivendi sobrietas, ea morum probitas et constantia inter aulae luxum et voluptates, ut similem non haberet. Toto enim animi habitu Stoicum philosophum expressit, honores et diuitias contemnentem, et voluptatibus omnibus longe superiorem, adeo ut non tantum eam solcite vitaret vivendi licentiam, qua ad luxum et proteruiam plerique, qui in aula viuunt, abutuntur, sed et ab iis oblectamentis abhorreret, quibus honesta recreatione refici solet animus. Totus museo addictus, et inter libros tantum non sepultus, eam modo voluptatem sectatus est, quam ex lectione optimorum scriptorum, et ex

f) Vid. Menagiana T. I. p. 328.

g) loc. cit.

h) Vid. Leibniziana p. 165.

Z z z 3

i) Menagiana Tom. II. p. 250. MARVILLE, BAYLE II. CC.

k) PELLISSON. I. C. p. 153. l) p. 97. 98.

lucubrationibus cum cura et eruditione conficiendis viri docti capiunt. Fecit tamen ille veteris eruditionis amor et affectatio, ut mores eius a seculi istius, satis accurati et elegantiae iam tum supra modum studiosi consuetudine abhorrent, et nonnihil ambitionis et austeritatis, quae paedagogis tribui solet, in eo notaretur; quo factum, ut imaginem eius PATINVS^m et MARVILLIVSⁿ depinxerint, illi, quam in orbe literario meruit famae non respondentem. Patinus enim ut eum noscamus Stoicum, nos animo fingere iubet hominem, laudis alienae admodum cupidum, et suae opinionis atque consuetudinis supra modum tenacem, impietatis autem Diagorae Melio et Protagorae obiectae plerisque reum visum. Nec abludit Maruillii narratio, qui licet non neget, inter optimos academiae quae patrii sermonis curam habet scriptores Vayerium ea aetate fuisse relatum, ait tamen, plerisque displicuisse mores viri phantasticos et Scepticum philosophum externo quoque habitu referentes. Ipso enim vultu et vestitu insolens quid et seculi consuetudini dissimile prae se tulisse, oculisque ad coelum elatis et in aedificiorum cacumina intentis ambulanti sibi magis visum esse astrologum vel chemicum, lapidi philosophorum quaerendo intentum, quam philosophum. Quae ubi legimus, succurrebat nobis imago Pyrrhonis simili fere modo per vicos ambulantis, qualem descripsit Antigonus Carystius: unde suspicio nobis enata est, Vayerium, suae aetatis mores prae veteribus valde contemnentem studiose eiusmodi personam effinxisse, ut veteres Pyrrhonios imitaretur. Certe nec aulae plaustum curabat Vayerius, nec probari cupiebat aetati suae, molliores mores sectanti, quam ferre poterat vir, qui omnem fere aetatem in legendis scriptoribus antiquis consumserat, omnemque diligentiam, quae illi maxima inerat, adhibebat, ut thesauros veteris aevi colligeret, et in usus suos referret. Cuius specimina edidit luculenta vulgatis libris multis iisque fauente Minerua eleganter doctaque conscriptis^o, quos quanta cupiditate et plausu legerit orbis literatus, iteratae editiones comprobant. Eo vero adhuc viuo, curante filio magnae spei iuvene, vno saepe comprehensi comparuere^p, quae editio aliquoties repetita et aucta est^q. Inter hos ingenii Vayeriani foetus eruditorum iudicio eminent, quos *de Institutione ad regium principem*, et *de Philosophia gentilium*^r scripsit. Nobis autem hoc potissimum loco enarrandus fuit ob Pyrrhonismum, quem fouere, in crustare, et quibus possit viribus commendare conatus est. Unde occasionem haud facile dimisit, scientiarum certitudinem labefactandi, et dubitationibus, ut erat ingenio foecundus omnia complendi. Praecipuum tamen Pyrrhonismi patrocinium suscepit *in quinque dialogis*, quos veteres, maxime Ciceronem imitatus ascito *Oratii Tiberonis* nomine vulgavit, inque iis philo-

m) T. I. Lettr. 22. p. 97. 98.

n) loc. cit.

o) Catalogum eorum habes apud PELLISS. l.c.

p) 1653.

q) Tomis tribus, fol. 1662. Sex tomis 1669. in

qua editione sunt libri a Vayerio annis 1667. 1668. 1669. scripti.

r) Vid. Sorberiana p. 223. PERRAULT Eloges T. II. p. 129. Patiniana p. 100. Memoires de Littérature T. I. p. 187. BAYLE l.c. not. K. p. 413.

philosophiam Scepticam, conuiuium Pyrrhonicum vitam priuatam et similia more Sceptico laudare constituit^s. Quibus postea addidit quatuor alios, doctam ignorantiam, opinionis pertinaciam, artem ciuilem et matrimonium considerantes. In his vero adeo aperte Scepticismo fauet, et omnem tum sciendi tum viuendi certitudinem omnibus neruis spoliatur, vt periculosus multis veritatis hostis visus sit: quare arma contra eum praeter alios arripuit ARNOLDVS WESENFELDIVS, V. C. et laudati ab eo Scepticismi absurditatem luculenter demonstrauit^t. Multo vero magis viris doctis piisque displicuit, quod ad religionem, quae in orbe viget, disparitatem σκῆψιν suam extendit, et indigna tanto viro leuitate animi in eo argumento fuerit versatus. Quae causa fuit, cur in Atheismi suspicionem inciderit, profanaeque mentis accusationem ista scepticismi laudatione meruerit^u. Ipse vero ad extollendam reuelationis necessitatem et firmandam ecclesiae auctoritatem velut προπαίδευμα aliquod ad Christianam fidem Scepticismo vtendum esse contendit^x. Ad has vero syrtes naufragium fecit fama viri cetera summi et inter maxima Galliae lumina sua aetate numerati, qui et *Hexamero rustico*, lubrico et indecoro scribendi et lasciuiendi genere confecto canos suos contaminasse visus est^y; certe a viro Stoicam grauitatem prae se ferente edi non debuit. Inter discipulos eius Sorbierium^z quoque referri videas, certe is, quamuis ex disciplina Gassendi produisset, partem tamen quandam *Institutionum Scepticarum* SEXTI EMPIRICI Gallice vertit, et haud obscure prodidit, a Scepticismo se non admodum abhorreere; supra quoque obseruatum, fuisse nonnullos, quibus visum, systema atomisticum quale Gassendus construxit, viam ad Pyrrhonismum struere: quod vtrum verum sit, et quo sensu dici possit, alio loco dispiciendum est. Sed et FOUCHERIVM^a canonicum Diuionensem, edita historia philosophiae Academicae celebrem, Vayerii vestigiis insituisse, ex iis notum est, quae

Tomo

s) Nouam editionem 1716. recensent auctores Belgae Reipubl. literar. 1717. Sept. conf. STOLL. Hist. lit. P. II. c. 1. §. 85. p. 398.

t) Exercitat. Francof. T. I. Sect. II. vbi agitur de Absurditate Scepticismi denudata, atque Vayerii laudes scepticos excutuntur, additur quoque Historia Scepticae dubitationis.

u) Vid. REIMMANNVS Hist. atheismi p. 408. et quos laudat.

x) Vid. Dialog. I. c. p. 275.

y) MARVILLE l. c. Leibniziana l. c. BAYLE l. c. not. D.

z) Lettres de Sorbier p. 148. STOLL l. c. p. 400.

a) Sobrie Foucherius in commendanda et in luce ampliori ponenda philosophia Academica versatus est, et iudicium pariter atque doctrinam in eo argumento probauit, edita Historia Academicorum, quae incomparabile opus, auctori suo magnae gloriae futurum audit Menagio Menagianor. T. II. p. 387. Non enim ad inuidiam

humani generis Scepticismi commendationem adhibuit, sed tolerabiliorem faciem illi esse, et meliores vultus demonstrare voluit, eam Pyrrhonis scholae operam praestiturus, quam Lipsius Stoicae, Gassendus Epicurae praestiterat, recte id obseruante illustri LEIBNIZIO Theodiceae §. 353. p. 355. De quo non dubitabunt, qui Librum II. dissertationum de Inquirenda veritate legerint, vel solum caput 13. cum cura euoluerint. Non enim is viro eruditissimo animus erat, vt in Scepticismo velut sine fine acquiescat intellectus, sed, quod monitore Leibnizio dicerat, vt eo parante viam, ad perspicuitatem et euidentiam perducatur cogitatio: id quod in laudatis dissertationibus de I. V. magnopere vrget. Intelligi hoc etiam potest ex occasione excultae historiae et philosophiae Scepticae, quam libris MALLEBRANCHII de Inquirenda veritate, et Cartesianismo opposuit, vt in ipso Dissert. de I. V. limine fatetur.

Tomo primo ^b de eius lucubrationibus diximus. Is enim inter laudatissimos philosophandi modos academicam disceptandi rationem retulit.

Petrus Daniel Huetius.

§. VII. Nemo autem vel diligentior in Scepticismo defendendo commendandoque fuit, vel in stuporem magis et admirationem rempublicam eruditam ea re conuertit, vel concinnior fuit in argumentis enumerandis, quae pro Scepticismo adduci solent PETRO DANIELE HVETIO. Qui ut inter summos Galliae literatae viros per dimidium, et quod excurrit, seculum, iure suo eminuit, ita in historia philosophiae quoque eum locum occupat, ut eius memoriam omittere nefas sit. De eius vero vita fatisque *rebusque ad eum pertinentibus*, ipse illustris scriptor commentarium conscripsit, et quo pollebat sermonis Latini nitore et castigatae dictionis copia non res modo suas, sed et amicorum, et orbis literati, quoad suam aetatem, iucunda narratione exposuit, qui liber eo adhuc viuo. Hagae Comitum ^c lucem vidit, et a Lipsiensibus recusus est. Hac narratione ceterisque Huetii chartis vsus est, amicus eius OLIVERTVS, qui biographiam eius libello *de Imbecillitate intellectus humani* praefixit. Tacemus ephemerides literatas ^d, passim vitae eius historiam strictim enarrantes. Nos institutum nostrum sequentes, ad ea potissimum respiciemus, quibus, ut in orbe literato immortale nomen Huetius consecutus est, ita de philosophia eiusque historia praeclare meruit, Scepticam autem philosophandi viam si non feliciter planeque, erudite tamen stravit. Natus est Petrus Daniel Huetius, Cadomi parentibus nobiles et illustri genere fatis, anno salutis recuperatae MDCXXX, VI. Id. Febr. ^e. Patrem habuit Danielem Huetium, qui inclinatis reformatae ecclesiae partibus ad Romanae ecclesiae castra transfugerat. Cum in ipsa pueritia ingenii subtilitatem, et iudicandi vires supra aetatem magnas, elegantiam autem imaginandi facultatis, et indolem ad humanitatem compositam ostenderet, studiis idoneus iudicatus est, a patre tamen ad ea colenda duci non potuit, quem in prima pueritia amisit. Matre vero educationis curam subeunte, quinquenni maior primae literaturae rudimentis a praeceptore domestico initiatus est. Vix autem triennium elapsum erat, in quo spem dederat puer Huetius haud vulgarem, profectuum laetissimorum, cum ipsam segetem laete efflorescentem in prima herba suffocaret mors matris immatura, qua domum suam valde, ait, afflictam esse, adeo ut non multum abesse augurarentur homines, quin bonis omnibus ac fortunis eversa esset. Et successerat quidem tutoris nomine in partem curae de illo educando Aegidius Macaeus, exquisita mathematicarum disciplinarum et fide-
ralis imprimis scientiae cognitione percelebris ^f, cuius postea supellex ma-
thema-

b) pag. 1334.

c) 1718. et ad calcem Qq. Alnetan. Lips. 1719. 4. qua editione utimur, vid. Bibl. ancienne et moderne T. X. art. 7. Act. erud. 1719. Febr. Europe sauante 1719. Jan. art. 5.

d) Memoires de Trevoux 1721. Avr. NICKR.

Memoires T. I. Noua liter. Germ. 1720. p. 105. 1722. p. 148.

e) Diem natalem, nescio quo fato omisit ipse, indicat OLIVERTVS l. c. Imaginem eleganti Wolfgangi manu aere depictam habes ante vltimam editionem Lipsiensis Demonstrationis Evangelicae.

f) loc. cit. p. 5.

thematica haereditatis iure ad Huetium peruenit. Verum cum is tempus fere omne artis fideralis studio tribueret, exiguam officii curam habuit, eique se subtraxit. Puer autem Huetius interim monacho cuidam crucigero puerilibus literis instituendus traditus est, qui tametsi homo mitis erat, ita tamen supercilio atque voce sua puerulum inter matris amplexus tenerime educatum terruit, vt aetate quoque grandior ad aeris Campani forum ad scholam vocantem cohorresceret. Quibus accessit contubernium adolescentium sanguine iunctorum, qui toti abhorrebant a literarum studiis. Quae tamen impedimenta superauit et indolis ad egregia quaeuis adspirantis bonitas, et Iesuitarum Cadomensium, quorum disciplinae postea traditus est, cura et cohortatio, praemiis quoque et munusculis suffulta, qua factum, vt, qui tantum non extinctus erat, amor literarum rediret. Qui cum in adolescente fauentissima naturae muneribus amplissime instructo accenderetur, mature in flammam erupit, eo insatiabili scientiarum addiscendarum desiderio, quod per omnem postea vitam non deposuit, flagrante. Id quod vehementer quidem praeceptoribus eius placuit calcar currenti addentibus, et noua indes ardori, quo in disciplinarum studia ferebatur, alimenta subiicientibus: commilitonum autem, quos post se relinquebat, inuidiam, et insidias illi contraxit. Abhorrebat tamen, quod mireris, a lingua Graeca, diuina vero ingenii vi quadam raram pangendi carminis facilitatem et felicitatem expressit, eamque simplicitatem et maiestatem fuci adscititii nesciam affecutus est, vt inter primos aetatis illius poetas numerari potuisset fere puer, si exempla veterum magis, quam recentiorum illi magistri imitanda proposuissent. Emenso politioris humanitatis curriculo, cum iam hauriendis philosophiae mysteriis videretur maturus, in Antonii Hallaei professoris regii conuictum et disciplinam transiit, quem virum impense doctum magnam sibi eo tempore praeter geographiam facultatis poeticae famam acquisiuisse, praeter Huetium^g testis est PETRVS BAYLE^h. Huius autem et praelectionibus publicis et priuata Institutione harum quoque rerum notitia imbutus, et domestica eius consuetudine egregiis doctrinae incrementis auctus, ad philosophiae artiumque mathematicarum studia totum se conuertit, inque illis ducem nactus est Petrum Mambrunum e Societate Iesu, qui postquam Lutetiae rhetoricam magna cum laude traderat, Cadomum venit, ibi philosophiam explanaturus, post ista vero tempora in Flexiensi collegio philosophiam et theologiam ad vitae finem professus est. Is cum a Platone aliisque antiquitatis magistris didicisset, parum feliciter in philosophia versatum iri, qui ansas eius, artes mathematicas non prius didicisset, Huetium ea de re monuit, auctorque illi extitit, vt Geometriae principia prius delibaret. Quod consilium dum adolescens insolito discendi ardore disciplinas quascunque complexus, exfe-

g) p. 12. 134. h) Dict. T. II. art. Hallé p. 687. i) Obiit 1661.

quitur, adeo cupiditate illius scientiæ accurate discendae occupatus est, ut noctes atque dies in ea excolenda consumeret, et iam pene aspernaretur ea studia, quorum amore hætenus erat accensus. Id tamen magister egit, ut cum extinguere hunc Geometriæ amorem non posset, in ordinem eum redigeret, et ad percipiendâ philosophiæ præcepta ardentem disciplinarum studio adolescentem perduceret. Ipse cum paulisper ætate matureceret, non sine literarum suarum damno intellexit, istud sibi nimium geometriæ studium noxium accidisse, neglecta philosophia, quod optimum hominibus bonum datum esse intelligebat. Et suo itaque instinctu et Mambruno auctore philosophiæ studia renouauit arctiusque complexus est, sepositoque geometrico et astronomico choragio, philosophiam coepit haud segniter capeßere, ita tamen, ut leges geometrarum ad meditationes philosophicas apte feliciterque transferret. Emiserat per illud tempus Cartesius principia nouæ philosophiæ suæ; quem cognoscendorum cum iam triennium in philosophiæ curriculo absoluisset, magna eum cupido inceßerat. Fateturque ipse ^k, *Dicere non facile se posse, quantam admirabilitatem fecerit noua philosophandi ratio in animo iuuenili, et veterum sectarum rudi, cum ex simplicissimis et facillimis principiis deprompta videret speciosa miracula, et velut sponte exortam mundi huius compagem, totamque rerum naturam.* Addit his, *per multos certe annos arctissime deuinctum se tenuisse Cartesianæ factionis studium, tum præcipue, cum per Hollandiam et Germaniam viros graues atque doctos velut fascinatione quadam tenaciter Cartesio videret addictos, diuque insanientis huius sapientiæ consultum errauisse, donec maturescente ætate, totoque hoc doctrinæ apparatu a fundamentis perspecto vela dare retrorsum et cursum iterare coactus esset, cum inanibus structuris niti eam totamque ab imo solo vacillare certissima ratione deprehendisset.* Quod quo pacto fecerit, et in aduersariorum Cartesii partes transiuerit, in sequentibus enarrabimus. Sane Iesuitas, quibus ob notissimas causas vehementer inuisa fuit Cartesianæ philosophia, ut suo loco infra tradetur, quique plurimum apud Huetium poterant, ad mutationem hanc plurimum contulisse, est verisimillimum. Eo vero iam tempore quamuis sedecim demum annorum adolescens esset, præclarissimi ingeni Huetiani eminuit præcocitas, cuius ex omni artium mathematicarum circulo specimen publica disputatione in vrbe Cadomensi, stupentibus rei nouitatem cunctis, edidit, cum Eduardum Billium ex S. I. sodalitis virum doctum in iis artibus studiorum moderatorem habuisset. Absoluto philosophiæ et τῶν μαθημάτων cursu ad scientiam iuris accedere mos eum iubebat vulgo receptus: quamuis vero legum veterum notitia haud parum illi cordi esset, amoenitas tamen literarum philologicarum et antiquitatis eum retraxit, cum eas ex SAMVELIS BOCHARTI *Geographia sacra* diligere coepisset. Indignatus autem sibi est, cum se Hebraicarum Graecarumque literarum prorsus rudem et ab his praesidiis

k) p. 15.

iner-

inermem videret, sine quibus antiquissimarum rerum cognitio acquiri non potest. Quod effecit, vt cum viui praeceptores in eo doctrinae genere ipsi deessent, nullo alio magistro, nisi se ipso, vsus, breui tempore vtriusque linguae indolem, regulasque perdisceret, et felicissima ingenii excitati et prompti indole nixus sacra oracula multoties ^l legere, scriptores autem Graecos et poetas non sine fructu euoluere posset. Quod minime in eo mirandum, licet singulare profus esset, cum praeter florentem iuuentutis vigorem, ac inusitatam mentis alacritatem, ingenio praestantissimo suffultam et viuudum corporis robur accepisset, et nulla vnquam assiduitate laborum, vel lectionis pertinacia et vitae sedentariae desidia expugnaretur, sed vegetus semper et alacris non minus a libris et studiorum contentione discederet, quam accessisset. Plurimum autem illi profuit Bocharti amicitia, cuius *Geographiam sacram* cum inexhaustam eruditionis sacrae et profanae congeriem esse videret, cupido ipsum incessit, ipsum auctorem adeundi, vt eius consiliis et amicitia fruereetur. Quae spes eum non fefellit, ab eo enim tempore arctissima inter vtrumque consuetudo coaluit, quae plurimos annos durauit, et ad augendam firmandamque doctrinam Huetio plurimum profuit. Valde tamen in his profanae eruditionis studiis refrixisse pietatis ardorem ipse candide fatetur ^m, quo factum, vt aequalium suorum exempla secutus, commodaque et oblectamenta vitae quaerens circulis hominum, et multo magis etiam mulierum, frequens adesset, et tum cultum corporis et vestimentorum elegantiam, tum reliqua quibus placere sequiori sexu iuuenes solent, cum cura coleret, exercitationibus autem corpus studiose perficeret. Ita exacto vitae iuuenilis tempore, ineunte anno vicefimo primo sui iuris factus e potestate tutorum exiit, qui fatis duriter et illiberaliter eum habuerant. Suis vero facultatibus potitus in re iam lautiori ad alia consilia animum conuertit, et Lutetiae adeundae desiderio flagrans, studiorum nutrimenta in vrbis frequentia quaesiuit. Ibi vero cum ingentem artium et scientiarum augendarum apparatus inueniret, totum se illis immerfit, et cum praestantissimis cuiuscunque generis libris conquirendis facultates suas impendit, et tantum non exhaustit, tum virorum eruditionis claritate excellentissimorum amicitiam sibi comparauit, inter quos imprimis fuere ex Societate Iesu celeberrimi viri Dionysius Petauus, Philippus Labbeus, Gabriel Cossartius, Franciscus Vauassor, et Renatus Rapinus, quorum amicitia factum est, vt ad vitae finem singulari studio societatem prosequeretur. Nec tamen omittendum hoc loco est, quod de Petauo, cuius *Dogmata Theologica*, ipsi ob insignem auctoris doctrinam commendatissima fuere, ipse narrat Huetius ⁿ: „Se cum et auctorem nosset, et amaret, „et faceret plurimi, ea et materiae dignitate et nitore dictionis, et passim „diffusa eruditione totas noctes attentum tenuisse et affixum. Verum ad „hibita ab eo in dogmatibus comprobandis argumenta ponderibus suis

A a a 2

„exa-

l) pag. 17.

m) pag. 23.

n) pag. 29.

„examinanti sibi, si quod visum esset infirmius, vacillasse tum quoque
 „apud se dogmatis, quod eo nitebatur, fidem, cum nihil ad eius defen-
 „sionem certius afferri posse putaret, quam quae a tanto viro perpen-
 „suiissent prolata. Hanc vero temerariam opinionem, iuuenili leuitate
 „susceptam, pristinam suam de sacrosanctae nostrae religionis capitibus
 „sententiam, praestitamque iis haecenus a se reuerentiam contagione sua
 „labefecisse. Nec ante conualuisse ex hoc morbo, quam clarioribus de
 „coelo radiis collustrata mente sua offusae discuterentur tenebrae, firmio-
 „ribusque ac profundioribus radicibus sua fides infisteret“. Haec enim
 sincera Huetii confessio apertum facit, qua occasione ad Scepticismum ea
 ratione fouendum, vt infra trademus, primo peruenerit. Nempe iudicii
 vi minus, quam ingenio, valebat, et praeter ea naturalem iudicandi aci-
 em nimia lectionis copia, et imprimis disciplinarum philologicarum cul-
 tura exquisitiori suffocauerat. Cum itaque quadam intellectus sui imbeci-
 llitate in argumento difficili et ancipiti haereret, et exitum non inueniret,
 in eam incidit cogitationem, non suo, sed naturae humanae vitio incerti-
 tudinem istam enasci. Quod vbi semel conceperat, facile fuit illis, quo-
 rum auctoritas apud eum summa erat, persuadere Huetio, aliunde, nempe
 ex ecclesiae testimonio diuinitus collustrato, de rebus maximi momenti
 certum esse illum posse, qui obsequio pronas aures commodet. Verum
 de hac eius circa Scepticismum mente infra plura dicemus. Iam vt vitae
 eius et studiorum historiam porro persequamur, non viuos tantum audi-
 uit et consuluit, sed mortuorum quoque chartis dies noctesque impalluit:
 eamque sibi librorum supellectilem collegit, quae hominis priuati condi-
 tionem paene superaret, et inter splendidissimos thesauros literarios Gal-
 liae referretur. Quam non splendori et ostentationi seruire iussit, sed
 vsui, ita vt elegantiam librorum parum curans, margini allineret, quae-
 cunque vel meditatio vel lectio vasta et memoria fidiissima suggessisset.
 Innumeris quoque exemplis per scripta eius sparsis demonstrauit, nihil fere
 eum vel diuinae vel humanae doctrinae, maxime veteris, latuisse, innu-
 mera in horrea sua congecessisse, omnes veterum thesauros eruditionis ex-
 pilasse: quae vt admirationi merito sunt inter doctos, ita dolendum, pa-
 rem iudicandi vim isti lectioni non respondisse. Et hac quidem ratione
 tum Parisiis, tum Cadomi, quo Lutetia se iterum conuerterat, plauden-
 tibus cunctis totum se eruditioni et literis tradidit.

*Peregrinatio-
 nes Huetii.*

§. VIII. Haec in Gallia molitus est Huetius. Quem cum exteras quo-
 que regiones inuisendi cupido incessisset, eo tempore, quo iter Italicum me-
 ditabatur, fauentissima peregrinationis literariae occasio ei se obtulit.
 Magno ea aetate studio et ingentibus sumptibus regiaque munificentia viros
 doctissimos et eruditionis excellentia celeberrimos in Sueciam inuitabat
 Christina, magni Gustavi Adolphi filia, imperio clarissima et literis. Huic
 Bochartum vehementer commendauerat Isaacus Vossius, quod is vnus,
 in

in antiquitatis Orientalis omnisque disciplinae veteris notitia et philologia regnaret. Qui cum pollicitationibus reginae esset victus, abitumque Holmiam pararet, vt erat Huetio amicitia coniunctissimus, illi persuasit, vt itineris sibi comes adesset, nec occasionem negligeret in longo per tot regiones et vrbes itinere, viros celeberrimae famae et praestantissimae eruditionis conueniendi. Paruit monenti Bocharto Huetius, et cum discedentem morbo quodam impeditus comitari non posset, abeuntem secutus est, vbi cum sanitate in gratiam rediisset. In Belgium delatus Lugdunensem scholam inuisit, viros doctos adiit, et imprimis Salmasium facilem et beneuolum expertus est. Amstelodami vero Bocharto iunctus, amicitiam Vossii sibi conciliauit, Traiectique pristino malo depressus, Henrici Regii, quem et medica ars commendauerat, et Cartesiana philosophia eo tempore nobilissimum fecerat, consilio et opera sanitati restitutus est. Ex Hollandia vero in Daniam traiciens, vidit Hafniae Olai Wormii thesauros ex omni vel naturae vel artis opere raro et singulari collectos, et Huenam insulam ruderibus domicilii Tychonis Brahei, maximi inter fideralis scientiae cultores, viri illustrem. Holmiam autem delatus multis quidem clementiae fauorisque signis cum Bocharto a regina exceptus est: Non respondit tamen spei atque expectationi euentus, cum reginae animum paullum a virorum doctorum consecratione et literis Burdelotius, quo medico utebatur, alienasset. Vt tamen ex difficili et longinquo itinere literarios, quos quaerebat, fructus Huetius referret, optimis bibliothecae regiae libris, etiam nondum typis vulgatis ita vsus est, vt non contemnendam opum literariarum accessionem faceret. Tam commentaria nonnulla Origenis ex codicibus msc. descripsit, quae postea edidit, et praestantissima dissertatione, qua res et dogmata Origenis luculenter exposuit, egregie illustrauit. Grata tamen reginae fuit hominis ad aulicorum morum elegantiam compositi conuersatio, quae caussa fuit, cur abitum meditantem inuita dimitteret. Borealibus itaque niuibz relictis in patriam tendens, Gottorpii Adamum Olearium, Hamburgi Petrum Lambecium, viros doctissimos conuenit, et apud Batauos cum summis viris, quorum spectatissima virtus et celeberrima eruditio erat, amicitiam iniit, inter quos valde commendat Alexandri Mori et Davidis Blondelli beneuolentiam. Cadomum redux, nouam interea temporis virorum doctorum societatem inuenit, colendis naturalis disciplinae studiis destinata, cui nomen quoque dedit. Plurimum autem temporis in digerendis perficiendisque Origenis commentariis, consumpsit, hocque saxum graue et molestum diu non sine cura voluit. Vt tamen aliarum quoque disciplinarum oblectamenta tangeret, Dialogum *de Interpretatione et claris interpretibus* scripsit, hocque libro primo tentauit, qua forte et orbis eruditi plausu inter scriptores bonos referri posset. Nec defuit expectationi euentus: cum enim scribendi genere vsus esset plano et perspicuo, multumque luminis scriptioni inesset, lectio autem probata, et sobria de viris

doctis iudicia vbique elucerent, magna eruditorum consensione exceptus, saepiusque recusus est ^o, valdeque D. G. MORHOFIO ^p laudatur, „quod in argumento, de quo nihil haecenus erat praeceptum, se tamen „per omnes disciplinas diffuderit, et quidem in singulis, qua cura quid con- „uersum sit disquisiuerit, addito vbique limatissimo iudicio“. Iniquior tamen illi videtur in Germanos, quod quidem hominis Galli moribus condonari posset, re ipsa vero falsum est. Aequitatem enim in iudicandis Germanorum circa interpretationem scriptorum veterum meritis omnino seruauit, Germanos vocans ^q, „homines ad artium omnium tractationem „a natura satis quidem factos, sed iis etiam quae a natura habent non val- „de magna, diuturno vsu et constanti meditatione excolendis et augendis „gnauos prae ceteris atque industrios, qui, postquam studium interpretandi „arripuit Germania, tam pertinaciter in eo se exercuerint, vix vt villa gens „melioem, nulla certe vberioem interpretum foetum tulerit“. Cete- rum praeter istos, quos diximus labores in antiquitatibus eruendis diligen- tiam posuit suam, et ipsos, quod necessarium esse videbat, fontes sectatus est. Cumque ob editionem *Origenianorum* frequenter adiret Lutetiam, doctissimis porro viris innotescere fategit. Inter quos Capellanus fuit, cuius poema epicum, inuitis viris doctis probauit ^r. Capellano vero in- tercedente, ad conuentus quoque eruditorum in aedibus Mommorianis pertractus est, inque illa summorum virorum, de literis praeclare diffe- rentium sodalitate eruditionis specimina dedit luculenta, eius autem fru- ctus retulit vberimos. Sed cum vitae ecclesiasticae desiderio diu iam fla- grasset, in Flexiensi Societatis Iesu collegio sacrae militiae nomen dare constituit, dissuadente tamen id consilium Mambruno, cui obtemperauit, et ad Cadomenses suos reuersus est, eruditorum, quos illa vrbs, et schola, quae ibi alebatur, haud incelebris suppeditabat, consuetudine, commercioque literario cum principibus inter eruditos Europae, viris in- ito studiis suis alimenta praebens. Nec inuitationem reginae Sueciae, quae circa ista tempora nuntiabatur, sequi voluit, cuius inconstantiam in ipsa Suecia satis perspexerat ^s. Ipse cum Cadomum, patriam suam, sedem studiorum tranquillissimam sibi delegisset, eaque aetate inter Gallos, Ba- tauos atque Anglos naturalis doctrinae, obseruationibus et experientia vi- rorum doctissimorum aucta et suffulta laeta incrementa illustribus societa- tibus constitutis cepisset, similem cum amicis nonnullis rerum physica- rum peritissimis laborem singulis hebdomadibus suscepit, et academiam in aedibus suis instituit, in qua praeter rerum naturalium scientiam anatomiae et astronomiae ratio haberetur. In quo laudabili consilio consenserunt et ad amplificanda philosophiae latifundia operam suam contulerunt viri quidam doctrinae laude celeberrimi et philosophiae peritissimi : Inter quos etiam Petrus

o) Primum prodit Lutetiae 1661. 4. dein Sta-
dae 1680. Hagae Comitum, et Lipsiae 1683. 8.
p) Polyhist. liter. T. III. L.V. c. 1. §. 14. p. 536.

q) pag. 273.

r) p. 67. Mem. de Trevoux 1722. Aug. art. 1.

s) pag. 86.

Petrus Callifus fuit, in Academia Cadomenfi philosophiae professor, qui erudito commentario BOETHII libros *de Consolatione philosophiae* illustravit, et deserto, cui prius adhaeserat Lyceo, ad Cartesianam factionem, cui tunc adhuc nomen dabat Huetius, desciuit, eiusque praecepta, indignantibus Romanae ecclesiae theologis ad explicandam transubstantiationis, quam vocant, doctrinam adhibuit. Adeo vero placuit recens institutum augendis philosophiae incrementis, duce et auctore Huetio destinatum Colberto, qui tunc disciplinas omnes regia auctoritate magno studio iuuabat, vt regis nomine pecunias numerari iuberet ad faciendos liberaliter sumtus, et toleranda experimentorum impendia. His autem exercitationibus dum totus inuigilat Huetius, noua ei suppeditata occasio est, Pyrrhonium philosophandi genus diligentius perquirendi et amorem inde eius concipiendi, quem non nisi cum vita deposuit. Nempe regis indignatione et fortunae reflantis inuidia pulsus ab aula, et in Cadomensem urbem relegatus erat Cormisus, senatus Aquensis praefes, in quo viro literarum peritiam et imprimis veteris philosophiae cognitionem haud vulgarem laudat Huetius. Cui cum ille admodum esset commendatus, vt afflicti res consilio, vt posset, et solatio iuuaret, eius virtute et eruditione commotus, frequens illi adsuit, et singulis fere diebus eruditus cum eo colloquiis tempus terendo, multum de rebus antiquorum et praecipue de veterum philosophorum sectis sermonem habuit. Eum autem ait, cum omnium egregie sciens esset, illa potissimum accurate tenuisse, quae animum iubent ab omni assensu sustinere. Is autem sumopere comprobabat Sexti Empirici doctrinam, effecitque commendatione sua, vt cum vix nomine prius auctor ille notus fuisset Huetio, eum diligenter magnaque cum cura euolueret, et familiarem sibi deligeret, summaque, vt ipse fatetur, illius apud eum esset commendatio. Et tum quidem Huetium fundamenta Pyrrhoniae philosophiae posuisse, cum vt supra obseruatum iam prius animo fluctuasset, nec sibi in philosophematis suis vbique satisfaceret, ex *praefatione* libri *de Imbecillitate intellectus humani*, patet, in qua suppresso quidem Cormisii nomine, hunc quem iisdem paene verbis ob insignem veteris philosophiae peritiam, et Pyrrhonismi amorem commendat, ad sequendas has partes sibi auctorem hortatoremque fuisse longa narratione exponit, sic vt fictum illud exordium, licet Patauii habitam illam disputationem diceret, videri non debeat. Sane ab eo tempore plurimum Scepticismo fauisse, sequens vitae eius testabitur historia.

§. IX. Valde cum eruditione multiplici, quam istis mediis atque laboribus comparauerat, creuit fama Huetii atque existimatio, adeo vt regia liberalitate recrearetur. Colberto enim auctore cum Ludouicus XIV ad excitanda honestissimarum disciplinarum studia viris per Europam doctissimis annua stipendia regia munificentia decerneret, Huetius quoque inter eos iudicatus est, qui gratificatione ista regis exornandi essent, eaque beneficentia

Labores eruditi Huetii.

ficentia per multos annos frui potuit. Praeterea senatui Aqueñsi adscribendus erat, nisi splendido muneri tranquilla Musarum otia praetulisset. Narrat „ipse quoque“, et post eum, OLIVETVS *, „legatum Tottium a rege Sueciae missum Capellanum adiisse, Huetio veteri necessitudine addictum, dixisseque, habere se in mandatis a Suecici regni proceribus, denuntiaret ipsi, vniuersis illorum suffragiis delectum eum esse, cui regis sui in literis instituendi cura traderetur, qua propter maturandam esse „profectionem in Sueciam; at se Suecici coeli inclementiam expertum „gentisque asperitatem, et mores a Gallica vrbanitate adeo alienos, oblatum munus modeste repudiauisse“. Quod tamen falsum esse, Auctores *Actorum literariorum Sueciae* † inuictis rationibus demonstrauerunt, et ex ipsis regni actis atque tabularii fide euicerunt, Carolum Gustauum regem anno MDCLX ineunte instituendi filii principis in literis curam Figrelino Griepenhelmio tradidisse, consentientibus, qui ei has partes assignauere, regni proceribus et tutoribus regii iuuenis; qui alienissimo a religione Romanensi fuerint animo, ita vt ne quidem Christinae, reginae suae, Stockholmiam ad exequias Caroli Gustauici celebrandas reduci publicum concefferint religionis exercitium; ipsum vero regium paedagogum iurisiurandi fide obstringi petierint, vt regiam sobolem secundum doctrinam Augustanae Confessionis inuariatae cultu Dei imbueret. Omnium applausu quoque studia regia moderatum esse Griepenhelmum, nec in instructione legati comitis Tottii, anno MDCLXI, neque in literis ad eum vllis vel senatus regii vel cancellariae, quam vocant, teste archiuario regni quicquam de Huetio legi. Quae vt omnino fide publica stant et certissima sunt, ita probant, vel Huetium paulo iactantius ea ex rumusculo incerto falsoque protulisse, vel, quod nobis verisimilius videtur, Capellanum, vt Huetio, strenue eius partes contra obtrectatores tuenti, palpum obtruderet, ex solo legati Suecici testimonio, spectatam apud Suecos esse Huetii eruditionem, talia confinxisse, et ad Huetium, fidem amico dantem perscripisse. Valde eo tempore vrgebat Huetius *opus Origenianum*, quod tandem commendatissima editione anno MDCLXXXVII prodit ‡, et in quo praeter antiquitatis ecclesiasticae notitiam plane singularem, ostendit quoque elegantissimis, quas historiae Origenianae insperfit, obseruationibus, quam egregie in veteris philosophiae historia fuerit versatus. De quo tamen eius labore hoc loco plura dicere nihil attinet, dabit alia B. I. O. ALB. FABRICII § diligentia. Amisit eo tempore, quo hoc saxum maxime voluebat amicum veteranum Bochartum, cui plurimum eruditio Huetii debuit, qui tamen, cum de loco quodam Origenis circa sanctum corporis Christi sacramentum cultumque angelorum cum eo disputaret ardentius, nonnihil amicitiam refrige-

u) p. 96. factum id esse, ait, anno 1661.

x) pag. 19.

y) 1723. Trimestri IV. Art. 2. p. 466.

z) Apud Rothomagenses.

a) Bibl. Graec. Vol. V. p. 216. et quae nos supra tomo tertio diximus.

frigescere passus est ^b. Circa id quoque tempus elegantem vtilissimamque tractationem *de Fabulis Romanensibus* plaudente republica erudita edidit ^c, quae aliquoties postea recusa est ^d, quaeque non nostri modo temporis res literarias illustrat, sed et veteri literaturae maxime philosophicae lucem amplam foeneratur, et ad cognoscendas origines philosophicas plurimum conferre potest. Occasione enim istarum fabularum de philosophia veterum mythologica, et orientalium methodo allegorica observationes iucundas et praestantissimas attulit, et hanc antiquae doctrinae partem multa luce perfudit. Biennio post summos in vtroque iure honores in academia patria obtinuit, et in illustre quoque honorariorum iuris doctorum collegium Parisiensis academia eum adsciuit. Tanta autem eius existimatio et doctrinae celebritas extitit, vt cum Delphini adolescentiae regendae praepositus fuisset Montausierus, Huetius potissimum ab eo regi commendaretur, qui ad formandos congressus literarios apud regium principem circa illum esset, eiusque animum literis istis, quibus principes iuuenes formari solent, imbueret. Qua ratione Cadomo Lutetiam cum Huetio sedes eius literaria et supellex libraria amplissima translata est. Quod grauissimum munus vna cum Bossueto dum exsequitur, et Galliae futurum regem optimis artibus instruit, priuata industria opus illud celebre, quod *Demonstrationem Euangelicam* inscripsit, et in quod, velut in horreum, praestantissimae et abundantissimae eruditionis suae copias contulit, confecit, in quo veritatem religionis Christianae secundum geometrarum leges demonstrare suscepit. Non patiuntur quidem tractationis nostrae institutum et limites, vt huius operis extra Galliam magis, quam inter Huetii συμπατριώτας celebris historiam exponamus, sed consulendi sunt viri docti, qui eius res tetigerunt ^e. Non tamen indictum hoc loco praetereundum est, historiam veteris philosophiae, praecipue barbaricae et mythicae, ad probandam veritatem reuelationis diuinae in sacris literis patefactae Huetium multoties in partes vocauisse. Fecisse id virum summum infinitae lectionis copia, et vi ingenii tanta, vt admirationem iure mereatur, non negamus, optamus autem, vt in huius generis scriptione, quam ad seueras geometrarum leges se exacturum promiserat, ad certiora animum intendisset, inepta, quae haud raro sequitur praepiudicia, omisisset, et imprimis omnis antiquitatis barbaricae Graecaeque origines ad Hebraeos referendo, causam quam tuebatur, optimam impietati non prodidisset, et a temerariis coniecturis, quibus omnes veteres philosophos ad patriarchas Hebraeorum, praesertim ad Mosen, obtorto collo trahit, abstinuisset. Ita enim nec origines sacras, nec philosophicas corrupisset, et certiori talo

confi-

b) pag. 99.

c) Paris 1670. 8.

d) Amstelod. 1679. 1716. Belgice, 1672. Anglice, ex Gallico Latina saepius prodiit.

e) Act. Erud. 1692. p. 282. IO. FABRICIUS Hist. Bibl. suae P. IV. p. 30. IO. ALB. FABRICIUS Syllog. Script. de V. R. C. c. 27. p. 516. BVDDEVS Isagog. Hist. theol. L. II. c. 1. p. 431. seqq.

confisteret eius demonstratio, vt suo loco ^f multis a nobis exemplis est euictum. Iudicio itaque sobrio et accurata veterum religionum et philosophiae notitia opus est, si quis istum librum ad vsus egregios adhiberi velit. Ceterum cum iam circa ista tempora Huetium Scepticismo vehementer fauisse, ex supra adductis sit certissimum, merito mirati sunt multi, virum summum ausum tamen esse Demonstrationem Euangelicam scribere, quam suppositis iis, quae in tractatu *de Imbecillitate intellectus humani* fulcit, axiomatibus conuellere est facillimum. Abstinemus tamen a iudicio de scopo Huetii ferendo, illudque Lectori sagaci et ad Huetii circumstantias attendenti relinquimus, id modo monentes, cautis aliquam istius, quod auctorem ad scribendum commouit, consilii rationem, subolere posse ex praefatione nouae editioni praemissa, in qua se hanc Demonstrationem traditioni inaedificasse fatetur. Eam vero Pyrrhonismo non aduersari, sed hunc ad eam viam munire tum temporis iam credebat Huetius, vt ex *Q. g. Alnetanis* est manifestissimum. Immo in ipso illo demonstrationis Euangelicae limine hunc scopum suum, illamque de hoc argumento mentem non prorsus abscondere potuit. Prolixe enim in *Operis Prologo* ^g demonstrare nititur, „ad faciendam fidem inanem esse „sine gratia Dei omnem argumentationem, viam cognitionis, quae per „sensum ac rationem sit, obscuram esse, ancipitem et fallacem, ad veri „notitiam malefidam et intutam infinitis obseptam philosophorum tricus „et quaestionibus; fidem vero claram esse et apertam, constantem, prae- „lucentemque animo, ancipites motus et fluctuationes admissio coelesti „lumine componentem, quam si cui Deus largitus sit, eum probationes „non requirere; quae si desit, nullam illi sufficere demonstrationem“. Immo eo vsque progreditur, vt asserat: „Idcirco non perspicacis et „certae, sed coecae et hebetis rationis vsu nobis Deum concessisse, ne „manifestam sacrorum mysteriorum notitiam ratione adepti, fidem asper- „naremur“. Fatetur quoque, „ita Christianismo longe minus aduersari „videri, quam existimetur vulgo, eas philosophorum disciplinas, quae „incertum habent ac dubium, quicquid sensuum et rationis ope cognosci- „mus, quaeque sustinent se ab omni assensu. Sic enim praeiudiciis expur- „gatos animos ac opinionibus liberos Deo regendos, et fidei diuinae mo- „derandos facile se permittere“. Quae vbi Augustini (in Academicorum castris olim militantis) testimoniis illustrasset, addit: „Extitisse subinde „viros ingenio ac eruditione praestantes, qui vt viam munirent doctrinae „Christianae prius ex hominum animis eradicandam censuerint philoso- „phiam, et Scepticis ad id argumentis commode ac feliciter vsi sint; atque „eo tutius, quod scirent, et aperte praedicarent, irrita fore eadem vim- „que omnem amissura, si aduersus Christianam disciplinam torquerentur, „quippe cuius principia non ab hominibus rebusue humanis, sed a Deo „ipso ducerentur“. Non tam obefae naris fuit Huetius, vt non intellige- ret,

f) Tomo primo, passim.

g) pag. m. 5. edit. recentiss.

ref, obiici posse: *Quorsum igitur ista demonstratio?* Sed respondet: „Nempe ad parandam et confirmandam fidem, quam per scientiam gigni „in nobis, nutrir, defendi, ac roborari sciscit Augustinus; non quasi per „propriam et praecipuam causam, sed vt per extraneum et ascititium ad- „miniculum, quo in obsequium Christi debitaeque Christo fidei mens no- „stra sensim flebitur“. Non exigemus hoc demonstrationis genus eius- que vsum ad leges ratiocinandi, quas dubias esse et incertas iam tum sta- tuebat Huetius, nec quo pacto hunc se finem sibi propositum rite obtinu- erit perquiremus; faciet id sine nobis Lectoris industria; id modo mone- mus, animo Scepticismo plene imbuto ad hoc opus scribendum se accinxif- se Huetium, et alia prorsus respexisse, quam incautus ad haec eius monita credebat orbis literarius, adeoque frustra egisse, qui ob illum librum, dis- sertationem *de Imbecillitate intellectus humani* illi abiudicarunt. Cete- rum eo tempore consilium auctorum Latinorum, quos classicos vocant, in vsum Delphini illustrandorum, inter primos concepit^b, ipse Manilius hac ratione notis suis illustrauit. De qua re praeter historiae criticae La- tinae linguae scriptores videsis Io. ALB. FABRICIVMⁱ.

§. X. Haecenus inter aulae obsequia vixerat Huetius, vitae tamen ecclesiasticae semper appetentior. Anno autem aetatis quadragesimo sex- to, postquam huic se consilio paulatim attemperauisset, ordines ecclesia- sticos suscepit: cumque paulo post splendidae societati, quae Academiae Francicae nomen gerit esset adscriptus, vacanti apud Alnetanos abbatiae a rege praefectus est, eam tamen non nisi anno M D C LXXX, quo de nuptiis Delphini cogitatum est, et studiorum eius curriculum desuit, adire licuit. Transacto igitur in aula toto decennio Cadomum primum, ac deinde Alnetum venit, qui locus cum amoenitate sua Tempe quaedam videretur Huetio, Musas eius ita prouocauit, vt non modo loci iucundissi- mum aspectum suis celebraret carminibus, sed et eum sibi secessum exopta- tissimum eligeret, in quem singulis annis redeunte vere exspatiaretur, totas- que aestates in tranquillissimo degens otio, noctes diesque in rerum huma- narum diuinarumque meditatione transigeret. In hac ergo quieta studio- rum sede, quam diu meditatus erat, Scepticae philosophiae commenda- tionem suscepit^k, conscriptis editisque *Quaestionibus Alnetanis*^l, in qui- bus de rationibus et fidei concordia tractationem exorsus demonstrare vo- luit, quae essent partes rationis in suscipienda fide, vsque quo pertinere debeat in rationem fidei imperium; docere etiam, nihil tam alienum a sensu communi proponi nobis a religione, quorum dogmatum et praec- ptorum non consimilia vel etiam a fide moribusque hominum magis alie- na, gentes optimis institutis temperatae vel non crediderint, vel in vsum consuetudinemque non receperint, proptereaque nullam superesse causam, cur ea ab impiis hominibus repudientur. Quanquam autem totam eam

Vita ecclesiastica Huetii, et scriptum edita.

B b b b 2

dispu-

h) pag. 119 seq.

i) Bibl. Lat. Tom. I. pag. 294.

k) pag. 143.

l) Cadomi 1690. 4. Lipsiae 1693. 1719. 4.

disputationem satis longam et prolixam, variaque doctrina mirifice exultam eo fine auctor adhibuit, ut religionis Christianae veritatem impiis persuaderet: fatendum tamen, reuelationis eum assertionem rationis euerfione inaedificasse. Facit id quidem occultius, nec ut ipsa rationis principia videatur eiurasse; attamen id hoc pacto agit, ut pateat, frustra esse rationis laborem omnem, nisi cum se sentiat inanes in veritate detegenda conatus suscipere, eo ducat, ut certiores ex reuelatione veritatem quaeramus. Fundamentum toti hypothefi sternit, fluctuans animi iudicium, quod dum incertum haeret, quam ratione mentis ideae cum rebus externis congruant, exque hac consensione veritas oriatur, cum videat, species internas et ideas rebus externis applicare se non posse, neque ad eas conferre, ac proin veritatem firme attingere; inde intelligit, per rationem cerni clare viam non posse, qua eatur ad veritatem. Quo pacto dum viae incerta ratio suspensa haereat, in ea incertitudine non acquiescendum, sed alium ducem eligendum esse statuit, qui certius tutiusque iter ingrediendum ostendat, nempe fidem: huncque in modum egregie se putat Scepticismi, in incertitudine non haerentis modo sed acquiescentis insaniam sanauisse, et qua ratione adhaerendum sit philosophis, qui dubitationis artem profitentur, docuisse. Et hac ratione quidem ita occulte rem suam agit Huetius, ut licet satis manifeste pro Pyrrhonismo causam in eo libro perorauerit, fere nemini tamen Scepticismi suspectus factus sit, donec post eius fata decantata illa incertitudinis Pyrrhonicae apologia prodiiisset. Neque tamen magnopere mirandum, ad hanc potissimum Scepticismi viam Huetium confugisse. Cum enim et intellectus, rerum copia impediti praegravatique, imbecillitate quadam laboraret, quem eius morbum in pulcherrimis ingenii, quod elegantissimum et viuum habebat, foetibus passim deprehendere licet, et ista infirmitate debilitatus rationibus e contraria parte inter se concurrentibus satisfacere non posset, innumeram autem opinionum late disseminatarum turbam animo comprehenderet, non potuit non ad philosophiam incertam, et dubitationis artem deficere, in qua eum a doctis nonnullis viris contentionum philosophicarum pertaesis confirmatum fuisse, ipse candide fatetur. His vero accesserunt momenta duo, ex his quaestionibus Alnetanis paulo attentius eas legentibus facile colligenda: Quorum vnum ad philosophiam pertinet, alterum ad religionem. Et philosophiam quidem initio amplexus erat Huetius Peripatetico-Scholasticam, cuius vanitatem cum intellexisset, ad Cartesianam desciuit, eamque miro amore diu complexus est. At cum vel Iesuitarum instinctu, qui plurimum apud eum auctoritatis habebant, vel ipsorum ratiociniorum infirmitate dubitare admodum et aliis eam factionem armis aggredi coepisset, ut ex eius *Censura philosophiae Cartesianae* constat, quam paulo post ex Alnetano secessu prodiiisse dicemus, non potuit non ad Pyrrhonias partes deflectere, cum meliora haud nosset. Quod vero ad religionem attinet, notum ex actis ecclesiasticis superioris seculi, exoriente Cartesiana philo-

sophia

fer, telum tamen in intima viscera non adegit, facileque inuenerunt Cartesii affectae, quid reponerent. Processerunt enim contra eum in hanc arenam Ioannes Eberhardus Schwelingius, Ioannes Schottanus, Petrus Syluanus Regis, et Andreas Petermannus, de quorum scriptis contra Huetii censuram consulendus Cl. STOLLIVS^r. Valde hos quidem aduersarios velut leuis armaturae milites contemnit Huetius^s, maxime vero se huius sectae vanitatem tam certis documentis patefecisse gloriatur, vt cum nuperus ille factionis huius propugnator Petrus Syluanus Regisius refellere eum instituisset, non aliter expedire se potuerit, quam postquam verba Huetii falsa interpretatione adulterasset; adeo vt argumentationi eius responsum opponere simulans, sibi ipsi dolo malo sed inani calliditate responderit. Aliter tamen visum P. Baylio, acutiori quam Huetius fuit, in hoc argumento iudici, qui Regisii hanc animaduersionem exemplo aliis commendare non cunctatus est^t, vt discant, qua ratione in hac re verandum sit. Certe inaequalia heic arma Huetii et

impar congressus Achillei.

Ex his vero intelligi quoque potest, quid de consilio Huetii conscribendae historiae philosophicae iudicandum sit. Nempe cum ab adolescentia primisque literarum studiis existimatio veteris philosophiae eius animo infedisset, ad cognoscendas sectas veteris philosophiae antistitum a Laërtio explicatas plurimum laboris atque diligentiae contulit, et ex veterum lectione promtuarium aliquod ad Diogenem Laërtium collegit, ex quo ea depromsit, quae in *Demonstratione Euangelica* et in *Quaestionibus Alnetanis* de hoc argumento dixerat. Cumque MENAGII *Commentarium in Laërtium* recognoscendum ab auctore accepisset, ex quo magna illi succreuit veteris sapientiae notitia, adeo huius studii amore captus est, vt nullum iter susciperet, nullo subcisiuo frueretur tempore, quo non Laërtium secum habuerit, et veteri philosophiae illustrandae partem temporis consecrauerit. Quo pacto in magnam molem excreuit opus, quod in partes secundum edendumque decreuit, nihil tamen ex eo profectum prodiit, praeter *Quaestiones Alnetanas* et *Censuram philosophiae Cartesianae*: ex quibus, si a partium studio seponendus est animus, iudicandum, plus ad congerendum quam digerendum illustrem auctorem habuisse virium, nec illi ea auxilia adfuisse, quae ad condendam philosophiae veteris historiae requiruntur, licet materiam habuerit ita amplam et abundantem, vt nemo fere eo tempore illius diuitias literarias aequauerit. Quam sententiam vere dictam esse, vel hoc vno argumento constat, quod ex copiosissima vastaque illa veteris sapientiae collectione haud alium, quam Scepticismum, fructum retulerit. Id quod tantum abest, vt neget, vt potius „hunc sibi egregium vsum enatum gloriatur, „quod, cum philosophia „nul-

r) Hist. liter. P. II. c. I. §. 97. p. 412.

s) loc. cit. p. 142. 162.

t) FONTENELLE Hist. de Renouell. de l'Aca-

demie Franc. p. 184. LE CLERC Bibl. vniuers.
Tom. XV. p. 330.

u) pag. 142.

„nullis contineatur finibus, et vltra mundi ipsius atque aeui metas euage-
 „tur in immensum, mens autem humana in angustum coacta, et humi
 „depressa densisque obducta tenebris in claram lucem crepere, arduosque
 „veritatis apices ratione sua subnixa conetur apprehendere, quaerendum
 „sibi proposuerit, quousque viribus illa suis sese possit attollere, quae-
 „nam illi petendae essent a fide suppetiae“. Cuius meditationis fructum
 cum *Quaestiones Alnetanas* fuisse dicat, apparet inde, immensam illam
 farraginem veteris philosophiae, cui iudicio interposito subigendae impar
 fuit Huetianum ingenium fluctuans atque ambiguum, Scepticismum apud
 eum genuisse. Ceterum ex hoc abbatiae Alnetanae secessu alia quoque
 eius scripta prodierunt, quibus admodum nominis sui celebritatem auxit;
 inter quae libellus *de Navigationibus Salomonis* magno eruditorum plau-
 su exceptus est. Eo quoque tempore cum Nicolao Boelaeo (Boileau) Pra-
 tellio, de sublimi in verbis Mosis cosmogoniam describentis disputauit;
 quam disputationem cum post multos annos Ioannes Clericus edidisset,
 valde ea re irritata est poëtae satyrici, et pungentis non modo, sed interdum
 quoque latrantis rabies. Creuit istis laboribus Huetianae eruditionis
 celebritas, et meritorum cumulus tantus visus est, vt anno MDCLXXXV.
 a rege Episcopus Sueffionensis designaretur; ob notissimas autem lites,
 quae aulae Gallicae cum curia Romana intercedebant, non nisi elapso se-
 ptennio confirmationem pontificis maximi, et possessionem muneris istius
 nancisci potuit. Interim insula Sueffionensi cum Abrincensi commutata
 anno MDCXCII diploma Romanum satis magno, vt conqueritur, pre-
 tium redemptum accepit. Neque in eius ecclesiae administratione illas deli-
 cias inuenit, quibus in Alnetana abbatia frui poterat. Adeo enim colla-
 pta erat disciplina ecclesiastica, corrupti cleri mores, perditae incolarum
 consuetudines, vt non sine graui molestia habita synodo et statutis condi-
 tis * feueris in ordinem deuiantes cogere posset. Quod cum aegre fer-
 ret Huetius, otio literario totus fere innutritus, et aquae insalubritas eo
 loco inimica esset eius sanitati, ingrauesceret autem aetas prouectior, et
 auferentur senectutis incommoda, consentiente rege episcopatu se abdi-
 cauit, a rege autem Fontanetensi abbatiae praefectus est, ne rei familiaris
 angustiis obscurata eius dignitas fordesceret. Fontanetum autem cum
 Cadomo vicinum esset, valde hoc senii sui portu gauisus est Huetius, ae-
 desque abbatis exornari et supellectile eleganter instrui curauit. Ast quam
 tranquillitatis sedem sibi fore sperauerat, molestiarum et indignationis
 campum expertus est. Nam et vicinorum neglectum aegre tulit et litibus
 excitationis Francisci Casaei (de la Chaise) Iesuitae inclementia maxima re-
 bus eius illata est calamitas: et a fraudulentis hominibus, qui reditus ex
 praediis eius prouenientes conduxerant circumuentus est. Quae taedia ta-
 men consuetis literarum studiis et imprimis veteris philosophiae disciplina
 leuauit, vt potuit, animi vero molestiam auxerunt Ioannes Schottanus et
 Petrus

* Prodiere Statuta Synodalia Cadomi 1697.

Petrus Callius, pro Cartesio vehementer in Huetium insurgentes. Quam Cartesianorum maledicentiam vt vindicaret, cum a litibus istis se indignis valde abhorreret, seuera autem studia impedirent oculorum debilitas et epiphorae, ad ludicrum scribendi genus conuersus, fabula Milesia Cartesianos exagitandos esse statuit. Edidit itaque *nouas memorias ad iuuantdam* ^y *Cartesianismi historiam* aliquoties *ἀνοήτως* editas, nomine suo ita clam habito, vt diu Huetium auctorem esse viri docti ignorarent. In ea scriptiuncula Regisio dicata multo sale satyrico Cartesianos aspergit, fictione vsus, Cartesium falsa mortis imagine delusus Suecis ad Lappones clam discessisse, et inter eos nouam scholam excitauisse. Neque Batauorum ingeniis parcat, quae ob frigus aliquod aptiora iudicat ^z ad Cartesianae philosophiae mysteria percipienda, quam feruidos Gallorum spiritus; non recordatus, inter suos Mommorium, Rohaltium, Bosluetum aliosque inter Cartesianos, ipso narrante, militauisse. Tandem secessus Fontanetani, et molestiarum pertaesus Lutetiam reuersus est, vt inter literarum dulcedines, et conuersationis eruditae delicias vitam clauderet. Cumque in aedibus Iesuitarum sibi domicilium delegisset, ibi corpusculum senectutis morbis fractum et grauatum reficere, animum autem virorum doctissimorum colloquiis et veterum studiorum reminiscencia pascere constituit: bibliothecam quoque suam ne post mortem dispergeretur, illuc transtulit, et Iesuitarum societati testamento legauit, ita tamen, vt in publicos eruditorum vsus certis legibus ab eo scriptis ^a prostaret. Et hoc quidem pacto senectutis incommoda leuauit, et post grauissimum morbum, restituta sanitate *Commentarium de rebus ad eum pertinentibus* conscripsit. Cumque memoriae vires valde decreuerent, et grandaeuus senex maioris molis operibus scribendis amplius non sufficeret, morbis autem et corporis infirmitate animi quoque vigor sensim exhauriretur ^b, *breuius Dissertationibus* ^c conscribendis animum adplicuit. In quibus licet multa saluberrima congefserit, fatendum tamen exhaustos senectutis valde prouectae incommodis spiritus, eas subinde prodere, nec amplius eas scriptiunculas Huetiano respondere ingenio. Pietati vero vltimos dies litaturus dum Vulgatam annotationibus illustrare contendit, tandem nonagenario maior anno MDCCXXI, VII. Cal. Febr. rebus mortalium eripitur.

§. XI. Clan-

y) Nouveaux memoires pour servir a l'Histoire du Cartesianisme par Mr. G. de l'A. Paris 1692. 12. Traiecti ad Rhen. 1693. 12. z) p. 50.

a) Extant Amoent. literar. T. V. art. 7. p. 164. collapsas vero aedes illi Bibliothecae destinatas refecerunt Iesuitae.

b) Talem inuenit Cl. MACHELIUS, vid. diff. de Bibliothec. Parisiensibus P. I. c. 5. §. 7. p. 96. ob hanc infirmitatem excusat Oliuetus confusionem quandam in Comm. de sua vita occurrentem.

c) Dissertatiunculas istas abbas TILLADETVS Collectione dissertationum ad religionem et philosophiam spectantium Paris 1712. 12. inseruit, eo enim amico utebatur Huetius. Cogitationes autem miscellaneas Huetianorum nomine vulgavit OLIVETVS Paris 1722. 4. in quibus frigus senile subinde deprehendes. Conf. Act. Erud. 1722. Sept. art. 12. Journ. des Savans 1721. Aug. art. 6. Bibl. ancienne et moderne T. XXVIII. art. 3. Memoires Hist. et crit. 1721. Iun. art. 1.

§. XI. Clanculum haectenus, quoad viuebat, Scepticismi femina spar-
 ferat Huetius, probe gnarus, quanta nomen huius factionis inuidia sequi
 soleat: quare aliud quasi agendo, vti dictum, Pyrrhonismum commenda-
 uit, nunquam tamen videri voluit, ac si totam philosophiam dogmati-
 cam euertere in animo habuisset: contentus ostendisse, necessarium esse,
 vt ob rationis imbecillitatem et innumeras, quae in inquirenda veritate oc-
 currunt, difficultates fidei potiores credantur partes esse, quam rationis.
 Verum, quod cautus, dum viuebat, facere omiserat, illo fati erepto com-
 paruit, edito ab amico Huetii, OLIVETO, dissertatione eius *de Imbecillitate intellectus humani*, quam vernacula quidem, in qua edita est ^d,
 conscripsit, in Latinam vero conuersam simul reliquit. Eam diu ante
 fata illustrem virum consarcinauisse, ex libri prooemio, si cum reliqua
 vitae eius historia comparatur, qualem ipse enarrauit, cautus lector facile
 deprehendet. Fatetur enim eo in loco, amicum quendam ingenii excel-
 lentissimi magnorumque meritorum, cum inimicorum inuidia et potentia
 esset patria pulsus Academicam philosophandi methodum autem omnibus
 praeferret, ipsi illius amorem inspirauisse. Quem fuisse Cormisium, sena-
 tus Aquensis praesidem, ex iis, quae supra diximus, constat. Cum autem
 has institutiones Pyrrhonias viuis suppressisset, licet illis inaedificauerit
Quaestiones Alnetanas, post mortem a laudato abbate in lucem protra-
 ctas sunt. Quae editio quantam rei insolentis admirationem in republica
 erudita concitauerit, dici vix potest. Fidem sane multi suis vix oculis
 habuere, legentes talia scripsisse virum in demonstranda veritate Euange-
 lica geometrarum legibus obsecundantem, quae omni religioni et vsui hu-
 mani intellectus euertendis essent accommodata, et latens aliquod periculum
 tegerent. Nemo enim haectenus satis luculenta illa loca in *Demonstrati-
 one Evangelica et Quaestionibus Alnetanis* notauerat, quibus Pyrrhonis-
 mo velificari conatus erat. Sui itaque officii, et imprimis gratas, quam
 Huetio ob innumera beneficia in societatem collata debebant mentis esse
 iudicarunt Iesuitae, vt hanc ignominiam a manibus Huetianis depellerent,
 et tantam impietatem, quantam libellus ille fouere videbatur, ab illo non
 prouenisse, negarent. Vehementer igitur succensuere in *Ephimeridibus
 Triuoltiensibus* Oliveto, quod illustri viro, pietate et singularibus in
 ecclesiam meritis conspicuo supponere hunc librum fuisset ausus. Quod
 cum satis acerbe illi Iesuitae obiecissent, qui insignia impietatis specimina
 in eo libro detexisse sibi videbantur, atroque carbone illum notauerant,
 calumniam a se ita abbas depulit, vt ostenderet, personatum illud, quod
 tractationi in msc. praefixum est, nomen, satis luculenter Huetium pro-
 dere, *Dominum de la Roche* enim, Petrum innuere, *Theocritum* Danie-
 lem, et *Pluignac* idem dicere, quod Graeca vult significatio Huetii:
 prouo-

*Institutiones
 Scepticae ab
 Huetio scri-
 ptas.*

d) Amstelod. 1723. 12.

e) 1725. Iuin.

prouocaret autem ad auctoris *ἀντιγράφων*, ipsosque Iesuitas Ruacum et Martinum testes, excitaret, et imprimis academiam Francicam in partes vocaret, quae Boiuium et Monetam, viros clarissimos deputauerat, vt veritatem rei explorarent, qui manus Huetianae gnari editum libellum cum *ἀντιγράφων* Huetii conspirare testatum fecere. Quae omnia prolixè enarrat, totiusque rei causam perorat OLIVETVS in *Apologia Ephimeridibus Triuoltiensibus opposita f*, quae plura desiderantibus consulenda est. Recte vero editor monuit, non abhorrere has institutiones Scepticas a scopo Huetii dudum in *Quaestionibus Alnetanis* prodito, qui fuerit, imbecillitate intellectus humani demonstrata frenum iniicere luxurianti seculo, quo athei et profani quilibet audeant, metaphysici acuminis obtentu sacra omnia euertere, ipsisque religionis Christianae mysteriis apertum bellum indicere. Id quod agnouit FRANC. BALTVS, ipse quoque ex Societate Iesu theologus, in *Epistola ad Oliuetum g*, qui hoc Pyrrhoniae philosophiae compendium non contemnendum, nec inutile ecclesiae esse iudicat. Recte enim illi obseruatum, eum Eusebium imitatum post scriptam Demonstrationem Euangelicam, edita quoque Praeparatione Euangelica animos ita instruere voluisse, vt deuicta humana intellectus ambitione, eiectisque praeiudiciis, desinant nimium sibi suoque iudicio fidere, et faciliiori obsequio fidei pareant. Quam veram mentem Huetii fuisse verba eius supra adducta ex *Demonstratione Euangelica et Quaestionibus Alnetanis* satis comprobant. Verum an hanc rerum Christianarum vtilitatem reuera isto libello promouerit Huetius, vel mediocri attentione vsus Lector satis palpabit. Libellum enim totum legenti, vel eius modo summam passim a viris doctis enarratam ^b, animo comprehendenti palam erit, nihil aliud egisse Huetium, quam vt SEXTI EMPIRICI *Hypotyposes Scepticas* ordine concinno exhiberet, eaque ex philosophica historia congere-ret, quae Pyrrhonium philosophandi genus commendare, et pro optimo cogitandi et sapiendi modo venditare apta sunt, ita vero humano intellectui vim rationis omnem eripiunt, vt his saluis non habeat, quibus in veritate inquirenda discernendaue amplius nitatur. Huc enim omnia tendunt, quae lectionis vastissimae et eloquentiae satis nitidae viribus vsus auctor illustris attulit: Non habere humanum intellectum cognitionis certitudinem, quam et reuelatio ei deneget, et ipsa intellectus humani conditio. Incertum enim esse, valdeque dubium, vtrum vel obiectorum imagines cum ideis nostris conueniant, vel recte se habeat medium, per quod transeunt ad intellectum hominis; praesertim cum et sensus fallaces sint, et infideles nerui spiritusque animales; ipsum quoque cerebrum sua indole et constitutione incertitudinis rationes praebeat, animus autem suspectus vel ideo iudex sit, quod suam ipsam naturam ignoret. Vrget porro, vt hanc rerum omnium incertitudinem quoad cognitionem humanam

euin-

f) Paris, 1726. g. conf. Histoire littéraire de l'Europe 1726. Aout art. 3.
g) Continuat. des Memoires de Literature

et d'Histoire Tom. II. P. I.
h) Vid. Bibl. ancienne et moderne T. XXVIII. p. 455. Act. Erud. Germ. P. LXXXVI. p. 77.

euincat, latere eam rerum omnium essentias, obfataque in momenta mutabilem rerum indolem, vt, quid de iis certo statuendum sit, cognoscatur. Adeo vero inter se iudicis, temperamentis, opinionibus differre homines, vt contrariae haud raro de vna eademque re sequantur sententiae; multo minus in causas rerum penetrare posse rationem hominis infirmam, cum et infinitae sint, et certa regula haud profert, secundum quam latens iudicari eruique veritas possit. Adeo vero has partes profertur Huetius, vt non dormientium tantummodo et insanientium imagines falsas et confictas euidentiae sani hominis irridendae obiiciat, et Cartesianum in partes vocet, statuentem, ignorare nos, annon Deus eiusmodi naturam nobis dederit, quae falli quotidie possit, sed et vrgeat vitiosum probationis genus esse, si rationis certitudo probetur argumentis a ratione petitis, praesertim cum incertissimis inter se ratiociniis homines dissentiant, ipsorumque dogmaticorum discordia, qua suas inter se opiniones iugulant, id clarissime euincat. Longum autem sapientium omnis aetatis catalogum necit, qui reiecta omni rationis certitudine assensum cohibendum esse monuerunt, et non Academiam modo secundam et tertiam eiusque affectas huc aduocat, sed et Anacharfin, Pherecydem, Pythagoram, Empedoclem, Gorgiam Leontinum, Xenophanem, Epicharum, Parmenidem, Xeniam, Zenonem Eleatem, Heraclitum, Anaxagoram, Democritum, Protagoram, Socratem, Platonem, Aristotelem, Metrodorum. Anaxarchum in his partibus collocat, et academicos cum Pyrrhonis sequacibus satis amice conuenire, licet iniustum fuerit Pyrrhoniorum nomen, demonstrare fatagit. Nec post nati Saluatoris tempora defuisse hanc, quam putat sapientiam Celsi, Fauorini, Sexti Empirici, methodicorumque et empiricorum sectae, Luciani, Vraniique exemplis comprobatur. Immo inter ipsos dogmaticos Porphyrium, Aristippum, Herillum Carthaginensem, Menedemum Eretriensem, totamque scholam Megaricam, Monimum porro Cynicum in hanc partem inclinasse contendit: et inter exoticas nationes Magos, Brachmanas, Turcas, Effenos, Seboraeos, Maimonidem, sectamque apud Arabes Loquentium Pyrrhoniā philosophiam suo modo fuisse professos. Ex quibus omnibus colligit, dubitationem et *εποχήν* solum esse verum et sufficiens remedium euitandorum errorum, solos esse Scepticos philosophorum nomine dignos, indignos autem dogmaticos, quorum temeritas infinitorum errorum mater fuerit. Vidit probe illustris auctor, Scepticae philosophiae inuidiam molestam suae scriptioni futuram esse, obiicique illi posse, quod oculos homini eruat, omnemque viuendi et felicitate fruendi usum mediumque eripiat. Quod vt declinet, ad eas potissimum, latebras confugit, quibus dogmaticorum tela euitare satagebant Pyrrhonii. Nempe fidem ait, rationis incertitudini succurrere, et certa illa facere, quae ambigua sint, et fluxa, si rationem solam audias. Sequendam autem in vitae vsu verisimilitudinem rerum, discendumque ex hac arte dubitandi esse, qua ratio-

ne error, pertinacia, et arrogantia rationis et praeiudicia efficienda, animus autem ad humilitatem obsequii fidei praestandi adducendus sit. Praestantissimum autem eius fructum in illo situm esse, ut auctoritatem nullius hominis reuerentur, ex factis omnibus verisimiliora seligamus, nihil vero fidei contrarium admittamus, sed eclecticos imitemur, viros magnos et celeberrimos, adeoque nec Academicam, nec Scepticam, nec eclecticam sectam teneamus, sed propriam nobis seligamus, fiamusque *ιδιογνώμονες*. Non tam ignarus rerum in ciuitate philosophica gestarum censendus est Huetius, ut non praeuiderit, obiecturum esse lectorem, ita omnem vitae statum, naturaeque ordinem, omne agendi principium euerti. Hanc itaque inuidiam ut declinet, obiectionibus quoque dogmaticorum satisfacere fatagit. Neque tamen alia affert, quam quae dudum Sextus Empiricus et Sceptici alii attulere: nempe, quamuis scientia nulla detur, uiuere tamen Scepticos non ut philosophos, sed ut homines reliquos, adeoque more astronomorum ex hypothesi agere, contentos ita finem vitae actionumque humanarum assequi. Non exuere hanc philosophiam oculos, sed eorum tantum lippitudinem manifestam facere et arrogantiam hominis detegere, quae scire omnia, de omnibus iudicare, arbitriumque inter litigantium partes interponere audeat. Falsum autem esse, quod ex admixta probabilitate concludi possit, dari veritatis *κενήριον*, cum ea non sit certitudo sed apparentia externa, quae falsa interdum esse possit, inepteque misceri certitudinem cum verosimili, et quod errori obnoxium haud est, cum eo, quod fallere potest. Quamuis autem nihil comprehendendi posse dicant Sceptici, hoc tamen eos comprehendere, quod incerta et incomprehensibilia sint omnia, neque tamen id affirmando, sed dubitando. Deum autem, licet intellectus fallax sit, sufficiens dedisse remedium, ne decipiamur, nempe fidem, adeoque accusari non posse, quod ad errores hominem condiderit. Huic fidei si ratio submittatur salua esse omnia, diuino enim lumine collustrari animum, ut, quid faciendum sit, quid omittendum intelligatur, et eo quoque duce summam primamque illam veritatem certo cognosci: esse Deum. Et haec quidem noua illa Sceptica philosophia est, quam dudum sepultam resuscitare ausus est Huetius vir summus. Qui si id partis studium, quod iugulat Pyrrhonis philosophia, deposuisset, si inter principia, quae vocant, formalia et materialia discrimen accuratius posuisset, si contentus fuisset, immoderate humani animi ambitioni et iactantiae modum posuisse, si Sextum examinare sine praeconcepta opinione quam describere maluisset, si a petitionibus principii abstinuisset, si ineptum studium auctoritatem ecclesiae in tribunali rationis veritatem diiudicantis collocandi abiecisset, si ad verum quaestionis statum accuratius attendisset, si philosophorum veterum, quos inter Scepticismi patronos numerat, opiniones melius distinxisset, dignior sane illustri auctoris sui fama liber in vulgus exiisset, nec nocuisset causae illi, propter quam tantos labores suscepit, quam nihil magis optare,

optare, nisi vt rationis iudicium effugiat, ista scriptione satis prodidit. Verum haec aliis expendenda relinquimus: adireque eos iubemus, qui libri censuram instituerunt.

§. XII. Ex hac, quam *αἰς ἐν συνόψει* dedimus Huetii historia, imago eius facili negotio potest depingi. Magnum enim inter suae aetatis eruditos virum fuisse, et haud exiguum orbis literati ornamentum, ignauus sit vel inuidus, qui temere negauerit. Inerant illi eae animi dotes, eoque fruebatur naturae fauore, sine quibus mediis ad gloriae culmina in ciuitate erudita grassari haud licet. Maxime vero illi, quam a natura praestantissimam acceperat, indoli summam iunxit diligentiam, laborisque improbi patientiam prorsus inexpugnabilem, eamque studiorum contentionem, vt nec inter edendum, nec inter quiescendum a studiis sibi temperaret. Cumque facultatibus afflueret, et natiuitatis praerogatiua facile summis vbique viris commendaretur, non potuit industriae eius amplissima deesse materies, suppeditatis iis auxiliis, quibus immensa lectionis copia parari solet. Ita enim et splendido bibliothecae apparatus fruebatur, et ad viro- rum eruditione summorum colloquia facile admittebatur, qua pacto eruditio illi vasta et insolita enata est. Maxime vero ingenium nactus erat supra modum elegans, foecundum, viuum, et vi quadam imaginationis concinna suffultum: Ex qua penu et eloquentiam illam, et felicem facilemque poeticae facultatis vsu, et artem quandam insolita et parum verisimilia comendi ornandique depromsit. Nec memoriae defuit fidelitas, ea largissime suggerens, quae ex multorum annorum lectione infinita in commentarios retulerat. Quibus cum accederet longus vitae ad summam senectutem vigentis vsus, et exercitatio, mirum non est, illum inter summos viros et praecleara aetatis suae lumina excelluisse. Verum quas affluentissimas possidebat, eruditionis diuitiis parem iudicandi aciem non adfuisse merito dolendum est. Cum enim natura ingenio, quam iudicio polleret, vastissima illa, in qua se ingurgitauit lectio naturalem animi acrimoniam suffocauit: quibus cum accederent praecleara nonnulla, ex vitae circumstantiis oriunda, quae obstiterunt, quo minus perspicacibus oculis vteretur, vis illa mentis, qua verum a falso distinguitur, eminere in eo non potuit. Cuius si non aliud extaret testimonium, sola ista, quam exposuimus Scepticismi commendatio exemplo esse potest luculentissimo. Sed in aliis quoque eius scriptionibus, praecipue in *Quaestionibus Aletanis*, quin in ipso praeclearo ceteroquin *Demonstrationis Euangelicae* opere iudicandi aciem desiderari dudum viris doctis obseruatum est, et vel sola inepta hypothesis, quoscunque cana antiquitas in coelum extulit viros summos ad Hebraeorum sapientes reuocandi satis superque comprobabat. Aut vehementer autem fallimur, aut ratiocinandi artem, quam in Iesuitarum scholis Aristotelico-Scholasticam didicerat, exacte non tenuit Huetius, quam si recte consulisset, facile vidisset, fidei, vel quam eo

*Character
animi Huetii.*

nomine callide tegit, auctoritati ecclesiae locum esse non posse, eiurato veritatis criterio, nisi coeci duci magis velut bruta animalia, quam videntes incedere, velut homines velimus. Ceteras vero animi virtutes virum magnum egregie ornauisse omnino fatendum est. In aulae enim luxu et vitae commoditatibus admodum affluentibus sobrie vixit, theae potu mirifice, vt ipse scribitⁱ viribus recreatus, vnde licet variis morbis tentaretur, nonagesimum tamen annum viuendo superauit. Solas autem vitae delicias ex literarum studiis et conuersatione virorum eruditorum captauit, quibus, licet religionis professione dissentirent, humanum se, comem et inferuendi cupidum praebuit. Pietatem autem eius generis coluit, quam in philosopho raro offendas. Maxime eam ob causam Societati Iesu addictissimum semper seruauit animum, quod studium in nonnullas vitae eius circumstantias, maxime in odium, quo Cartesianos persecutus est, influxum habuit. Nec defuerunt, qui inde colligerent, plus in ea re voluntatem quam iudicium valuisse, de quo tamen, cum arcana mentis sensa hominibus non pateant, non iudicamus. Illud autem sine temeritatis nota pronuntiamus, omnem eum, quem pro Christianae religionis auctoritate atque veritate suscepit laborem, maiorem iudicii aciem, et minorem lectionis atque eruditionis abundantiam requisuisse, quam adhibuit. Quae, saluis cetera viri summi meritis, quae ex aequo depraedicamus, cuiuscumque, inter primae notae philosophos Huetium non esse reponendum; licet boni quilibet facile concesserint, inter viros doctos seculi XVII locum satis amplum eius praestantissimam eruditionem meruisse, dignumque esse, cuius memoria cum laude conseruetur in republica literaria.

P. Bayle.

§. XIII. Non minori eruditionis, veteris pariter atque recentioris apparatu, maiori autem iudicii vi et acrimonia ad causam Scepticismi iuandam animum applicuit PETRVS BAYLE, inter maxima nostri temporis ornamenta ex merito numeratus. Cuius toties iam a nobis facta mentio, toties in partes ille vocatus, in philosophiae recentioris annalibus autem tam illustre eius nomen et celebris fama est, vt ideo indictus a nobis non praetermittendus sit. Ita vero pro retinendo assensu cuncta difficultatibus dubiisque repleuit, vt inter fortissimos, qui pro Pyrrhonismo steterunt, bellatores nostra aetate relatus sit, vnde omnino locum in hac theatri philosophici scena postulat. Cuius vitae historiam, et laborum literariorum fata omnium optime ex *Epistolis* eius discimus, quamuis in eristicis quoque, quos aduersariis opposuit, libellis, nonnulla occurrant, quae lucem rebus eius noscendis afferre possunt, praesertim in illa scriptuncula, quam *Cabbalae chimericae* titulo Iuriei aggressionibus opposuit. Defunctum autem nonnulli viri docti laudarunt, et moderate quidem id fecit SAMVEL HENRICVS BASNAGIUS, in cuius *Historia Aëtorum eruditorum*^k elogium Baylii legitur, quod iterata editione

i) p. 126. vbi extat elegans elegia in hoc positionis genus.

k) Hist. des Ouvrages des Savans 1706. pag. 545 seqq.

Collectioni Epistolarum Bayliarum praemisit PROSPER MARCHANDIVS. Tacemus biographiam eius *Memoriis Triuoltiensibus* ^l a Iesuitis insertam, aliamque praefixam Anglicae versioni Cogitationum eius de cometis. Vitae quoque Baylianae enarrationem *DiCTIONARIO* eius apud *Geneuenses edito* praemisit anno MDCCXV, abbas REVESTIVS, *emendatam et Observationibus auctam* ^m cel. MONETA, vnde ad hunc potissimum auctorem a nonnullis perperam relata est. Quam cum nec plenam satis nec accuratam esse iudicarent viri docti, eam castigandam sumpsit anonymus quidam, quem IO. MASSONVM esse nonnulli volunt, a quo edita, *Historia P. Baylii et scriptorum eius, accurate recognita et additionibus atque correctionibus aucta, qua nonnulla singularia et auctora ex scriptis eius et vita Anglice vulgata afferuntur* ⁿ, qui tamen labor ob acerbum scribendi genus et contumelias in viros doctos iactas merito plerisque displicuit, qui reprehenderunt, a nonnullis diiudicandis eum abstinuisse, quae tamen iudicium postulabant, nonnulla falso et perperam attulisse, in quibusdam ad molestas digressiones diuertisse. Et tamen cum meliora non suppetere, hae quoque animaduersiones *Supplemento DiCTIONARII Bayliani* a Geneuensibus anno MDCCXXII adiectae sunt ^o. Inseruit quoque *Ephimeridibus eruditis* ^p quae apud Parisienses prodeunt, auctiores autem apud Batauos recusae eduntur, cl. H. P. LIMIERIVS *Specimen bibliothecae miscellanae, Latino sermone edendae* ^q, quod vitam Baylii exhibet. Et ex his quoque fontibus sua hausit, qui inter *Memorias ad illustrationem historiae literariae scriptorum celeberrimorum in republica literaria facientes* Baylianam quoque vitam enarrauit NICERONIVS ^r. Nihil tamen perfectum et accuratum cum in his omnibus de vita viri summi reperiretur, meliora et pleniora dare constituit CI. DES MAIZEAUX. Is viuum Baylium nouerat, et amicitiae vinculo illi iunctus multa sciebat, quae alios fugiebant. Vt igitur de amico satis sibi erepto pulchre mereret, nec tanti viri memoriam intercidere pateretur, ad plenam Baylianae vitae historiam enarrandam animum adiecit. In quo consilio confirmauit eum illustrissimus Shaftsburyus, qui similem ab eo laborem poposcerat. Quem tamen priusquam aggrediretur, a Bagnagio multa accepit singularia Baylii historiam concernentia; sicque materiam scribendi satis amplam nactus est, qua tamen non contentus, amicos Baylii adiit, et imprimis, quem is haeredem scripserat, Bruguierium, qui ex chartis Baylii sibi relictis ea congeffit, quae ad noscenda viri celeberrimi fata facere aliquid poterant: Ea suis annotationibus auxere atque illustrare Maraefius, alique viri docti,

l) Memoires pour l'Histoire des sciences 1707. Avr. art. 47. p. 693.

m) Londini 1708. Ex ea potiora repetunt Acta Erudit. 1711. p. 103.

n) Exacte reuue de l'Histoire de Mr. Bayle et de ses ouvrages, contenant des additions et des corrections, avec diverses particularitez ou anecdotes

ou tirées de ses écrits et de la vie publiée en Anglois.

o) Journal des Savans 1715. Mai art. 10.

p) 1718. Juil. art. 16.

q) Essais d'une Bibliothéque melée en Latin, que l'on se propose de donner au public sous ce titre: Specimen Bibliothecae miscellanae. r) T. VI.

docti, quibus cum Baylio viuo familiaritas intercefferat, vel qui commercium literarium cum eo aluerant. Quae omnia cum scriptis et epistolis Baylianis collata et cum rerum suarum indice, quem ipse Baylius construxerat, et a patria *Calendarium Carlanum*^{s)} inscripserat, comparata in ordinem redegit, et ex hac amplissima rerum ad historiam magni viri pertinentium sylua egregios commentarios conscripsit, in quibus vitam, fata, mores, scripta, controuersias Baylii accurate exposuit, nihilque eorum omisit, quae ad noscendum virum celeberrimum facere poterant. In quo viri doctissimi labore cum nec accuratio desideranda sit, nec eruditio, cuncta autem eleganter pleneque enarrauerit, hunc nos quoque ducem sequemur, eaque ex amplissima et prolixa Baylianae vitae historia excerpemus, quae ad scopum nostrum faciunt: ita tamen, vt ad epistolas^{u)} et scripta magni viri subinde respiciamus, quibus scilicet omnium tutissime fides adhiberi potest, et ea quoque adiiciamus, quae passim viri docti obseruauerunt; idque agamus potissimum, vt ad iudicium ferendum instruat Lector, et vtilitate sua huius quoque philosophi vitae se commendat enarratio.

Vita Baylii.

§. XIV. Natus est P E T R V S B A Y L E Carlae, quod castellum est comitatus Fuxiensis, Apamiensibus et Riuiensibus vicinum, IV Id. Nou. anno salutis restitutae MDCXLVII, parente Ioanne Bayle, reformatae, quae ibi colligebatur, ecclesiae ministro, honestissima familia oriundo^{r)}: Puer indolem praecocem eamque egregiam prodidit, cui nec ingenii subtilitas, nec imaginationis foecundae vigor, nec memoria fida deesset, quibus cum accessisset a pueritia infatiabilis discendi ardor sciendique cupiditas, in agro natura fertili facile erat sparsis scientiarum seminibus largissimam messem polliceri. Parens ergo, quem filium hunc suum istis naturae muneribus ornatum videret, nihil eorum omisit, quae ad formandum literisque optimis imbuendum pueri animum facere posse noverat. Ipse vero elementa Graecae et Latinae linguae, et humanitatis disciplinarum illi vsque ad annum MDCLXVI tradidit; cumque paulo firmiores in hoc stadio gressus facere posset, ad academica studia ablegauit. Ibi non pessimo seculi nostri more ignauiae, luxui voluptatibus se tradidit adolescens optimus, sed cum infatiabili scientiarum addiscendarum desiderio flagraret, vt hunc ardorem restingueret, disciplinas exhaurire omnes constituit, et quo plus didicit, eo vehementius scire plura et perspicere penitus cupiit. Qua nimia studiorum contentione factum est, cum dies noctesque libris impalesceret, vt graui morbo corripere, cogereque vacantibus cathedris scholasticis ad patrios lares reuerti, et per sesquiannum corpus exhaustum nimioque labore debilitatum reficere.

Quam-

s) Perperam inter scripta de Charletaneria retulit Cel. MENCKENIUS in lepida Oratione de isto eruditorum vicio. Nomen enim habet a Carla, patria Baylii.

r) Amstelod. 1730. 12. et in limine Dictionarii

editionis Amstelod. 1730. qua nos vtimur.

u) Adhibemus autem editionem MARCHANDII Rotterodami 1714. vulgatam, quam praesentem habemus.

x) Lettr. XXXI. p. 146.

Quamuis autem cum fanitate in gratiam rediisset, et ad salubriorem locum missus aëris mutandi causa a studiorum intemperie auocaretur, ignea tamen vis animi cohiberi non potuit, ut non pristinum laborem resumeret, et maiori contentione, quam ferre poterat imbecille et attenuatum corpusculum ad literarum gloriam curreret, quo pacto malum recrudit et atrox febris secuta est. Neque tamen extinguere ista infirmitate inexplabile discendi studium potuit: quamprimum enim vires restitutas esse sensit iuuenis Baylius, ad consuetas literas reuersus lectione librorum omnis generis, ne eristicis quidem exceptis, se ingurgitauit. Maxime autem inter veteres Plutarchus, inter recentiores Michaël Montanus nostrum mirifice delectarunt, cum et iucunda lectionis varietas eius ingenium pasceret, et vterque sobrie et moderate philosophari videretur. Nec magnopere aberrabimus a vero, si affirmauerimus, lectione vtriusque scriptoris primos Scepticismi igniculos et semina quaedam hausisse Baylium, cum et Plutarchus haud raro academicis faueat, ut suo locum probatum, et Montano Pyrrhonia libertas et modestia vbique sit commendatissima. Videruntque dudum viri docti, disciplinam Montani ad hunc Scepticismi amorem, quem fouit Baylius, aliquid contulisse. Sane Renaudotius abbas, cum de Dictionario Bayliano sententiam diceret, Montani licentiam Pyrrhoniā, et temeritatem quandam etiam certissima in dubium vocandi in eo libro vtramque paginam facere, censuit. Quod tantum abest, ut inficias iuerit Baylius, cum isti censurae suas cogitationes opponeret, ut potius ab Montano exemplum impunitatis peteret, ea statuendi, quae in conspectu et cum approbatione aulae et Sorbonae iste ausus esset. Quae molimina Montani Scepticismo frigidam suffudisse, non ignorabat Baylius, qui alio loco ^y inter apertos Pyrrhonismi patronos Montanum numerat. Iudicii vero viribus paulo maturior, cum aetatis annum vigesimum primum attigisset. arti ratiocinandi discendae se tradidit, quod tam sero se fecisse postea deplorauit. Cum autem nimis angusta illa schola esset, in qua literarum tyrocinia haecenus posuerat, quam ut vastum, quod alebat, ingenium capere nutrireque posset, ad Tolosanōs abiit, inque ista academia apud Iesuitas philosophiae praecepta discere coepit, animum autem attulit, cum innumeris, quae ex lectione scriptorum eristicorum collegerat, dubiis, obiectionibus, et responsonibus plenum, tum ad incertitudinem et fluctuationem inter ambiguum rationum fidem sponte inclinantem. Qui cum annorum iuuenilium, nondum ad maturitatem iudicii pertinentium, leuitate in diuersas partes agigaretur, callide hac incertitudine usus est sacerdos quidam Romano coetui addictus, qui in vno cum eo contubernio vivebat, ad demonstrandum, in tantis rationum ambiguarum fluctibus cum, ubi pedem figat, non habeat intellectus, audiendam esse ecclesiae

vocem,

y) Lettr. I. pag. 5. Neque tamen in Dictionario de Montano articulum habet, licet ad eum prouocet in illustrationibus pag. m. 616.

vocem, et iudicem quendam quaerendum, cuius sententia inniti queat animus. Quae retia cum vitare non nosset iuuenis animus, insidiarum istiusmodi inficiens nec fatis prouidus, in casses eas incidit, et ad Romanae ecclesiae fidem publica professione recipiendam magno suorum dolore et consternatione adductus est. ^{a)} Qua in re praecipitanter egisse Baylium, omnino iudicandum est, etiam vbi a sectae partisque studio abstinemus, si vera sunt, quae narrat eius biographus: Iuuenem infinita animo complexum plurimorum diuersorumque librorum lectione se inebriasse antequam artis rationalis praecepta didicisset. Ita enim necessarium erat obrui intellectum nondum exercitatum, et ad expendenda rationum momenta non fatis idoneum, vt cum exitum labyrinthi, et solutionem difficultatum non videret, istis persuasionebus vincisse, et extricari quasi ex ista incertitudine at nouis illaqueari retibus pateretur. Ita vero ad sacra Romanensium traductus Baylius cum ab episcopo Riuiensi ad faciendos studiorum sumtus necessaria accepisset, magna gloria publica disputatione ingenii alacritatem demonstrauit, magnamque spem excitauit, fore, vt hoc duce alii quoque ad gremium matris reuerterentur. Certe et fratrem et necessarios alios ad easdem partes amplectendas perducere studiose eo tempore conatus est. Alium tamen euentum res habuit. Fratris enim viri docti et acuti, qui ministerio ecclesiastico quoque inter reformatos fungebatur, colloquiis ad resipiscendum adductus et amici cuiusdam demonstrationibus luculentis conuictus est, vt fateretur, praecipitanter se egisse, nec rationibus fatis munitum hoc consilium suscepisse. Maxime vero inter dogmata Romanae ecclesiae propria, tot tantosque nodos deprehendebat, vel Gordio ense insecabiles, vt veritatem in hoc coetu vnicam esse credere amplius haud posset. Redire itaque ad Protestantium coetus relictis castris Pontificiis statuit ^{b)}. Quod tamen cum capitale esset in Gallia, clanculum factum, relictaque Tolosa anno MDCLXX ad Geneuenses amicos translatus est. Ibi cum Cartesiana eo tempore philosophia caput extollere coepisset, Baylius, qui in scholis Iesuitarum Aristotelico-Scholasticam sapientiam didicerat, excitatus est, vt quo erat animi sublimis et acutissimi robore, ad comparandum inter se vtrumque philosophiae genus iudiciumque interponendum suum animum transferret. Id quod tanta accuratione et iudicii, quo pollebat, acumine fecit, vt Scholasticae philosophiae spinas tricasque pertaesus eam totam abiiceret et Cartesium sequi constitueret. Id vero magna ingenii vi et felicitate ab eo tempore praestitit, et Cartesianae philosophiae mysteria accurate didicit: Ita vero indolem egregiam et animum literis pulcherrime cultum demonstrauit, vt dignum

z) Prolixe haec narrat DES MAIZEAUX p. 17. 18.

a) Transsubstantiationis dogma et cultum imaginum se concoquere non potuisse ipse narrat, Cabal. Chimaericae Demonstratae p. 139. quanto autem acumine dictum dogma oppugnerit, ex Diſt. art. Pyrrhon, pater.

b) Falsum itaque est, quod a nonnemeine relatum Ven. REIMMANN. Hist. atheismi Sect. III. cap. 5. pag. 426. triennium integrum apud Iesuitas Tolosanos Baylium Pontificiis sacris ad dictum vixisse.

dignum iudicaret Normandus, ciuitatis Geneuensis Syndicus, quem liberorum institutioni praeficeret. Cui labori ita inuigilauit Baylius, vt fidem quidem et dexteritatem egregie probaret, nihil vero eorum omitteret, quae ad perficiendum ingenium, doctrinaeque copiam augendam quouis modo facere possent. Quo scopo a virorum celeberrimorum Picteti, Turretini, Minutoli aliorumque, qui in academia Geneuensi magna cum laude docebant ore pependit. Atque sic factum est, vt spectatissima vbi-que esset et commendatissima Bayliana eruditio. Quae cum comiti Doh-nensi innotuisset, cuius praedia nonnulla Geneuae vicina erant, commo-tus ille est, vt filiorum literis imbuendorum curam illi traderet. Quan-quam autem Geneuensem Musarum sedem relinquere cogebatur, amico-rum tamen desiderium, commercio literario cum iis instituto leniebat, et frequentes imprimis ad Minutolum et Constantium literas mittebat. Ex quibus satis luculenter patet, Baylium, licet Cartesianam factionem sequi videretur, multo tamen magis iam tum ad Pyrrhonorum partes incli-nasse. In epistola enim Copeto anno MDCLXXIII ad Minutolum Ge-neuam scripta ^c valde Scepticorum causam extollit, Dogmaticorum de-primat, et multa ex illorum parte electa commoda oriri statuit, qua vero rati-one facile vinci isto disputandi genere Dogmatici possint, explicet; sibi autem potissimum Horatium commendatissimum esse dicit, qui cum omnium sectarum exploratorem egisset, in nulla secta certus haesit. Bi-ennium hoc pacto transegit, solitudinis autem pertaesus et conuersationis literariae appetens anno MDC LXXIV istam prouinciam deseruit, et ad Rothomagenses abiit, vbi amici de necessariis illi apud mercatorem quandam prospexerant, cuius filium informandum literis accepit, nec tamen ob rusticationes frequentes, studiis inimicas diu eo in loco mansit, Lutetiae vero visendae magna cupiditate fragrauit. Illuc amicorum in-tercessione, qua fratrum Beringorum ^d studiis moderandis praefectus est, anno MDCLXXV delatus, fauentissimam occasionem nactus est, ea animo literis insatiabili desiderio inhianti alimenta praebendi, quibus ad virilem quandam maturitatem assurgere, et excellentissimam doctri-nam consequi posset. Nam et virorum eruditionis praestantia celeberrimorum colloquiis ac consuetudine, et bibliothecarum publicarum priua-tarumque apparatu et commercio literario cum maximae eruditionis viris instituto innumeras literarum diuitias corrasit; amicis autem illis vsus est, quas et fides commendaret, et spectata carissimos redderet rerum diuina-rum humanarumque cognitio. Inter quos amicitiae pignore cum Baylio prae aliis certauit Samuel Henricus Basnagius, a quo Iurieu, Sedanensi theologo commendatus est, viro docto multaeque lectionis, sed ambitione paulo elatiori, eosque pati nescio, quos impetus retardare suos vel offi-cere consiliis et auctoritati suae nouerat *. Per hunc enim sperabat Bas-nagius

D d d d 2

c) Lettr. I. d) Fratrem illi habebant senatorem curiae regiae Parisiensis.

*) Vid. DES MAIZRAYS p. 22.

nagius Baylium ad cathedram philosophicam, quae anno MDCLXXVI in ista academia vacabat, promotum iri, cum illi potissimum Spartae orandae abunde sufficeret. Non abnuat Iuricus, cui candidati reliqui displicebant. Paruit amici consiliis Baylius, licet timidus, eo quod edictum regis contra eos, qui ad Romanam ecclesiam digressi eam iterum reliquissent, quosque relapsos vocant ^e, curam iniiceret, metuenti ne dignosceretur. Venit itaque Sedanum, et ita vtrique, quae tunc in diuersum sententiam discesserat parti se commendauit, publica disputatione autem tam luculentum excellentissimae doctrinae specimen edidit, ut disiectis eorum qui in contrarium nitentur, technis professoris philosophiae munus ei plaudente academia Sedanensi conferretur, et ipse Iuricus valde eum amaret, viri autem docti, quos illae Athenae nutriebant, certatim eius amicitiam ambirent. Inter quos singularibus amoris et benevolentiae testimoniis nostrum sibi coniunctissimum habuit Iacobus Rondellus, eloquentiae professor Sedanensis, qui post disiectam regis auctoritate academiam ad Batauos abiit, et elegantiores literas Traiecti ad Mosam publico stipendio docuit, vir veteris doctrinae peritissimus, et rerum quoque nostra aetate in orbe literato gestarum callentissimus ^f, quem suo loco ob vitam Epicuri descriptam, et elegantem de choenice Pythagorae dissertationem aliaque, quae edidit scripta commendauimus. Qui cum Graece esset doctissimus et vetera folia accurate euoluisset, multoties Baylio instar oraculi fuit, quod in locis veterum difficilibus et obscuris confuleret, suisque cogitationibus exoptatissimam haud raro lucem inferret. Vbi vero cathedram, munus nouum auspicatus, occupauisset, philosophiae systema intra biennium suorum auditorum vrbibus destinatum conscripsit, et rogante quoque Ancillonio, qui Metensis ecclesiae tum ministerioungebatur, PETRI POIRETI *Cogitationes rationales de Deo, anima et malo* examinavit, et obiectiones atque dubia sua illo mediante ad Poiretum misit, qui ad ea respondit, et nouae editioni libri sui ipsam hanc controuersiam inseruit. Qua occasione longa inde lis Baylio cum Poireto enata est, quae ad finem properante pugnantium vita valde acerbata euasit. Et initio quidem, cum anno MDCLXXIX nouam *Cogitationum rationalium* editionem curaret Poiretus, tum Cartesianus adhuc, intra modestiae et humanitatis limites controuersia substitit. Quamuis enim editioni huic Poiretus obiectiones Baylianas cum censura et responsionibus suis adiecisset, laudauit ^g tamen in aduersario *legentis iudicium, obseruantis circumspectionem, impugnantis viuacitatem, benevolentissimique animi blandam erga se propensionem; ingenii quoque penetrationem, quam vocat, et soliditatem agnoscit.* Cum autem iterata editione anno MDCCXV *Cogitationes* istas Poiretus vulgaret, tum dimisso Cartesianismo totus factus mysticus et theosophicus, tam acerbè famam Bayli-

nam

e) Vid. Histor. edicti Nannetensis Tom. III. p. 428. 520. 582. et passim.

f) Conf. Lettr. CLVIII. p. 611.

ff) In Epist. ad Ancillonium p. 734. edit. vlt.

nam profcidit, vt *Dissertationem* praemitteret nouam, in qua de *simulato Petri Baylii contra Spinozae atheismum certamine* egit, et in album impiorum Baylium referre nullus dubitauit. Licet autem detestabili impietate ad arrodendam ista ignominiae nota famam Baylii, se commotum esse dicat, prodidit tamen aliam longe caussam animum suum, qui antea Baylianas contradictiones aequae patienterque ferebat, contra illum exasperasse, indigne in ista dissertatione ferens, quod Baylius, ceteros, praeter se, omnes, qui Spinozam oppugnauerant, (inter quos haud postremum locum sibi Poiretus vindicabat) debiles aduersarios appellasset. Causa autem arcana in eo latebat: descripserat Baylius in *Dictionario* suo vitam fanaticae virginis Burignoniae, eamque allatis nonnullis rumusculis ita depinxerat, vt parum conuenire ista imago characteri, quem effingere cupierat, iudicaretur, et in contentum eam adducere videretur. Ast ad Burignoniae partes deserto munere ecclesiastico et castris Cartesianorum transfierat Poiretus, et theosophiam foeminae cum ratione infanientis velut diuinae sapientiae mytheria vbique commendauerat, vt infra in eius vita dicemus. Suas itaque partes a Baylio arrodi credens Poiretus, et hoc sibi per aliud latus intentari telum suspicans, cum aegerrime ferret, inter infanientes mulieres, Burignoniam a Baylio numerari, odio vehementer in eum accensus est. Quod haud parum auxit, cum suspicacius forte, quam re vera fuit, coniuiceret, ad excitandam magistratum feueritatem in Burignoniae factionem, ista Baylium scripssisse. Accedebat autem his, quod in alio *Dictionarii* loco responsiones et apologiam Poireti amaro sale Baylius conspersisset. Ita vero in rabiem actus theosophus, et istis locis Baylii non sine dicacitate respondit, et propudiosa atheismi macula infamem Baylium declarauit, fatisque prodidit, quae eum causa ita armauerit, vt in ea satyra *falsa, calumniosa, infideliter truncata, maligne, scurriliter, ludice expressa* eo dictionis genere obiiceret^b, quod in mystico philosopho et theologo theosophico nemo aequus facile tolerauerit. Verum ea post illa tempora, Baylio inter Batauos versante, acta sunt, et in tantam animorum disiunctionem enata res est: tum autem, cum Sedani philosophiam doceret Baylius, ab ista quidem parte tranquilla fuere omnia, et controuersia ista amica extitit. Disputauit quoque paulo post anno MDCLXXX, contra Valesium, societatis Iesu theologumⁱ, vsusque Cartesiano axiomate: extensionem naturam essentiamque corporis absoluere, transsubstantiationis dogma acutissimis ratiociniis oppugnauit; de qua eius controuersia infra plura dicendi aptior nobis erit occasio. Cum autem anno MDCLXXXI insolitae magnitudinis cometa inter sidera apparuisset, et diuersis ille hominum iudiciis agitaretur, suam quoque sententiam dixit, et *Cogitationes de Cometis* multa eruditione referatas anonymus conscripsit, eo quod speraret, priuilegio regio munitas Lutetiae

D d d d 3

tetiae

g) Art. Roi not. C.

h) Conf. Vol. II. libri de Eruditione tripli-

ci, p. 574. Edit. rec. Bibl. myst. pag. 247. 312.

i) Viuebat ille tum in collegio Cadomensis.

tetiae proditurae esse, si a Romanae ecclesiae ciue conscriptae viderentur. Et haec quidem ratione muneris dignitatem tueri, et philosophiae suis prodesse laboribus, inter Gallos Baylius gnauiter perrexit.

*Vita Baylii
inter Belgas.*

§. XV. Hunc vero in modum de philosophia optime merentem grauis illa procella obruit, quae res reformatae ecclesiae in Gallia prorsus prostrauit. Rex enim omni illius professionis fidei exercitium in regno suo sublaturus, scholas primo omnes reformatorum soluere decreuerat. Ita professorio, quo haecenus gauisus erat Baylius munere euerso, res quoque eius attritae sunt ^k. Factum tamen, cum in contubernio suo Sedani iuuenem aluisset Batauum, quem philosophiae praeceptis imbuerat, vt is praeceptorem de se optime merentem sibi que carissimum, Roterodamensis reipublicae consiliario, quem pensionarium vocant, Paetio, quibus posset, verbis traderet, et cum in literis, tum domum reuersus, coram ita eum commendaret, vt maxima inde Baylianae doctrinae enasceretur existimatio, isque esse iudicaretur, cuius eruditione gymnasium Roterodamense egregie ornari iuuarique posset. Illo itaque viro consultissimo reipublicae proceribus suadente noua historiarum atque philosophiae professio cum stipendio honesto ^l excitata est, cui Baylius praefici posset. Inuitatusque ad eam Spartam obeundam eo laetior Baylius obtemperauit, quo exoptatior illi locus videbatur, libertate philosophandi, quam mire deperibat, gaudendi. Igitur omisso itinere Anglico, quod meditabatur, in Belgium foederatum abiit, eumque paulo post Iurieu fecutus est, quem theologiae professorem eruditio haud vulgaris acceptum fecerat. His igitur exulibus Gallis scholam istam nouam et illustrem sua doctrina ornandam et amplificandam Roterodamensis reipublicae curatores tradiderunt. Ibi primum rarae vastaeque eruditionis specimen edidit, vulgatis *Cogitationibus de Cometis*, quibus priuilegium regium Lutetiae obtinere non potuerat. Lectionis multiplicis variaque literarum cognitione refertae copiam in eo argumento tractando demonstrauit Baylius. Qui tamen si dissertatione epistolari tantum, ephemeridibus publicis ^m inferenda ostendere suscepisset, si malo omine cometae appareant, quae vulgata est opinio, sequi inde fecisse Deum miracula, vt superstitionem confirmaret; tanta tamen rerum copia scribenti se obtulit, vt iustae molis librum tractatio referret. Quam licet laruato nomine conscriptam simulasset, offendit tamen argumentum et cogitationum libertas censores Parisienses, vt editio impediretur, remittereturque liber auctori, qui ad Belgas delatus, ob eam ipsam causam librum edidit *ἀπόρρητον*. Ex msco tamen, quod Baylii manum referebat, breui apparuit, eum harum cogitationum auctorem esse ⁿ, qui fons illi postea multarum molestiarum fuit. Quamuis enim praestantissimam illa scriptio eruditionem spiraret, accensus tamen illius gloria Iuriei animus odio

k) Lettr. XXXI. pag. 142.
l) Lettr. XXXII. p. 138. LXXIV. p. 260. Gaudebat autem Stipendio 500. florenorum.

m) Mercure galant.
n) Vid. Lettr. XXXII. pag. 149. XXXVII. pag. 158.

odio et inuidia est, vnde amara contentionum et calamitatum scaturigo Baylio postea enata est. Auxit quoque isto tempore hanc de ingenio eius et natura excellentissimo, et literis supra modum culto atque eleganti opinionem, edita *Disquisitione critica in Historiam Calvinismi* ^o, quam magno conatu parturierat Maimburgius Ex-leuita. Qui cum dolosis artibus satis callide res Reformatae ecclesiae euertere, et calumniis onerare eas partes velle videretur, ad vindicandam eius famam duarum hebdomadum spatio hanc disquisitionem generalem Baylius conscripsit, vtque erat literis apprime versatus, et acumine iudicii atque ingenii festiuitate ornatus, tanto lepore, et tractationis iucunditate, eaque subtilitate ratiociniis generalibus tantum Maimburgii copias euertit, vt in fugam primo ex congressu hostis daretur, magna laus vero Baylium sequeretur, immo ipse Condaeus princeps eius libelli lectione delectaretur ^r: narraretque MENAGIUS ^q, adeo egregium istum librum visum esse Maimburgio, vt laudare eum coactus sit; ipse doctissimus vir autem elegantiam ingenii et viuum iudicandi scribendique genus commendaret. Nec maior forte inuictis Baylii ratiociniis laus enasci potuit, quam quod tantum irarum inde enatum esset aduersario, vt cum rationibus refutare non posset, non quiesceret, donec regis edicto et flammis vltimicibus prohiberetur ^r. Nec hic furor libri plausum, apud aequos lectores ipsamque ciuitatem literariam impediuit, quae tanta auiditate et legit et coemit, vt eodem anno auctam emendatamque editionem iterum vulgare auctor cogeretur. Cuius tamen, quod mireris diu verum nomen latuit, vnde factum, vt diuersis viris doctis liber ille tribueretur. Elegantia tamen, et perspicuitas tractationis, multis luminibus refertae, et doctrinae varietate abundantis tandem Baylium, cui in hoc quidem scribendi genere haud par alter fuit, prodidit. Responderat ad eandem historiam Calvinismi Iurieuus quoque, instituta *Caluinismi et Papismi historica comparatione*, inque ea *Apologiam pro reformatione et reformatis* dederat ^s. At cum obruere multitudine rerum, quam accurate vestigia aduersarii reprimere maluisset, longe inferior Baylio in ea arena pugnauisse iudicatus est ^s, id quod nouos inuidiae morsus excitauit, cum praeferi sibi Baylium Iurieuus pati haud posset. Tanta autem literarum delectatione capiebatur Baylius, tanta contentione augendis et amplificandis orbis literarii limitibus inuigilabat, vt cum satis optima et fauentissima illi nubendi conditio eo tempore offerretur, caelebs tamen viuere mallet, omnemque aetatem in literis consumere reipublicae eruditae autem et amicis se totum deuouere statueret. Qua sententia in animo eius firmata, nouam editionem *Cogitationum de Cometis* an. MDCLXXXIII cura-

o) Critique generale de l'Histoire du Calvinisme.

p) DES MAIZEAUX l. c. p. 27.

q) Menagian. T. II. p. 22. 23.

r) Adiecit Biographiae Baylianae regium

mandatum ea de re DES MAIZEAUX, qui loc. c. proluxe rem omnem exponit.

s) L'Histoire du Calvinisme et celle du Papisme, mise en parallele, ou Apologie pour les reformateurs, pour la reformation et les reformez.

f) Vid. Menagiana l. c.

curauit, et nonnullis, quae amici quidam contra Brueysium *μεταθεμενον*, eiusque librum apologeticum conscripserant, fauentem Lucinum conciliauit: ipse *Collectionem tractationum aliquot ad Cartesianam philosophiam pertinentium* instituit, illique ea adiecit, quae contra Valefium Iesuitam disputauerat; quae collectio Amstelodami MDCLXXXV prodiit*. Vt vero liberio rem paten-

*) Titulum praefixit Baylius hunc: „Recueil de quelques pieces curieuses, concernant la philosophie de Mr. de Cartes. Non enarrabimus contenta libri, id modo obseruantes, Scholasticorum theologiae euertendae Baylium in ea collectione animum intendisse. Maxime vero transubstantiationis dogma Cartesianae cui tum fauebat philosophiae praesidio subruere in ea disertatione fatigit, quam contra Valefium scriptam huic collectioni inseruit. Pomum eridos autem istud dogma, quod semper philosophantium ingenio et acumini inuisum fuit, nascente potissimum Cartesianismo visum esse, nemo rerum nostra aetate in ecclesia et ciuitate literaria, gestarum adeo ignarus est, vt id nesciat. Cum enim nouo philosophandi genere Cartesius substantias omnes in cogitantes et extensas diuisisset, illas spiritus naturam absoluere, has corporum statuere, et vtriusque attributa haec essentialia esse dicebat, vt ex Principiorum philos. P. I. §. 53. 54. p. m. 12. constat. Id quod repugnare doctrinae Romanae ecclesiae de sacrosanctis altaris mysteriis editis mox Meditationibus Cartesii vidit et obiecit ANT. ARNALDVS, monens, secundum hoc dogma, solum, non manere hanc doctrinam posse, cum fide credat ecclesia ablata a pane eucharistico panis substantia, sola illic accidentia remanere, ea autem esse extensionem, figuram colorem, odorem, saporem, aliasque qualitates sensiles. Quibus valde pressus Cartesius in Respons. quart. p. 118. in omnes formas se torquer, vt argumenti vim eludar, factusque est, vt se istis Romanae ecclesiae decretis addictum demonstraret, in pane eucharistico nihil plane aliud esse, quo sensus nostri afficiantur, praeter solam istam superficiem, quae sit terminus dimensionum eius corporis quod sentitur; et in qua sola superficie fiat contactus; notandum autem esse monuit, istam superficiem non ex sola corporum externa figura esse aestimandam, sed considerandos etiam esse omnes illos exiguos meatus, quae inter puluisculos farinae, ex quibus panis confatus est, et inter particulas, ex quibus vinum constat, reperiuntur. Ea spatiola alia materia subtili repleti, nec tamen ad eius substantiam pertinere, adeoque eius superficiem non externam tantum esse, sed eam, quae interne singulis particulis immediate sit circumposita. Supponit porro hanc superficiem etiam moueri ex parte, cum aliquae panis particulae ab aere aliisque corporibus eius poros ingredientibus agitentur: sic vt ex horum motu perpetuo, intelligatur superficies perpetuo in motu quodam esse: immo et hoc sibi concedendum postulat, per superficiem panis non hic intelligi partem vllam substantiae,

nec quantitatis eiusdem corporis, sed tantum terminum illum, qui medius esse concipitur inter singulas eius particulas, et corpora ipsas ambientia, quique nullam habet entitatem, nisi modalem. Quibus suppositis concludit: cum in hoc solo termino contactus fiat, et nihil nisi per contactum sentiat, manifestum esse, quod, corpus dicatur in aliud ita mutari, vt haec noua substantia in eodem praecise loco existat, in quo prius corpus v. g. panis existeret, necessarium sit, nouam illam substantiam eodem plane modo sensus omnes nostros afficere debere, quo panis et vinum illos afficerent, si nulla transubstantiatio facta esset. Speciem enim illam externam remanentem esse illam superficiem mediam inter singulas particulas et corpora illa ambientia. Valde placuit hic pullus tum Cartesio, iactanti melius se mysterium hoc explicuisse, quam Scholasticos accidentia realia *κρυπτα* comminiscens; tum affectis eius, inter quos biographus eius HADR. BAILLETVS, L. VIII. c. 9. ita mentem Cartesii explicuit, manere quidem eandem corporis extensionem, sed mutari panis extensionem, in extensionem corporis Christi, vt cibus in homine in succum et sanguinem conuertitur. Immo haec iam plana esse et euidentia putat, vt hac explicatione iactet quamplurimos reformatorum ad amplectenda dogmata Romanae ecclesiae commotos esse. Valde vero grauis fuit Cartesii scholae aduersa Scholasticorum factio, cui facile fuit ostendere, hac explicatione Cartesianam mentem Concilii Tridentini de hoc dogmate plane everti, ipsi quoque sibi Cartesium contradicere, cum quae sola extensione cognoscantur accidentia, reipsa essentiam corporis ex eius mente ingredientur. Vt itaque huic se labyrintho extricent, in varios, anfractus dilapsi sunt et hypotheses excogitarunt suas magis opiniones, quam mentem concilii exhibentes. Quidam enim, et inter eos imprimis FRANCISCVS DES GABEZ in Philosophia Eucharistica Gallice edita, FRANC. LAMY in Epistolis philosophicis, et quem supra nominauimus, P. TRVS CALLYVS in Durando illustrato cum modis siue attributa ista a substantia corporis Cartesianae salutis eius hypothesebus, separari hac non euerfa minime posse, cernebant, assumptionem quandam hypostaticam et informationem commenti sunt, affirmantes diuinam Christi naturam animamque ita per transubstantiationem corpus et sanguinem assumere, atque informare, vt eadem ratione sic corpus et sanguis Christi, quam illa quae in caelis sunt, Vehementer autem ista explicatio illis displicuit, qui succensebant Cartesianis, quod puritatem doctrinae

patentiorumque campum nancisceretur, in eruditionis latifundia exspatiandi, vtque multis modis orbem sibi eruditum deuinciret, cum varietate

doctrinae ecclesiae labefactarent: vnde supra narrauimus, Callyum ob eam hypothesin valde Huetio vapulasse, eo quod nihil minus ista explicatio referat, quam transsubstantiationem. Cautius itaque mercaturus Emanuel Maignanus, ex Minorum ordine celeberrimus philosophus et mathematicus, (cuius vitam post P. SAGVENVM enarrauit P. BAYLE Dict. T. III. art. Maignan p. 20.) simpliciorum rei adumbrationem commentus est. Quamuis enim medius inter Gassendum et Cartesium incederet, formas tamen substantiales et accidentia realia improbat. Huic visum, desinere quidem panem et vinum adesse in sacramento et existere, verum eandem tamen in sensus incurSIONEM impressionem, conferuare Deum, quae ante transsubstantiationem fuerat. Quae licet simplicius quidem difficultatem leuare videantur, compertum tamen mox est, ita duplex poni miraculum, cum hoc pacto Deus ordinem sensuum et impressionis atque sensationum mutare tollereque necesse habeat. Vnde Maignani quoque hypothesin oppugnarunt reieceruntque Nicolaus Maria Gennarus, et Augustinus de Guiditiis, ipse quoque Maignanus ob hanc assertionem in capitulo generali ordinis sui reprehensus est, recte DANIELE in Itiner. Cartesii p. 197. Indignam philosopho hanc hypothesin esse, quae miraculum miraculo explicat, Deumque ex machina prouocat, recte vidit, ROHALTIUS, celeberrimum inter Cartesianos nomen, qui vt propius ad mentem magistri accederet, alium modum excogitauit, statuendo, corpus I. C. in sacramento post consecrationem ita locum panis occupare, vt eadem spatia et interualla, quae panis occupauerat, illud iam occupet, et eandem extensionem seruet, quam habuit panis, vid. Entretiens sur la philosophie p. 48. Verum prorsus ita euerit mentem Tridentini concilii recte ab aduersariis Cartesianae factionis responsum est: eo quod isto modo sequatur, quod corpus Christi in panem, non vero panis in corpus Christi mutetur, cum essentiam panis, quae in dispositione et modificatione extensionis a Cartesio ponitur, suam faciat, et essentiales eius modos recipiat; qua de re acute nonnulla monuit P. BAYLE Dict. I. c. not. A. Longum esset lites hoc de argumento omnes enumerare, quas cum Scholasticae philosophiae aedibus Cartesiani fouerunt, afferreque mira ista somnia, quae ad explicandum hoc mysterium Platonis numeris incomprehensibilibus et obscurius ex hac turba attulerunt Clercelierius, Mallebranchius, eiusque *ὑπερασπιστής* Mironius, quaeque Franciscus Bernierius, Io. Baptista du Hamel aliique, qui media inter vtramque partem via inceserunt, excogitarunt. Alium ista locum, aliam tractationem postulant. Nobis ad praesentem Baylianae vitae historiam illustrandam attentis, monuisse

Hist. philos. Tom. IV.

sufficit, difficultates insuperabiles, quas contra hoc dogma struit Cartesianae philosophia, aduersariis Romanae ecclesiae haud leue triumphum argumentum, Cartesianorum inimicis autem fauentissimam occasionem exhibuisse, illi factioni obrectandi. Maxime Societas Iesu cum haud exigua sibi impedimenta obiecit Cartesianum cerneret, magnis animis in eam factionem insurrexit, et heterodoxiae accusatione aduersarios confundere fatigat. Non prouocabimus ad celebre illud concordatum, vt vocant, inter Iesuitas et patres Oratorii de non tradenda iuuenturi Scholasticae Cartesianae philosophia, nec ea adducemus, quae contra Mallebranchium eiusque affectum Mironium vehementer vrgere coepit eius *ὑπερασπιστής* P. Du Tertre, de cuius obiectionibus vid. Europe sauante, T. III. P. II. art. 5. p. 296. T. IV. P. I. art. 7. p. 129. sed ad Cadomensem Iesuitam, Valesium prouocamus, qui data opera in hoc argumento Cartesianas phalanges adortus est, edito libro, personato nomine, LOVIS DE LA VILLE, lingua Gallica: Opposition de principes de Mr. des Cartes avec la foi del' eglise Romaine, touchant la transsubstantiation, et leur conformité avec le Calvinisme. In quo tam luculenter ostendit, Cartesii principia philosophica cum hoc dogmate consistere non posse, sed illud totum euertere, vt non modo inuincibile esse agmen Valesii iudicauerit BAYLIUS, vid. Lettr. XXIX. p. 336. sed et Cartesiani inter Gallos, pontifici Romano addicti haud parum animo deiicerentur, et Regius, qui Cartesianos conuentus Parisi instituerat, metu coactus eos solueret. Non vero solos Cartesianos sed et Gassendistas inter eos numerauerat Valesius, qui irreconciliabilem philosophia sua inimicitiam contra hoc dogma conceperat, eoque nomine dicam scripserat Bernierio. Qui cum deuiasse ab ecclesiae doctrina videri noller, in Illustrationibus ad librum personati VILLEI suspicionem a se istam amoliri conatus est. Idem fecit quem simili accusatione aggressus erat Mallebranchius, proque Cartesii vel sua potius hypothesi verba fecit, quibus tamen apologiis docta ista natio philosophica prohibere non potuit, vt non iterata vice prodiret nonnemo, et dissertatione Gallice scripta ostenderet, Philosophiam Cartesianam, fidei ecclesiae catholicae repugnare, Bernierium autem denuo refelleret. Tacemus Mallebranchii aduersarium du Tertre, Antonium Arnaldum, aliosque, qui Mallebranchium a recta via declinauisse contenderunt. Intelligi autem nobis non monentibus potest, eos, qui ex Protestantium coetibus telis suis illius dogmatis iugulum petiuerunt, otiosos in illa domestica Romanensium pugna non confedisse, sed proprium ensam in eius viscera adegisse. Id quod praeter I. LA

Eeee

doctrinae et elegantia ingenii lectores mirifice delectare posset, ad edendas ephemerides literarias, quod seripcionis genus recens tum exortum mirifice plerosque ceperat, hortatu Iuriei animum adiecit, et Calendis Martiis anni MDCLXXXIV Gallico sermone *noua ex republica literaria* * edidit, libros optimaе notae accurate recensuit, literariam historiam mira luce perfudit, nec sterilem enarrationem exhibuisse contentus, iudicium suum interposuit, obseruationibusque selectis argumenta librorum haud raro illustrauit. Qui labor adeo feliciter cessit Baylio, vt inter ephemerides literarias, quae ob doctrinae varietatem et iucunditatem maximi fiunt, summo fere loco habitus sit, certe nulli huius generis lucubrationi cesserit. Cum autem ob materiae diuersitatem varia et multiplex in eo opere eniteret Bayliana eruditio, eaque raro exemplo in omni fere argumento regnaret, dici non potest, quam commendatae istae ephemerides viris doctis fuerint, qui certatim eas summopere laudarunt **. Auctor autem, cum indies magis literarum praestantia inclaresceret, dignus visus est, quem Frisiae occidentalis Status ad adeundam cathedram publicam in academia Franequerana C. M. florenorum stipendio inuitarent. Sua tamen sorte contentus Baylius, cum paucis viueret, opimam Spartam recusauit, foecundissimum autem calamum porro ad amplificandas literas adhibuit. Nouae enim editioni *criticae Disquisitionis in Historiam Calvinismi continuationem* v addidit, quae tamen, licet ingenii eius amoenitatem tota faperet, cauillandi ansam nonnullis suppeditauit, cum quaedam ridendo et iocando dixisset w. Valde eo tempore contentionis ferram reciprocauere magna Galliae lumina Arnaldus et Mallebranchius, quorum controuerfiam miris animorum motibus agitatam cum attigisset in nouis literariis x Baylius, istis quoque litibus implicatus est. Nempe praeter alia

PLACETTE, qui auctoritatem sensuum contra transubstantiationem peculiari schediafmate vindicauit, fecit quoque Petrus Baylius, qui cum Cartesianae se sectae addixisset, apud Sedanenses, vt supra narratum dissertationem Valefio opposuit, in qua vindicantur a Peripateticorum obiectionibus rationes, quibus aliqui Cartesiani probarunt, essentiam corporis sitam esse in extensione. In hac dissertatione, non negat Baylius, extensionis rationem et imprimis impenetrabilitatem materiae cum transubstantiatione constare non posse: vera autem esse et naturae conformia ista principia acriter defendit, et offendere ideo doctrinam Romanam principia rationis prima, clarissima et certissima, statuit. Et haec quidem summa est istius collectionis, curiositate Lectoris non indignae, quam edidit Baylius, comprehenduntur enim in ea praeter Concordatum Iesuitarum cum patribus Oratorii, obseruationibus illustratum, Bernierii annotationes, Mallebranchii responsio, refutatio noua Bernierii, et dissertatio laudata Baylii, vna cum meditationibus ad metaphysicam abbatis DE LANION, editaque ista collectio est Amsteloda-

mi 1684. 4. Plura de re ipsa dare huius loci non est. Nobis haec enarranda fuere, vt qualis hoc de argumento Baylio controuerfia intercesserit, Lector intelligat: quo pacto tamen simul quandam historiae Cartesianae, suo loco latius enarrandae particulam tangere licuit. Plura qui scriet, ei assatim dabunt scriptores laudati praestantissimae doctrinae theologo D. CHR. MATTH. PFAFFIO Cancellario Tubingensi, in Diff. Anti-Roger, p. 26. 48. et diff. Anti-Baeliana II. p. 28.

t) Nouvelles de la Republique des Lettres.
u) Vid. A. G. Erud. 1685. p. 511. Hist. des Ouvrages des savaus 1706. Dec. p. 545. STRVVIVS Introd. in Hist. lit. c. VI. §. 43. p. 296. et qui supplementa dedere, ACRERVS, COLERVS, LOTTERVS, IVNCKERVS de Ephemerid. erudit. p. 170. FABRIC. Praef. ad MORHOFII Polyhist. alii.

v) Nouvelles Lettres de l'Auteur de Critique generale de l'Histoire du Calvinisme de Maimburg.

w) DE MAIZEAUX L. c. p. 32.

x) 1685. Août art. 3. p. 876.

alia ad logicam et metaphysicam pertinentia, quae infra suo loco enarrabimus, etiam de morali quaestione inter viros istos doctissimos disputatum est. Cum enim nouum sibi systema philosophicum et theologicum Mallebranchius effinxisset, idque ad doctrinam de gratia, valde tunc theologorum dissensionibus agitatum transtulisset, inter alia axiomatis loco posuit: omnem voluptatem esse bonam, et illum felicem reddere, qui ea fruatur. Quam assertionem, metaphysica subtilitate praecisioneque mentis formatam acriter quoque defendit; non minori autem contentionis alacritate oppugnavit Arnaldus, ratus, ita omnem honestatis virtutisque faciem conspurcari, et foedae quoque voluptatis causam agi posse. Quam Arnaldi obiectionem cum enarrauisset Baylius, vt accurate distinguere, partibusque idearum de quibus disceptatur, omnibus enumeratis, verborum pugnas miro artificio soluere nouerat, Mallebranchii assertum esse verissimum, pronuntiavit: eo ipso momento, quo quis voluptate fruatur, hominem felicem esse, neque tamen ita foedissimarum voluptatum causam defendi, quas omnino fugiendas esse, sanus rerumque intelligens lubens concefferit. Nempe distinguendum esse inter causam voluptatis formalem et efficientem; illam vero heic solam a Mallebranchio intelligi, non vero hanc, quae nisi bona et iusta sit, voluptatis rationem reiiciendam esse postulet. Quamuis autem et verissima diceret Baylius, et ab aliis quoque, maxime a Gassendo, dudum pronuntiata, valde tamen vrebat Arnaldum, quod scripsisset, mirari se, nolle aduersarios Mallebranchii ad veram eius mentem advertere animum, vel non posse eam intelligere. Vnde grauem ei dicam scripsit ^z, et cum ille non fileret, nec causae suae deesset ^z, vt erat acer disputator et vehemens, istam disceptationem nouis obiectionibus continuauit ^{*}, quam totam de verbis pugnam fuisse, Lector prudens facile comprehendet nobis quoque non monentibus. Tetigit quoque argumentum de tolerantia, edita de ea epistola Hadriani Paetfii, quo is Moecenate utebatur: quo tamen nomine illis displicebat, qui rigidas partes sequebantur †. Anno MDCLXXXVI breui sed eleganti commentariolo, inquisiturus in causas, quo modo ad ecclesiae Romae gremium tota Gallia perducta sit, artes seueras, adhibitas iniurias, quas Reformati pertulerunt, delineauit ^{*}. Maxime vero ipsam sacram violentiae, quae in conuertendis hominibus adhibetur, anchoram conuellere, et quam necessaria et cum naturalibus legibus tum praeceptis Christi et regulis Christianae ciuitatis conueniens tolerantia sit, ostendere constituit, edito *Commentario philosophico, in verba Iesu Christi, compelle eos intrare: in quo rationibus quam plurimis iisque euentissimis probatur,*
E e e e 2 nihil

Y) Avis à l'Auteur des Nouvelles de la République des Lettres.

z) Rotterdam 1686.

*) Dissertation sur le prétendu bonheur des sçavans.

†) Nempe improbabat Auctor motus Bri-

tanniae sub Iacobo II. et damnabat, non aliam in Britannia religionem tolerari quam Protestantium. Quod cum partibus Guilelmo regi additis placere non posset, etiam interpretem iniuriam Britannis fecit.

*) Ce que ce que toute la France Catholique.

nihil esse abominabilius, conuersionibus, quae vi et coactione efficiuntur, refutantur quoque sophismata eorum, qui hac ratione agunt, et ad ea quoque respondetur, quae S. Augustinus pro excusandis persecutionibus protulit^a. Praeuidit Baylius, qui in hoc libro ad tolerantiam stabiliendam commendandamque vim eloquentiae et eruditionis omnem adhibuerat, displiciturum esse hunc commentarium etiam inter Protestantium theologos illis, qui rigidiore zelo pro causa ecclesiae orthodoxae vigilare se et pugnare sibi viderentur. Quod genus hominum cum irritabile esse nosset, ne crabrones excitaret, Anglum auctorem Ioannem Foxium de Bruggs commentus est, et prodiisse hanc ex Anglico versionem apud Londinenses simulauit, quae ab ipso Gallico idiomate ἀρχέτυπος Amstelodami vulgata erat^b, latere tamen diu non potuit, quamuis constanter hunc foetum abnegasset. Inde vero haud parum in suspicionem adducta est Baylii religio, quod tamen latius haec enarrare non licet, cuncta eleganter exponit eius biographus DES MAIZEAUX, qui consulendus. Grauiori afflictione, eo ipso tempore turbabatur Baylii animus, cum in nouis eius literariis nonnulla Christinam Sueciae reginam offendissent, cuius tamen indignationem mitigauit iramque placuit Baylii prudentia^c. Ast quam illi sollicitudinem ea res excitauerat, haud parum leuauit academiarum regiarum, Francicae et Londinensis beneuolentia, quae datis ad Baylium, literis testatae sunt, quo loco praestantissimam eius eruditionem haberent. Valde vero paulo post turbauere circulos eius insultus quidam febriles, ita, ut corpore animoque languens cogeretur ephimeridum edendam curam Basnagio Bellouallensi, amico suo tradere, quo auctore mutata inscriptio, et noua haec literaria titulo *Historiae aetorum eruditorum*^d vulgatae sunt. Admodum ab hoc tempore non vires tantum corporis Baylii, continuata febris pertinacia attenuatae sunt, sed et animi tranquillitas, et ingenii quoque alacritas vehementer turbata est. Sub cinere enim gliscentem inuidiae ignem haecenus contra Baylium aluerat Iurieuus, in quo et gloriae aemulatio inuidiam excitauerat, et zelus pro doctrinae puritate suspicionem accenderat, dolosum eius hostem Baylium esse. Qui cum commentarium, *Compelle eos intrare* edidisset, et tolerantiae fines late extendisset, ira et indignatione aestuans Iurieuus, pro commodis ecclesiae et doctrinae purioris conseruatione contra latitudinaria Baylii principia apertum bellum suscipere constituit. Erat in eo Baylius, ut tertiam illius commentarii partem ederet, cum in arenam contra eum Iurieuus descenderet, irreconciliabilem ab eo tempore inimicitiam innumeris offensionibus testatus. Quae lites indecorae inter collegas funestae quoque fuere reipublicae literariae, cum vis illa ignea et elegantia, qua supra modum excelebat ingenium Baylianum,

a) Commentaires philosophique sur les paroles de I. C. contrain les entrer &c.

b) 1685. prolixè libri huius Historiam enarrat DES MAIZEAUX l. c. p. 35. quocum conferendae Epistolae Baylianae.

c) Ibid. p. 37. Quaestio versabatur circa quasdam Christinae Reginae epistolas a Baylio vulgatas addito iudicio suo paulo liberiori.

d) Histoire des Ouvrages des Savans, vid. citati not. (u)

Baylianum, valde istis molestiis et aegritudine debilitarentur, sanitateque eius valde afflictæ obstarent, quo minus ex voto restitui in integrum posset: qua ratione non potuit non viuax ille, qui in Baylio regnauerat animus deprimi eneruarique. Id quod senserunt non sine animi dolore amici, qui ab isto tempore Baylium veterem imaginem non amplius retulisse, sibi que similem vix fuisse obseruauerunt. Ipse Aquisgranum profectus haustis aquis salutaribus nonnihil leuaminis sensit, emergere tamen ex animi luctu et moerore non potuit, praecipue cum mors illi Moecenatem, Paetsium eripuisset, et in rabiem et furorem actus Iurieuus vehementi eum persecutione premere pergeret. Deferendum itaque Rotterodamum ratus, Berolinum sibi animo delegit, vbi exulibus Gallis exoptatissimum asyllum electoris gratia parauerat. A quo statore vindiceque literarum, cuius immortalis eo quoque nomine fuit gloria, cum viris ex hac natione doctis stadium aperiretur, ad eruditionis gloriam propositis praemiis impigre currendi, amicorum, maxime Ancillonii, Abbadii et Lenfantii, virorum celeberrimorum precibus Schombergio, qui copiis Brandenburgicis summus dux praeerat, et ab eo electori commendatus est. Neque effectu destituta esset ista commendatio, cum et magna esset doctrinae Baylianae fama, et plurimum amici in aula possent, nisi mors electoris intercessisset, quo pacto res euentu caruit. Reprimendas autem Iuriei iniurias et calumnias ratus *Supplementum ad Commentarium de Tolerantia* edidit, et aduersario respondit, separataque scriptione eius impudentiam laruatus retudit.

§. XVI. Haecenus primae tantum velitationes belli istius literarii inter Iurieuum et Baylium intercesserant, iam grauius bellum exarduit, et cruenta facta pugna est, quam et gloriae aemulatio succendere, et si fides nonnemini, domestica quoque causa quaedam^f augere coeperat. Nempe prodit anno MDCXC famosus libellus, qui *maximi momenti informationem exulibus Galliae reformatis de instanti eorum in patriam reditu* (quem vaticiniis quibusdam apocalypticis nixus suis vicinum praedixerat Iurieuus) titulo promittebat. In quo libello res attritae ecclesiae reformatae Gallicanae, quae in exilio vivebat acriter exagitantur, et ad excusandam palliandamque aulae persecutionem, omnis causa in seditiosa axiomata et consilia exulum conicitur, aculeato vero dicendi genere contumeliis innumeris miseri cumulantur. Qui libellus cum pseudonymus prodidisset, dici non potest, quantam indignationem Protestantium, maxime inter Britannos Batauosque meruerit, non sine graui causa querentium, bonam ita causam inauditis calumniis opprimi, et ex ipso Protestantium sinu, id quod scribendi genus abunde declarabat, progredi ausum esse,

Controver-
siae Bayli-
anae.

E e e e 3

qui

e) BASNAGIUS in Elogio Bayliano, Hist. des Ouvr. des Savans 1706. p. 547. depuis ce tems la ce n'est plus Mr. Bayle.

f) Supplement du commentaire philosophique sur les paroles: contrain les entrer, 1688.

ff) Vid. Journal des Savans Mai 1716. p. 596 seqq. recte vero narratiunculam in dubium vocarunt auctores Biblioth. Germ. P. XLVI. p. 90.

g) Avis important aux refugiez sur leur retour prochain en France 1690.

qui telum in fratrum viscera adigeret, et atrocem persecutionem iis coloribus pingeret, quibus detestabiles ecclesiae reformatae vultus viderentur. Cum autem non sine acumine et sale scriptus esset, caussamque non exulum modo, sed omnis Protestantium ecclesiae iugulare velle censeretur, maxima de libelli *σηλιτευτικῆ* auctore detegendo cura fuit. Et Iurieu quidem Baylio illum tribuere nullus cunctabatur: nec id a vero valde alienum videbatur aliis viris doctis, qui luculentos characteres ingenii Bayliani, ab aliis imitatione haud facile exprimendos sibi detexisse videbantur. Vnde in grauissimam suspicionem Baylius adductus est, voluisse eum non sine exitio ecclesiae Reformatae aulae Gallicae blandiri, eiusque gratiam captare. Iurieu autem, vt inuidia aduersarium cumularet, publico scripto eum aggressus, ad expellendum hominem tam infando crimine rebus Reformatae ecclesiae noxium ex Belgio foederato magistratus cohortatus est. Quae procella cum omnem Baylii fortunam euertere videretur, pugnis calcibusque is pugnavit, vt ostenderet, iniuriam sibi fieri, nec a se vnquam libellum istum fuisse profectum. Quod et semper amicis affirmavit, et ad vitae finem constanter defendit, se illius foetus parentem non fuisse. Sic vt ad haec nostra vsque tempora de auctore libri incerta sententia viri docti disputauerint ^h. Inde vero atrocissimum contra Baylium ex parte Iuriei bellum exortum est. Is enim illum velut proditorem ecclesiae, et clandestinum hostem accusare, et vt ex foederato Belgio eiiceretur, sollicitare magistratus non dubitabat. Vim igitur vi repellere coactus telis tela opposuit et libellis sale acri refertis, quibus titulum *Cabbalae Chimaericae, Chimaerae demonstratae, et Ianuae Coelorum*

h) De auctore famosi libri valde Baylio et viuo et vitis erepto disputatum est, quam tamen disputationem prolixè heic referre instituti ratio prohibet. Pauca tantum delibamus. Et viuente quidem Baylio maxima verisimilitudinis nota ad eum libellum referri posse iudicatum a viris doctis est, cum et ingenium Baylianum mire referret, et qui librum imprimi curauerat, bibliopola se a Baylio eum accepisse testaretur, manum autem Baylii mfc. retulisse diceret, qui emendandis operarum erroribus praefuerat. Constanter vero id negabat Baylius, vt ex *Cabbala chimaerica* demonstrata patet, et ad mortem vsque velut alienum foetum reiciebat. Quod tamen non obstitit, quominus ipsi Baylii amici, et inter eos Basnagius et Des Maizeaux dubii haerent, an non ad Baylium auctorem liber referendus esset. Post facta Baylii vltima eandem sortem ista disceptatio habuit. Nonnulli Paulum Pellissonium hunc foetum genuisse suspicabantur, at is publice se parentem esse negabat: alii Larroquanium filium a Reformatis ad Romanas partes transgressum hunc partem exclusisse, et Baylio amico transmisisse contendebant, vt editionem procuraret: Baylium autem inuisi libelli editioni fauisse causabantur, quod visum et vaticiniorum Iurieu

exagitandorum facilem occasionem inuenisset. Id amici nonnulli, et inter eos Cel. Crofaeus ipsius Baylii fide referebant: nuper autem OLVVS abbas, in Epistola ad Buhierium senatus praesidem, quae extat *Journal des Savans* l.c. et *Bibl. German.* T. XLVI. Art. 5. p. 84 seqq. ex ipsius Larroquani ore se centies audiuisse narravit, eum verum eius foetus parentem esse. Quamuis ephemeridum auctor hoc tamen non obstante rationem ostenderet, quae persuaderet, Baylium opitulatrices Larroquano manus in excludendo hoc foetu porresisse. Tandem nonnemo in *Bibl. Germ.* P. XLVII. art 9 p. 130 seq. qui personata Prioris de Nefuille appellatione nomen verum abscondidit, inuictis, si verae sunt, ad quas provocat, memoriae, rationibus demonstravit, Baylium hunc librum tum conscripsisse, cum inter Barauos omnia in eius perniciem coniurassent. De reditu enim in patriam et recuperanda aulae gratia, cum stipendium 4000. librarum ei promississet, qui regi a confessionibus fuit, Franciscus Cafaes (la Chaizé) ea conditione vt Romanam fidem amplecteretur, cogitantem, fidei suae et sinceritatis hunc esse prodromum voluisse. Et euentum hunc in aula habuisse, vt Larroquano apud Iesuitam, et hoc apud regem intercedente stipen-

Coelorum referatae indidit¹, Iurium vehementer repressit et ita depexum dedit, vt in contemptum apud omnes adduceretur, et longa inde lis enaceretur; cuius tamen fata reliqua et euentum heic loci enarrare non licet, sed in actis ecclesiasticis huius temporis exponenda sunt. Parum vtilitatis ex atroci hoc bello literario ciuitas erudita habuit. Vt itaque alia ratione literis prodesset, ad scribendum *Dictionarium Historico-Criticum* animum adiecit, eiusque specimen ad Iacobum Rondellum edidit, ex quo constabat, similes eum labores literatos sub examen vocaturum, erroresque literarios emendaturum esse; vnde vno tantum volumine obseruationes suas comprehendi posse iudicabat^k. Verum et hoc institutum valde nouis Baylii calamitatibus retardatum est; quibus factum, vt tandem munere professorio exueretur. Cum enim nonnulla de pace vniuersali restituenda consilia ab amico secum communicata typis vulgasset, Iurium autem magnos de iis clamores sustulisset, quod latentem in angue herbam prodere ipsi viderentur; suspectus factus est Baylius, quod rebus Britannorum, quales sub Guilelmo rege magnam mutationem passae erant, infensior esse animo, aduersamque aulae partem Gallosque consiliis suis iuuisset; qua re magna inuidia inter Britannos cumulatus est. Qui licet his se artibus nihil tribuere, infontemque esse edita ea, quam diximus apologia demonstraret, fidem tamen non inuenit. Vnde Britannorum monitis sollicitati reipublicae proceres eum loco mouendum stipendioque priuandum esse censuerunt, caussati, in meditationibus *de Cometis* talia eum affirmauisse, quae in viro publici doctoris axiomate ornato ferri haud possent^l. Equidem non sibi defuit Baylius, et iniuriam sibi fieri demonstrata assertionum suarum innocentia, conquestus est, cum autem arcanam veramque huius calamitatis causam ignoraret, frustra verba fecit. Quoniam autem hunc fulminis ictum vitare haud poterat, patienter quod mutare nequibat, pertulit, contentus, Iuriei calumnias edita apologia luculenter confutasse. Cumque nec diuitiis inhiaret, nec honoribus, paucis autem contentus viueret, in ipsa afflictione ista inuenit solatium, laetus ita sibi otia suppeterere, cum Musis et amicis pro lubitu congregiendi tempusque omne tribuendi literis, libris vero scribendis largius indulgendi. Ita ab omni muneris vinculo liber, cogitationes omnes ad *Dictionarium Historico-Criticum* conuertit, cuius aliam iam sibi faciem finxerat, et campum delegerat paulo amplio-rem. Quod saxum postquam dies noctesque impiger voluisset, tandem volumen primum et secundum anno MDCXCVII, praefixo contra morem suum nomine edidit. In id autem velut in horreum Baylius contulit, quicquid iudicii acies vel naeuorum apud scriptores, vel caussarum arca-

narum

stipendium numeratum iri promitteretur, quam primum in locum Romanae ecclesiae addictum se recepisset. Cum autem tota res ad exitum non perduceretur, magnique inde motus in Belgio essent contra Baylium exorti, Larroquannum rem secreto tenuisse, et post Baylii mortem demum prodidisse.

i) Consulendus hic, qui fusc omnia enarrat DES MAIZEAUX l. c. et conferendae epistolae Baylianae, p. 313. 318. 320. 326. 348. 365. 458 seqq.

k) Extat illa dissertatio T. IV. Dictionarii p. 606. ed. rec.

l) Rem omnem exponit DES MAIZEAUX pag. 68. seqq.

narum in historia omnis aevi detexerat, quicquid splendidum atque elegans viuisque coloribus depictum sistere poterat ingenium, quicquid memoria fuggerebat vasta lectionis copia suffulta. Vnde factum, vt certatim opus nouum et insolitum extolleretur, laudarentque viri docti Baylianae eruditionis praestantiam tot ingenii praeclaris luminibus referant. Quae cum in vulgus nota sint, et aliquoties iteratis auctisque et emendatis editionibus opus amplum splendidumque prodierit, et in omnium manibus sit, sententias eruditorum de eo colligere nolumus. Nobis hoc loco eo potissimum nomine in partes vocandum est Dictionarium Baylianum, quia innumeris locis veteris et recentioris philosophiae historia in eo tangitur, veterum philosophorum dogmata critico examine, quod pauci haecenus fecerant, subiiciuntur, et de rebus grauissimi argumenti et quaestionibus philosophicis satis arduis disceptatio instituitur. Verum vt haud parum eruditionis Baylianae gloria isto opere aucta est, ita famae quoque auctoris apud plurimos lectores cautos haud leuem maculam affricuit. Cum enim oculi accessissent lyncei, et ad latentia dogmata, quae passim insperfit, attenti, multis in locis visus est talia attulisse, quae vel naturali religioni vel Christianae essent inimica, et corrumpendis quoque moribus apta, scriptorisque animum proderent, nulla religionis seueritate tinctum, sed ad impietatis patrocinium valde inclinantem, certe causam Dei subdolo argumentandi genere euerterent, et quod omnium maxime displicebat, Pyrrhonismum satis periculosa methodo ipsis veritatis diuinae mysteriis inferrent. Quam accusationem exemplis confirmarunt luculentis, quibus perditissimo scepticis generi frigidam suffuderit, narratiunculis leuibus, ludicris et lubricis castas aures laeserit, atheorum systemata, quibus posset coloribus ornauerit et rationibus firmauerit, et quaecumque sacra et profana ipsi displicuissent satyrico sale perfricauerit, caninoque dente arrosferit. Quae examinare omnia et quo merito Baylio obiiciantur, dispicere eo minus opus est, quo saepius loca *Dictionarii* quamplurima in partes vocandi, et sententiam de iis nostram dicendi occasio haecenus in hac nostra tractatione suppeditata est. Maxime vero Renaudotius virgulam censoriam in hunc librum exercuit, prohibuitque ne in Gallia recuderetur, vel regio priuilegio munitus prodiret, peculiari schediafmate conquestus, nec veteris literaturae, nec religionis, nec accuratae tractationis quicquam in eo deprehendi, sed regnare vbique apertam Pelagianismi et Pyrrhonismi impietatem. Quod auide arripuit Iurieu, quem toties in Dictionario traduxit Baylius, recudique istud Renaudotii schediafma curauit, vt hoc pacto contumeliam vlceretur. Verum nec Baylius siluit, sed editis considerationibus in illud vtrumque vehementer depexum dedit. Partes quoque Baylii tuendas suscepit SantEuermontius, inter cuius opuscula haec quoque scheda extat. Intercefferunt tamen amici, ne inter vtrumque

m) Conf. Cel. PFAFF. Diff. Anti-Baeliana I. p. 5. Ven. WEISMANN. Hist. eccl. T. II. p. 973. STOLLIVS Hist. liter. P. I. c. 6. §. 9. p. 253.

n) Etiam hae scheda adiectae sunt editioni Baratae Dictionarii, anni 1729. T. IV. p. 655 seqq. o) A Cl. DES MAIZEAUX edita.

virum celeberrimum indecora inde et indigna vtriusque eruditione et famalis exoriretur. Eandem cum Renaudotio sententiam de isto libro dixit Renatus Masfuetus ^p, nec aliis veteris literaturae peritis valde placuit, cum in ea minus Baylius valeret, quam in recentiori, et multa attulerit ex veterum fontibus nec fideliter fatis et accurate, nec plene hausta et accurate digesta. Mirum itaque haud est, Iurium ad omnes occasiones, quibus grauis esse aduersario posset, attentum, inuenisse in isto opere, de quibus in senatu Gallorum ecclesiastico acerbè conquereretur. Nec defuerunt censuræ *εφοδιμασών* ^q, qui praecipue haec desiderabant, obloque censorio configebant; esse quamplurima loca castis auribus offenculo, et honestatem laedere; leuitatem animi prodere et contemptum scripturae sacrae, quae de Dauide rege scripta essent; systema Manichaeorum dualisticum ita ornari, confirmarique, vt ipso auctore fatente et pronuntiante inuincibile videatur: Pyrrhonismum autem, praecipue in Pyrrhonis vita ad euertenda religionis fundamenta adhiberi, vbique autem atheorum hostiumque reuelatae veritatis doctrinaeque Christianae causam agi. Respondit ad has censuras Baylius, et nec male doloseque se egisse cum religione, nec virtuti inimicum se demonstrauiſſe, non sine ingenio et eloquentia ostendere editis illustrationibus conatus est. Quamuis enim vitam atheorum non sine virtutis specie actam laudasset, non tamen se ait, ipsa venenata eorum placita probauiſſe, sed haud vno loco fuisse detestatum; et si recte obseruationes allatae adhibeantur, ad accendendum verae pietatis studium plurimum posse conferre: Manichaeorum obiectiones autem eo se sine vrlisse contendit, vt appareat, systema aperta absurditate ridiculum tantas tamen rationi difficultates obiicere, vt ex iis quilibet paulo attentior colligere possit, eam in religionis negotio prorsus non esse audiendam, sed recipiendam reuelationis diuinae fidem humili sanctoque obsequio. Idem de Pyrrhonismo fassus est, nempe omnia eo tendere, vt constet, Christianam doctrinam supra rationis ordinem esse positam, et ad auctoritatem diuinam cuncta in ea referenda; non enim ideo Deum nobis illius mysteria reuelasse, vt ea comprehendamus, sed vt illa fide humili et obsequio credamus, quibus infiniti entis decreta sine contradictione et murmure recipi debent. Licet autem historicae narrationis veritate coactus nonnulla scriptorum loca testimonii loco adduxerit, quae lasciuos mores nutrire posse videantur: functum se tamen historici munere, non tantum ab iis probandis commendandisque abstinuisse, sed et horrorem abominabilis sceleris Lectorum animis occasione ferente multoties ingenerasse. Quae omnia non rationibus tantum, vt erat ingenio foecundus, quamplurimis ornauit, sed exemplis quoque

ex

p) In pentade epistolarum ad Cl. Pezium, quam inseri curauimus Amoenit. liter. Cel.

SCHLHORNII T. XIII. p. 278 seqq.

q) Acta subiuncta sunt Dictionarii T. IV. p. 665.

ex omni historiae eruditae ambitu diligenter collectis illustravit. Neque tamen hac quoque declaratione et apologia satisfecit fenatus ecclesiastici iudicibus, quorum sententia Baylius iussus est, loca illa, quae offendiculo esse possunt, tollere, et prudentiori in posterum atque cautiore calamo vti. Obtemperavit Baylius fenatui sacro, et in secunda editione, quae anno MDCXCVIII parabatur, multa mutavit, ad plura respondit, et de reliquis ita ad fenatum ecclesiae retulit, ut ille tandem acquiesceret. Ast qui publico iudicio ita satis fecerat, iam priuatorum obiectionibus impetiebatur. Anno sequente enim IOANNES CLERICVS, vir doctissimus qui *Parrhasianorum* nomine *Cogitationes miscellaneas* edere coeperat, ea aggressus est, quae pro roborando Manichaeorum systemate Baylius attulerat, et nodos insolubiles structos esse iactauerat. Demonstrandum autem sibi fuit, facile istas difficultates solui posse, modo admittatur systema Origenis emanatum, quod faciles responsiones exhibeat ad ea, quae Manichaeorum patroni contra iustitiam Dei, naturam et necessitatem mali et similia obiiciant. Quo signo dato nouum Baylio bellum enatum et longa controuersiae series structa est, de argumento grauissimo, quod ab incunabilis philosophiae maximorum philosophorum ingenia torfit, nempe de systemate dualistico, et quod illi oppositum est, emanatum, in quas duas partes omnes veteres philosophos barbaros atque Graecos discessisse, ex iis, quae *Tomo primo* multis locis diximus, est manifestissimum. Reciprocarunt autem duumiri celeberrimi hanc contentionis ferram non sine animorum commotione usque ad mortem Baylii, qua demum silentium partibus impositum est. Interim, quam per quadriennium magno studio molitus erat, secunda *Dictionarii Historico-Critici* editio anno MDCCII prodit, multo castigatior et emendatior, et altera quoque parte auctior, cui illustrationes quoque et apologiam eorum adiecit, quae in isto opere reprehendebantur, et auctori inuidiam conflauerant. In ea editione quoque, Origenis historiam enarrans ad Clerici obiectiones respondit. Magno ea applausu excepta est, adeo, ut Britanorum nonnulli consilium caperent, in Anglicum sermonem versum vulgandi. Quod tamen diu euentum non habuit, cum imparibus ad hoc saxum satis grande voluendum lacertis auctores accessissent. Cura tamen laboris ad celeberrimum *Memoriarum literarum*, quae Anglica lingua editae sunt, auctorem, P. DE LA ROCHE delata, Anglicano tandem habitu ornatum opus anno MDCCIX prodit, quod tamen non, ex asse satisfecit Cl. BERNARDO, qui videndus. Cum autem prolixo et difficili Dictionarii opere ingenii vires lassari sensisset, ad alia non minus vtilia quidem, at minus molesta et difficilia animum conuertit, et

Obser-

r) Conf. Lettr. CLXIII. p. 623 seqq. vbi ipse rem accurate enarrat.

s) Vid. Lettr. CXCIV. p. 743. CCVII. p. 791. CCVIII. p. 800.

f) Memoires of Literature.

ff) Londini 1700. fol. IV. Vol. Insigne vero augmentum nuper accessisse, adiectis articulis quamplurimis, ex Actis literariis nostri temporis lectorem non latet. t) Nouvelles de la rep. des Lettres 1709. Nov. p. 596.

Observationum Historico-Criticarum et literariarum itemque philosophicarum syllogem edere hocque labore non doctis tantum lectoribus, sed et illis prodesse voluit, qui disciplinarum cognitione non satis essent tincti. Celare tamen more suo nomen constituit, et ficto titulo anno MDCCIV *Responsiones ad prouincialem quendam* edidit, emendationes quoque ad TEISSIERII elogia virorum doctorum vulgavit, quibus auctor in noua editione non sine lectoris commodo usus est. Sed et *Meditationes suas de Cometis* continuando non obiectionibus modo virorum doctorum satisfacere, sed et alia inspergere studuit, quae in controuersiam venerant, et praecipue quam magna diligentia assertum iuerat, thesin istam; minus malum esse atheismum, quam superstitionem. Ex hoc autem nouo opere, noua quoque litium et contentionum philosophicarum seges Baylio effloruit, quae eum cum Clerico aliisque viris doctis vsque ad vitae finem commisit. Rem a Baylianae vitae enarratore fufe expositam et celeberrimo MOSHEMIO quoque tactam paucis sic habe: Reprehenderat Baylius *ὡς ἐν παρρησίᾳ*, cum de rationibus demonstrandi Dei existentiam ageret, hypothesin celeberrimorum virorum Radulphi Cudworthi et Nehemiae Grew, dari naturas plasticas siue genetrices, id est naturas immateriales, at brutas actionumque suarum inscias, quae rebus formandis generandisque praefectae sint; et hanc assertionem rationem omnium optimam et euidentissimam demonstrandi Dei, auctoribus licet nec opinantibus nec ad id attendentibus euertere, monuerat, cum quod ab admirabili vniuersi structura ad concludendam inde sapientiae diuinae necessitatem deducitur argumentum ita eneruetur, et atheis hylozoicis, qualem Stratonem Lampfacenum esse Cudworthus magno conatu euincere voluit, tela subministrantur, quibus in bonam Dei causam faeuant. Sequi enim inde, formationem rerum omnium, licet optimam et elegantissimam, posse tamen a causa irrationali proficisci, mundumque ipsum coecam aliquam causam parentem agnoscere. Placere sibi hypothesin naturarum plasticarum significauerat Clericus, cum in *Bibliotheca selecta* compendium systematis intellectualis Cudworthiani dedisset. Suam ergo rem in ea controuersia verti, et se a Baylio impeti ratus, atque maligne suspectam reddi virorum summorum Cudworthi et Grewi religionem indignatus, ad obiectiones Baylii respondit, et corrumpi eorum hypothesin ac falso referri conquestus est, monens, nihil ab his naturis plasticis causae atheorum accedere, cum eae a Deo conditae istisque viribus instructae supponantur, quae maxime rationalem et sapientissimam causam, rerumque omnium architectum euincant; cum autem illis velut instrumentis tantum vti innuant, adeoque rem omnem tamen pro causa Dei in vado esse. Non tacuit Baylius, sed confessus, nihil se virorum laudatissimorum

Ffff 2

rum

u) Reponse aux questions d'un Prouincial. Vid. Lettr. CCX. p. 808. CCXXI. p. 851.

v) 1715. Multas tamen reprehensiones carere fundamento Teissierius contendit, ad quod re-

spondit Baylius Hist. des Ouvrages des Savans 1704. Mai. p. 200 seqq.

w) 1705.

x) p. 86 seqq. y) Ad Syst. intellect. Cudworth. p. 150. et in praefatione.

rum orthodoxiae detrahere, cum haec ipsis hypothefis non propria fit, sed omnibus fere philosophis, exceptis Cartefianis, communis; vrgere vero se hoc potissimum, ait, quod nexus ratiocinii, quod a structura rerum rationaliter et sapienter ordinata ad euincendam caussae summe rationalis et sapientis necessitatem ducitur, desideretur, sequi enim contrarium ex ista hypothefi, nempe non esse inter effectum istum et caussam nexum necessarium, sed dari posse naturas quamuis brutas et irracionales, licet ab ente maxime rationali productas, quarum naturae conueniens fit, effectus rationales producere. Non detinebimus Lectorem enarratione controuersiae totius, quae mutuis exceptionibus et responfionibus diu agitata est, cum longius ea a nostro instituto recedat, monemus tantum, Clericum conquestum esse, non recte comprehendisse Baylium mentem Cudworthi, qui has naturas a caussae rationalis et diuinae fonte, influxu et regimine non separauerit; Baylium autem Clerico obiecisse, mutari saepiuscule statum controuersiae, nec ad id satis attendi, de quo inter eos lis ista intercedebat. Tandem edita *Tertia parte Responfionum ad Quaestiones prouincialis cuiusdam*^z, obiectiones omnes vno fasce comprehendit, et Clerici phalangi opposuit Baylius. Nec ab hac pugna intacti mansere alii viri docti, nam difficultatibus a Baylio excitatis respondere quoque fatigit illustrissimus Dublinensium archiepiscopus KINGIUS, cui acutissimam tractationem *de Origine mali* debemus. Alios quoque eo tempore antagonistas Baylius expertus est. Vir enim clarissimus I. BERNARDVS, cui *Noua literaria*^a debemus, displicere sibi ea prodidit, quae de argumento pro existentia DEI demonstranda a consensu gentium petito scripserat Baylius. Doctissimus IAQUELOTIVS quoque, cuius dissertationem *de Existentia Dei* reprehenderat Baylius, obiectionibus eius satisfacere conatus est, edita tractatione Gallice scripta *de Concordia fidei et rationis*^b. His vero, qui in aciem procefferant omnibus in ista *Continuatione responfionum ad quaestiones prouincialis cuiusdam*, suas copias opposuit, et reprimere eorum impetum studuit. Pugnae tamen genere mutato, hypothefin Origenianam dimisit Clericus, et recta fronte Baylium adortus est^c, qui cum ne sic quidem cederet, et ad academiæ cuiusdam arbitrium prouocaret, alienum ab ea voluntate animum Clerici deprehendit, postulantem, vt orthodoxiae testimonium ab academiæ alicuius doctoribus proferret. Non lassatus est ista pertinaci pugna Baylius, sed confictis *inter Maximum et Themistium dialogis*^d, Clerico nouas rationes obiecit, quarta vero *Responfionum ad Quaestiones Prouincialis cuiusdam* parte Bernardo satisfecit. In dialogis istis autem Iurieo quoque et Iaquelotio ita respondit, vt quam alias seruare nouerat animi moderationem fere amitteret, et videretur aculeis paulo armatior^e. Et hac quidem

z) 1705.

a) Nouvelles de la republique des Lettres.

b) Conformité de la foi avec la raison.

c) DES MAIZEAUX p. 90. WOLF. de Mani-

chaeismo sect. III. p. 348. FABR. Syll. script. de

V. R. C. c. 15. p. 383. STOLL, Intr. in Hist. liter. P.

II. c. 3 §. 31. p. 490 sqq.

d) Entretiens de

Maxime et Themiste.

e) BASNAGE l. c.

quidem ratione vltimis vitae temporibus Baylio cum aduersariis doctis et grauibus concertandum fuit, sensitque eorum, iudice Basnagio, fortissimos Iaquelotium et Clericum. Cum autem omnium maxime ferueret bellum illud philosophicum, et incerta adhuc victoria esset, quod neutra pars pedem referret, inopinata mors dimicantem et strenue aduersarios repellentem Baylium oppressit. Et semestri quidem ante vltima fata peccus sensit praegrauatum, et tussi impetum, quam sequebatur febris lenta, vires corpusculi laboribus et dimicationibus quoque attenuati sensim comminuens atterensque, nihil tamen inexpugnabilis diligentiae vir vereque χαλκέντερος illud sanitatis dispendium sibi officere passus est, nec remedia malo serpenti opposuit, cum haereditarium et insanabile esse crederet. Ita scribens et laborans IV Cal. Ian. anni MDCCVI aetatis LIX, subitanea morte rebus mortalium litibusque omnibus subtractus est. Nec defuerunt, qui Clerico crederent, caussanti *f*, eum refutationi sui et Iaquelotii intentum adeo ira commotum exarduisse, vt nimia corpusculi teneris et febris insultibus fracti commotione rupto vase pectoris quodam perierit, aliter vero mortis eius circumstantias philosopho digniores narrant Basnagius et Des Maizeaux, qui videndi. Quemadmodum autem viuus ἐυφημίας et δυσφημίας Baylius inclaruerat, ita diuersis quoque et valde contrariis sententiis de obitu eius iudicatum est. Nonnulli enim viri docti piique *g* valde doluerunt, subito auocatum fuisse ad tribunal aeternitatis Baylium, cum mente et calamo occupatus fuisset in defendenda causa pessima, atque prosequenda rixa amarulentissima, neglecto memorabili paroxismo antecedente, quo de instantibus fati vltimis monitus sit. Illustri autem LEIBNIZIVS *h* allatis Lutheri verbis de reseruato academiae coelesti praedestinationis mysterio, ob voluntatis bonitatem Baylium lumine isto aeterno collustrari iam atque circumdari, more suo, vt erat aequissimus et bene sperabat, professus est, saltem humaniter et moderate cum Baylii manibus agendum esse censuit *b*. Inter quos limites vtinam constitisset, leuitatis pudendae laudator, qui *viros magnos nobis enarrauit, qui iocando ludendoque vltima fata subierunt* *i*, et hoc pacto maximam animi leuitatem contra mortis horrorem commendare voluit: is enim inter illos heroës, quibus futurae vitae cura nulla fuit, Baylium quoque referre non erubuit, ratus, iungi illum Pyrrhoni posse, qui simile institutum per totam vitam gnauiter vrserat. Quo pacto suspicionem obitus parum Christiani, contra Baylium haud leuiter auxit. Nobis a definienda sententia eo magis abstinendum esse videtur, quo magis contra caritatis et modestiae Christianae regulas est, de exitu vitae hominis iudicare, cuius circumstantias non ipsi attente examinauimus. Monendus autem lector est, vt ab iis sibi syrtibus caueat, quibus plerumque naufragium patiuntur, qui

F f f f 3 ad

f) Biblioth. Choise T. XII. p. 200.

g) Vid. WEISMANNVS Hist. eccl. T. II. p. 975.

g) Theodiceae dissert. praelim. §. vlt.

h) Hunc scopum Leibnizii fuisse coniecit STOLLIVS l. c. p. 493.

i) Reflexions sur les grands hommes, qui sont morts, en plaisantant p. 38 seqq.

ad deuia se humanae eruditionis, quamvis magnae et acuminis laude celebratissimae, abusu seduci patiuntur. Ereptum sibi autem Baylium acerbe luxit orbis literarius, non sine desiderio scriptorum eius. Id quod occasionem dedit et *λέψανα* tanti viri colligendi, et opera eius omnia recusa vulgandi ^k. Imprimis de amico suo bene se merere posse et eruditae gratam simul praestare operam censuerunt amici, si epistolas eius magnarum ad literas spectantium copia refertas edidissent. Duplex huiusmodi epistolarum Bayliarum collectio extat. Primam debemus PROSPERO MARCHANDIO, qui annotationes adiecit, et indice vtili auxit, Rotodami MDCCXII ^l. Acceperat has epistolas Baylianas Marchandius a Petro des Maizeaux, qui mutatas, truncatas et leuis generis notis oneratas magis quam ornatas esse, multa quoque iniuriose dicta infarta conquirebatur ^m, ideoque nouam editionem vulgabat editam Amstelodami MDCCXXIX. Respondit tamen ad obiecta Marchandius, et nihil se sine illius voluntate omisisse, pleraque illius autem suis obseruationibus ex sua penu subministratis deberi testatus, priuatam tantum indignationem, ob non totum aere redemptum exemplar msc. eum in suam editionem armauisse, professus est ⁿ.

*Character
Baylii.*

§. XVII. Breuis haec Baylianae vitae historia, ex prolixis virorum doctorum commentariis ipsisque eius scriptis collecta, imaginem Bayliani ingenii animique depingere et characteres virtutum vitiorumque eius describere, qualemque philosophum egerit, docere sine negotio potest, praesertim si illi quoque consulantur, qui animum illi infensum non fouerunt. Iurium enim, Clericum, Poiretum, Iaquelotium aliosque eius aduersarios iniquo eum penicillo adumbrantes non audiendos esse, aequitas postulat, quae ea in re praefereudos esse praeter biographum, Bafnagium, Leibnizium fimilesque recte dicitat. Habuisse autem Baylium, si naturae munera animo abundantissime concessa consideres, paucos sibi similes, superiorem fere neminem, aequus rerum arbiter lubens pronuntiauerit. Vtebatur enim iudicio acerrimo, tanta acrimonia in nexus rerum et ratiociniorum fundamenta penetrante, tanta perspicacia principiorum et conclusionum inter se cohaerentium vincula contemplante, vt quo vel robore vel infirmitate cuncta stent cadantque, promte accurateque intelligeret. Eandem vero vim iudicandi demonstrauit, vbi vel ipse ratiocinando aliquid confirmare, vel obiectionibus conuellere constituisset, in quo miram viri docti acrimoniam merito miramur. His vero imaginationis ea virtus accessit, quae vt miris omnia coloribus pingere, et insolita felicitate apte connectere nouerat, adeo vt viuas imagines lectori plerumque offerret, ita imprimis in inueniendis rationibus, praesertim si difficultatibus obiciendis se accinxisset, miram foecunditatem referebat. Inde factum,

k) IV. Vol. fol. Hagae Com. 1725-1731. Vid. Act. Erud. Germ. P. CVI. art. 2.
l) Vid. Act. Erud. 1714. p. 441. Memoires de

Treyoux 1715. Fevr. art. 3.

m) Vita Baylii p. 100.

n) Journal litteraire T. XII. P. II. art. 12.

Etum, vt cum mille dubia ex dubiis nece-
ret, cuncta tamen non ordine
tantum enumeraret, sed eo quoque loco poneret, istisque circumstantiis
vestiret, quibus lector facile irretiri, et non nisi cautissimus quisque istis
retibus se extricare posset. Innumeras vero elegantias cogitationum mire
cohaerentium et sermonis delicatam quandam verborum seriem seruantis
suppeditabat ingenii Bayliani amoenitas, sic vt miris illecebris et vi qua-
dam in lectoris animum mox irruente mox illabente et cum suauitate qua-
dam se insinuante scripta celeberrimi viri vniuerso orbi literario, et illitera-
tis quoque se commendauerint. Cuius-luculentum testimonium est, quod
Dictionarium Historico-Criticum rara operum ingentium et carissimorum
felicitate aliquoties editum sit^o, et lectores repererit innumeros. Praeter
istas vero naturae dotes magna quoque Baylio inerat doctrinae copia, per
omnes fere disciplinarum partes diffusa, et imprimis philosophiae, tum
Aristotelico-Scholasticae, tum recentioris peritissima, porro lectionis
vastissimae copia, qua ex omni scriptorum genere, maxime recentiorum
(veteres enim parcius attigerat^p), magno iudicio et felicissima memo-
riae fidelitate collegit, digessit, et in vsus suos adhibuit, quicquid elegantia-
rum, quicquid obseruationum memoratu dignarum, quicquid circumstantia-
rum singularium paucisque notarum deprehenderat. Quibus omnibus
cum inexpugnabilis improbi laboris patientia, et constantia accessisset,
mirum non est, Baylium inter summa seculi nostri ornamenta fuisse rela-
tum. Quod ad animi virtutes attinet, valde extollunt, qui eum intus
nouerunt honestatem animi, inseruendi promptitudinem, temperantiam,
ambitionis et iactantiae fugam, eamque recti amantissimam indolem, quae
ab auaritia, calumniarum, morumque paedagogicorum fordibus plane
immunis fuerit, et amicitiae dulcedine et sinceritate, amicis, quibuscun-
que autem posset, ne aduersariis quidem exceptis, aequitate se probaret.
Quae vt omni laude digna sunt, ita maximopere optandum, vt in tanto
viro ea reprehendi non possent, quae memoriam eius tot meritis coru-
scantem non immerito obscurasse censentur. Totam enim eius vitae hi-
storiam accurate perpendenti, et scripta eius quoque attente et cum cura
legenti patebit, virum summum, cum timorem et reuerentiam Numinis,
qui cardo actionum omnium viri sapientis et philosophi esse debet, ne-
glexisset; et animi sui tot dotibus instructi magnitudini nimium tribuisset,
sibi suisque viribus relictum in periculosos labyrinthos multoties deuiasse.
Non disquiremus prolixè, vtrum verum sit, quod *ἐγκωμιασὰς* Baylii per-
hibent, in tota eum vita sua honestatem et virtutem expressisse, et nulla
in

o) Editiones viuo Baylio excusas iam memo-
rauimus. Et Roterodamensem et Amsteloda-
mensem commendant elegantia et nitore. De his
vero editionibus inter Massonium et Marchan-
dium, quorum ille huic interpolationem obicit,
litigatum est. Vid. Journ. lit. T. VIII. P. I. art. 9.
Innocentem autem esse Marchandium agnoue-
runt CLERICVS Bibl. anc. et mod. T. VI. P. I.

art. 2. et BERNARD. Nouv. de la R. L. 1716.
Sept. art. 4.

p) Eius specimina complura in nostra tracta-
tione attigimus. Sed in Historia Literaria re-
centiori quoque eum saepe lapsurum esse Cel. REIM-
MANN. in Disq. Critica Halae 1711. vernacula
edita, demonstrat.

in re a rationis et prudentiae vel temperantiae regulis recessisse, ita vero vixisse, ut ne locus quidem suspicioni datus sit, principiorum et axiomatum detestabilium virus eum clanculum aluisse. Concedemus haec viris doctis et amicorum eius fidei tantum tribuimus, ut hos eum characteres externos retulisse satis certe dici queat. Nos autem, qui ex scriptis eum tantum nouimus, eo tutius iudicari posse ex hoc indice persuasissimi sumus, quo luculentius scriptorum indoles inclinationes animi latentes prodere solet. Haec autem intuentibus, nisi nos omnis fallit attentio, manifestum est, in id omnes contulisse virum acutissimum ingenii atque eruditionis vires, ut omnia incertitudine replet, et certissima humani intellectus fundamenta, non corrasis, ut Sceptici alii solent, miseris ratiunculis et leuis notae sophismatibus, sed ratiociniis vim ingenii summam prodentibus conuelleret, et sic Pyrrhonismum summo, quod illi conciliari potest, robore suffultum in aciem produceret, ut cuncta, quae ipsi displicebant, euerteret. Quae ferri minore dolore possent, si intra humanarum rerum limites substitissent; at tantum virum in id omnia Scepticismi tela conuertisse, et in eo ingeniosissimum fuisse, ut insuperabiles nodos contra diuinas veritates neckeret, eaque dubiorum retia tenderet, quae non nisi cautissimi et exercitatissimi euadunt, animis vero ad peruersas inclinationes firmandas, excusandas augendas pronis arma subministrasse, quibus aggredi pietatis moenia impietas solet, id non satis deplorari posse existimamus. Et fatemur quidem, ut aequo iudicio in historia Baylii versemur, nimios esse, qui inter atheos Baylium referunt, id quod praeter Iurium, Clericum, Laquelotium aliosque, qui inimicis signis in Baylium insurrexerunt, peculiari dissertatione sibi demonstrandum sumit PETRVS POIRETVS, caussatus, dicis gratia tantum Baylium Spinozae impietatem refutasse, et magis confirmauisse, quam destruxisse; mysteria religionis Christianae autem pernicioso Scepticismo prorsus eneruasse. Quamquam enim hoc negari non potest, falso tamen illud Baylio imputatur, qui et fassus est amicis, et haud vno loco Dictionarii prodidit, se nullatenus de hoc primo omnium axioma dubitare: esse Deum. Neque ea, quae contra Spinozam disputauit, ita comparata sunt, ut simulatam pugnam referant, sed satis fortiter tela Spinozistica retundunt, licet cum principiis Poiretiani toto coelo diuersis non conspirent. Verum valde dubitamus, an certam dogmatum Christianorum fidem Baylius habuerit, qui in pueritia lectis innumeris eristicorum scriptorum disceptationibus illud fluctuationis mare ingressus est, in quo pedem figere non posset. Sane sine hac animi incertitudine vix nobis persuademus fieri potuisse, ut ad Romanensium castra iterata vice transitum meditaretur, et maligno illo libello rebus afflictis ecclesiae, cuius publicam fidei professionem sequebatur,

q) Conf. BVDDEVS Thef. de Atheismo c. 1. §. 24. p. 156. REIMM. Hist. atheism. Sect. III. c. 5. §. 28. p. 426. WEISMANN. Hist. eccl. T. II. p. 1352.
r) Loco supra citato.

s) Vid. Art. Maldonat. not. vlt. art. Zabarella not. F. conf. Memoires litteraires de la grande Bretagne T. II. art. 5. p. 485. Bibl. Angloise T. VII. p. 477.

tur, acerbe illuderet. Nec diffitemur, quamuis atheismum ipse non professus sit, frigidam tamen impiae genti suffudisse. Cuius, nisi fallimur, luculentum exemplum dedit, contendendo obiectiones Manichaeorum, licet a priori absurdas esse constet, a posteriori tamen, vt loqui amant, refutari haud posse. Maxime vero atro lapillo philosophus Roterodamensis notandus est, quod machinis Scepticis ipsa veritatis Christianae propugnacula et adoranda mysteria, quibus nihil sanctius et inuiolabilius homini Christiano esse debet, adortus sit, eaque dubia obiecerit, quae non satis confirmatis veritatem sanctissimae religionis nostrae in dubium vocare aptissima sunt. Non id exemplis demonstrabimus, cum in *Dictionary* multis ea locis occurrant, et ad hanc nostram tractationem non pertineant, viri autem docti nefandam Baylii audaciam in apricum protulerint, et qui eleganter in hoc argumento versatus est, celeberrimus PFAFFIUS cuncta mira eruditione illustrauerit, suisque denudata praesidiis euerterit. Id vero tangendum est, hanc potissimum excusationem attulisse Baylium, non se mysteria reuelata euersa cupere, quorum certa fides ex reuelantis auctoritate constet, sed ostendere tantum velle, incomprehensibilia ea rationi esse, eiusque principiis et axiomatibus prorsus contraria, adeoque captiuandam rationem nimis angustam, incertam, ambiguam sub obsequium fidei. Quod etsi definire nolumus, vtrum serio statuerit Baylius, quod soli καρδιογνώση notum est: certum tamen est, Baylium hac incertitudine, ea ipsa principia confellere aggressum fuisse, quibus omnis reuelationis et diuinae fidei certitudo nititur, vel saltem quibus aduersus impiorum cohortes ea potest defendi. Deinde dolendum quoque haud parum est, tot obscuro narratiunculis, nefandos in lectorum, maxime iuuenum incautorum, animis igniculos et impuras flammam accendere aptis, diceris falsis et iucundis at modestiae Christianae seueritatem ex mente eiicientibus et philosophum Christi disciplinam profitentem minime decentibus scripta sua, et praecipue, quod in omnium manibus est, *Dictionary* suum contaminasse. Legimus diligenter et sine partis studio, quae pro hac licentia scribendi excusanda pingendaque magna eloquentiae contentione attulit Baylius, at fatemur, Baylium nos acutum videntem desiderauisse, et vix fidem habuisse oculis nostris, virum tanti acuminis tam friuolas ratiunculas, et inanes araneorum telas ad hanc nuditatem suam tegendam adhibuisse, quae vel a mediocriter moralis sapientiae perito detegi possunt. Quis enim in tam accuratae eruditionis viro ferat, detestabilem diligentiam veterum et recentiorum lasciuam et petulantiam colligendi, et verbis mellitis ac iucundissimis incautis lectoribus propinandi, exemplis veterum nouorumque scriptorum incaute in ea parte versatorum excusari? quasi nesciuisset Baylius, qua erat perspicacia, verborum

f) Vnum art. Pyrrh. legenti res erit manifesta.

g) Tribus dissertationibus Anti-Baelianis.

t) In Illustrationibus, vbi pec. capite de obiecto sibi Pyrrhonismo agit.

borum obscoenitatem nihil ad veritatem conferre, eamque nudam quoque esse castissimam. Quae omnia fatis probant, caruisse virum eruditissimum vera Numinis reuerentia, sine qua friget animus incontingens, et ad erraticos ignes diuertitur. Ceterum facile credimus amicis eius fidem nobis facientibus caste et continenter eum, licet coelibem, vixisse, nec illubenter in eam sententiam concedimus, fabulam sapere fatis popularem, quod nonnemo tradidit, inimicitiae inter Baylium et Iurium tot annis flagrantis flammam ignes Baylianos thoro theologi molestos accendisse. Aut si continenter vixit, quo quaeso scopo a modestia scriptoris Christiani homo si non Christianus, certe philosophus, isque magnae existimationis discedere maluit?

*Scepticismus,
Baylii.*

§. XVIII. Ex dictis sole meridiano clarius patere existimamus, iure suo Petrum Baylium inter Scepticos recentiores relatum, et summum in hac philosophorum cohorte locum illi tributum esse. Id enim in ipsa iam adolescentia egisse, huius semina ex horreis Michaëlis Montani accepisse, his fluctibus iactatum ad alienos coetus defecisse, has partes iuuenem velut optimas commendasse, ad hanc metam viri omni iudicii robore instructi studium collineasse, et hanc Venerem illi innumera dubia suggestisse larga manu vbique dispersa, in antecedentibus dignis fide testimoniis docuimus. Et id tota disputandi et in innumeros anfractus lectores seducendi consuetudo et ratio, quae vbique in scriptis eius elucet, comprobatur. Non alio testimonio opus est, quam ipsius Baylii, qui haud vno loco omnem philosophiam et rationis usum condemnat. Scribit enim: „Nemo est, qui dum ratione utitur, peculiari Dei auxilio et contactu non opus habeat: sine eo enim illa seductrix magis, quam dux est, compararique philosophia potest cum medicaminibus corrosiuis, quae ubi vulneris putredinem consumserunt, sanam quoque carnem arrodunt, et ad ossa usque depascunt. Nam refutat philosophia quidem errores, verum nisi hic pedem figamus, ipsas veritates aggreditur, et si illi obtemperatur, ut genio indulgere possit suo, ita in praeceps abripitur, ut, quo loco sit ipsa nesciat, et quibus fidem habere possit, non inueniat. Id quod imbecillitati intellectus humani tribuendum est, et viribus iactatis vanissime at male adhibitis. Bonum autem, vel potius prouidentiae diuinae decretis sapientissimis tribuendum, quod pauci homines in has syrtes incidere, (nempe ob defectum iudicii et ignorantiam) valeant“. Quibus an atrocior in philosophiam iniuria excogitari et impudentior pro Scepticismo apologia scribi possit, dubii haeremus. Et similia quidem passim suggerit, ac ne leui suspitione ea dixisse videatur, ipse exemplum praeuendo, rationem ubi potest rationi opponit, et in eos lectorem labyrinthos deducit, ex quibus ne filo quidem Ariadneo eluctare plerisque licet. Nempe Penelopes telis similem rationem putat tela ea noctu soluentis,

u) Vid. not. (f).

v) Dist. art. Acofta, not. F.

uentis, quae texere interdiu coeperat, et erroneos ignes suggerere statuit, quibus seducitur incautum genus mortalium. Probe vidit Baylius, detestabilem hunc esse Pyrrhonismi vultum et deformitatem suam nimis prodere. Vt itaque eum pingeret, alio duce opus esse statuit, nempe reuelationis lumine, et hac ratione magnifice iactat, quam vtilitatem ex Scepticismo religio capiat. Nec is solus est, qui ita praecipit, similia enim Vayerium et Huetium monuisse supra dictum est. Ast quod hi ecclesiae suae auctoritati velificantes dixerunt, eodem scopo scripsisse Baylium nemo facile crediderit, qui hominum fidem et auctoritatem toties in religionis negotio derisit. Vtrum vero oraculorum sacrorum definitionibus sine contradictione, et non obstantibus rationis et philosophiae obiectionibus acquiescendum, et coeco obsequio parendum esse ex animo statuerit, prudenti lectori, quibus machinis in incertos sensus sacrarum paginarum effata haud raro detorqueat, consideranti expendendum relinquimus. Certe valde suspectum facit Baylium, si verum est, quod Cel. Pfaffio ^w narrauit Basnagius, inter defuncti schedas repertas esse obiectiones consignatas contra diuinam prouidentiam. Sed ponamus, hunc rationis humiliandae scopum intendisse Baylium, an ferendum in viro philosophiae praeceptis accurate imbuto, ipsa formalia rationis principia, sine quibus nihil vel diuini vel humani cognosci potest, lubricis dubiis euertere? et annon periculi plena alea est, a tanti ingenii et acuminis viro, qui in arte dubitandi parem non habuit, ipsi rationi apertum bellum indici? Quae omnia vno facite collectae vbi comprehendimus et accurate meditatione expendimus, lubentes fidem damus, S. Reu. PFAFFII narrationi, Baylium de Scepticismo suo ipsum incertum fuisse, ratum, nimis multa se scire, quam vt illi nomen dare totus possit, et nimis pauca scire, vt ex his fluctibus possit emergere. Itaque recte fecisse censendi sunt viri docti, qui Pyrrhonismi eum accusarunt, laudandaque diligentia celeberrimi CROVSAZII, qui ad hunc Baylii Scepticismum euertendum eruditionis et iudicii, quo pollet, vires adhibuit *. Nec illi frustra egisse, sed causae optimaegregie inferuisse censendi sunt, qui subdola tela viri cetera eruditissimi accurata responsione etiam post mortem retuderunt: Inter quos eminent illustris LEIBNIZIVS, qui in celebratissimo *Theodiceae* opere obiectionibus Baylii ex Manichaeorum schola petitis noua hypothese vsus respondit. Quod pari ratione fecerunt Perogierius, Gaudinus, Iacobus Saurinus, Durandus, Blackmorijs, Naudaeus, Clarkius, Hauteuillaeus, Buddeus, Pfaffius, Bulfingerus, alii. Et haec quidem Baylianae philosophiae facies est, hic foetus viri inter maxima aetatis nostrae ornamenta et portenta ingeniorum numerati. Cuius imagini, parum feliciter effictae hoc subiecit elogium Cl. Moneta:

*Baylius hic ille est, cuius dum scripta vigeunt,
Lis erit, oblectent erudiantue magis?*

G g g g 2

§. XIX.

w) Diff. Antibaiana I. p. 5.

x) In Examine Pyrrhonismi, Gallica lingua edito.

*Observatio-
nes criticae
de Sceptici-
simo recentio-
rum.*

§. XIX. Quid de hac Scepticorum schola sentiendum sit, qua indole gaudeat, quibus se characteribus prodat, quibus ex causis exorta sit, unde incrementa desumerit, quem euentum sortita sit, quibus incommodis philosophiam prefferit, et quae alia quamplurima sunt, quae de Scepticismo tractantibus occurrere solent, si accurate persequi vellemus, magna nobis amplissima dissertationis succresceret materia, nec inutilis nec iniucunda, et quae observationibus haud contemnendis posset illustrari. Verum haec quamuis vtilissima a scopo et instituto nostro remota sunt, et ad artis rationalis praecepta, quae hostibus rationis opponuntur, pertinent, a viris doctis autem, ad quos supra ex parte prouocauimus, accurate ita tradita sunt, ut hic intellectus humani morbus satis dignosci possit. Nobis intra limites historiae subsistentibus sufficiat, paucas quasdam more nostro observationes ad formandum rectum de hoc philosophandi genere, iudicium adducere, quae ex ipsa horum philosophorum historia nobis enatae sunt, ea vero consulere simul iubemus, quae initio huius capituli, de Scepticismo eiusque variis generibus diximus. Et quidem

I. Varias Scepticorum classes esse, supra iam obseruauimus, et ex enarratione Scepticismi recentioris est manifestissimum. Ut taceamus enim, non exiguum esse discrimen ratione disciplinarum philosophicarum, quibus dubitandi artem inducit humani ingenii peruersitas, ut supra satis luculenter demonstratum: ipse potissimum scopus Scepticorum, caussaque, quae commouit viros doctos, ut ad hoc dubitationis et incertitudinis asylum confugerent, diuersissimos nobis Pyrrhonismi vultus confinxit: quae res, operae pretium est, ut paulo accuratius explicetur. Nempe fuere inter viros eruditos nonnulli, nec mente adeo mala corrupti, nec prauis animi praeiudiciis in praeceptis ita acti, ut in perniciem rationis, et simul omnis honestatis, pietatis et religionis coniurarent: at qui vel tantas intellectus vires non possidebant, quibus hostium religionis arma retundere possent, vel experti nouerant, illud ecclesiae, cuius decretis affixi detinebantur, patrocinium, artis ratiocinandi vel philosophiae auxilio acquiri non posse, quod extra teli iactum illas partes poneret, et victoriam promitteret indubitam. Viam itaque certissimam et breuissimam esse rati sunt, si confirmata et assumpta rationis humanae infirmitate, et innumeris eius dubiis, atque fluctuantis opinionis ambagibus productis in medium et, quantum possent, exaggeratis, totam aduersariorum pharetram confringerent, et spicula formidolosorum istorum telorum deiicerent. Nempe sibi persuadebant, fore, ut qui rationibus ante fortissimis pugnauissent, et opiniones suas erroneas roborauissent, ita non haberent, ex quo arma contra dogmata ecclesiae desumerent. Coactum enim iri, ab oppugnatione terrae alienae ad defendenda propria latifundia recurrere, et ecclesiae propugnatores liberos dimittere. Nec hoc vnum emolumentum esse putabant, sed credebant quoque, demonstrata humanae rationis incertitudine et intellectus imbecillitate, conuictum iri dissentientes aduersarios, alium iudicem, aliud-

aliudque certitudinis fundamentum necessarium esse, nempe reuelationis fidem; et, cum ea nullo intellectus humani criterio possit dignosci, audiendam esse ecclesiae vocem, et obsequium illi sine examine praemisso esse praestandum, adeoque ad amplectenda eius decreta animum aduertendum, illum autem iudicem agnoscendum, qui ecclesiae nomine definiendi sibi ius arrogauerit. Diu est, ex quo iam hanc Scepticismi viam ingressi sunt, theologi nonnulli Romanae ecclesiae addictissimi. Certe hanc potissimum rationem ad vertendum SEXTI EMPIRICI opus *aduersus mathematicos* se commouisse iactat GENTIANVS HERVETVS, in *Dedicatione ad Carolum cardinalem Lotbaringum* scribens: „Mihi „peruasum, hunc vel maxime ex eo fructum esse capiendum, quod cum „aperte ostendat, nullam esse apud homines adeo recte constitutam „disciplinam, quae non labefactari, nullam adeo certam scientiam, „quae constare possit, si rationum et argumentorum oppugnetur machinis, futurum sit, vt humanas leuiter praeteruecti scientias, „quae inflant, non aedificant, nos ad Christianorum propriam conferamus disciplinam ac scientiam, nempe vt fidem habentes a Christo nobis factae reuelationi, et promissorum bonorum spe innitentes, „Deique praeceptis parentes charitatem semper teneamus et amplexemur“. Et vt recte id intelligatur, et non ad gentiles modo philosophos, quorum „errores diu desierunt vigere vtile esse credatur, addit: „Hoc cum ad „gentiles et externos philosophos confutandos nobis sit adiumenti plurimum adlaturum, non paruam quoque suppedabit copiam argumentorum aduersus nostri temporis haereticos, qui, quae sunt supra naturam „naturalibus metientes rationibus, quae sola fide percipi et apprehendi „possunt, non intelligunt, quia non credunt. Nam cum quae sunt mere „naturalia, adeo sint ad percipiendum difficilia, vt quaecunque de iis dixeris aut cogitaris, facile euertantur: quid mirum, si quae sunt supernaturalia ingenii humani captum superant? Hoc certe, si nihil aliud Caluistis nostris deberet persuadere, vt simplici verbo Dei credentes, quomodo quod ab eo dicitur, fieri possit, Capharnaitarum instar minime „inuestigarent. Quod si facerent, non se praecipites darent, in tantum „impietatis barathrum, vt cum ipso Christo temere pugnarent, dum eius „verbis suam derogant dignitatem et efficaciam“. Ex quibus Herueti, ardenti zelo aliis quoque scriptis contra haereticos insurgentis, verbis clarissimum est, haud leuem auxilii spem harum partium *πρωμάχες* contra haereticos posuisse in Scepticismo diligenter adhibito et confirmato. Idem recentiori aetate factum, sed maiori artificio, ne inuisum Scepticismi nomen offenderet. Nempe cum de nouis artibus reuocandi haereticos superiori seculo maxime inter Gallos et Germanos esset actum, inter alias quoque methodos, (qua voce nouum pugnae genus insignire placuit) ea quoque nonnullis viris doctis ex coetu Romanensium valde commendata est, quae ostendere conatur, impossibilem esse viam examinis, et vnam

auctoritatis semitam in eligenda inter Christianos dissentientes sententia sequendam esse. Qua de re quae a Nicolio et Pellissonio, quibus nemo acutius contra Protestantem in aciem processit, disputata sint Claudio et Iurio illis acriter se opponentibus, in annalibus ecclesiasticis enarrari solet. Cum autem non modo verisimilitudine careat, sed ipsam rationem hominis offendat ista assertio, quae oculorum usum mortalibus eripit, omnino pingenda, ornanda, confirmanda erat: nec aliud auxilium supererat, nisi Scepticismus; quo in philosophiae adyta admissio, prona consequentia fluere videbant astuti thraones, ereptis armis nuda pectora obuertere debere hostes, ut vno auctoritatis ecclesiae telo iugularentur. Id quod tantum abest, ut celauerit Pellissonius, ut potius postquam ipse abiecta ratione eiusque sententia ad ecclesiae auctoritatem transfugisset, contenderet, aduersarios Romanae ecclesiae aut Scepticismum vniuersalem admittere debere, aut traditioni atque, quae ea nititur, auctoritati ecclesiae collum submittere. Et hunc quoque scopum fuisse Vayerii et imprimis Huëtii, supra adeo luculentis rationibus demonstratum est, ut dicta repetere et nouis rationibus confirmare non sit opus. Has autem voces imitatus est nuper *Historiae Criticae Philosophiae* auctor, declamatorio dicendi genere more suo, superficialiam de Pyrrhonismo veteri tractationem hoc quasi „epiphonemate obfignans“: „Ars haec dubitandi maxime ingenua et sincera confessio est, imbecillitatis intellectus nostri, et profundae, cui toti immerfi sumus ignorantiae. Et quid quaeso vtilius efficaciusque ad ingenerandam nobis erga nostrae mentis lumina diffidentiam? Quid aptius nobis ad religionis partes amplectendas commouendis? Illa enim sola non decipit, et fallere quoque potest neminem“. Quae quo scopo ab auctore dicta sint, nemo non intelligit.

II. Ut autem nihil est inter homines, quod non ad diuersos et saepe ad contrarios usus adhibere potest humani ingenii audacia: ita cum Scepticismo quoque factum; aliud enim hominum genus extitit, quod cum pati non posset, luxurianti et ad pessima quaeuis degeneranti animo frena a Christianae legis seueritate iniici, et a reuelata religione in ordinem cogi; occasione mysteriorum rationis angustias superantium ad Scepticismum confugit, ut his machinis religionis reuelatae moenia deiiceret. Ita enim satis commode et tuto impietati velificare licebat. Quae cum aperto Marte sacris religionis reuelatae mysteriis bellum indicere non auderet, eo quod legum metus obstaret: per latus confodiendam esse religionem statuebat, et aptissimum ei pugnae generi telum in Scepticismo inueniebat. Eo enim adhibito non opus erat, veneranda doctrinae capita puniendi audacia arrodere, sed sufficebat ea contra illa dubia afferre, hancque incertitudinis

y) Recte vero obseruatum P. BAYLIO Diss. T. III. art. Nicolée not. C. p. 502. viam auctoritatis non esse remedium contra Scepticismum, sed eius parentem, cum longe maioribus dubiis sit exposita

quam via examinis. conf. Bibl. vniuers. T. IX. p. 105. LA PLACETTE de Scepticismo ecclesiae Romanae.

z) T. II. p. 368. conf. p. 400 seq.

dinis arenam ingredi, qua euinci posset, nihil esse in ratione, eiusque principiis, quod non reuelationis assertiones euerneret omnemque mysteriorum rationem eneruaret. Ast vt non obstante maximo, quod ex hac aggressione religioni metuendum est, periculo sine metu in insidiis laterent, induendus erat Scepticismus colore pio; ideo professi sunt vaferri mi homines, prorsus ineptam esse rationem, quaeque ex recto eius vsu enascitur philosophiam ad agnoscendas istas veritates, vbique eam coecutire, nec habere, vnde certa esse de diuinis istis veritatibus possit. Obsequium itaque fidei sine rationis vsu praestandum esse, et eam triumphos agere debere captiua ducta subiugataque intellectus humani iudicandi acie. Nihil ita causae suae nocuit gens impia, licet incautis persuaderet, maxime ipsos pro causa et gloria DEI et religionis pugnare. Probe enim videbant, plurimum victoriae iam se adeptos esse, si euicissent, esse in dogmatibus Christianae religionis *ἀόυστατα*, nulla rationis ope sananda, et destitui hominem criteriis illis, quibus veritas reuelationis dignosci debet. Nam hac ratione facile erat, de his semel persuasos eo adducere, vt credant, omnem plane reuelationem esse velut falsam et apertis absurditatibus refertam reiiciendam. Non legisse oportet eum Collini, Tolandi, et similia nugas, qui ignorat, has insidias Scepticismum religioni struxisse *. Et huic quoque, si plerosque audis, classi Scepticorum adnumerandus est Petrus Baylius.

III. Caue vero credas, Lector, vel pietatem Scepticismum dictitasse, et reuerentiam reuelationi debitam, vel animi modestiam eum praecepisse. Ab hac enim meta tota ista hominum improborum natio aberrat longissime, quae ita iudicandi aciem, rationis excellentissimum vsu, praeiudiciorum agnitionem et inspectionem, et vt verbo absoluamus, maximam intellectus vim et perfectionem se possidere solam autumat, vt sibi vni fortitudinis gloriam in debellandis vulgi opinionibus vindicet, alios reuelationi pretium, quod par est, tribuentes, inter vulgaria et exilia ingenia referat. Sed loquendum ita erat, ne in leges publicas, quae a contemptu sanctissimam religionem vindicant, peccasse viderentur, haberent autem, quibus a seuera ista, quae immoderatis pravi animi affectibus extirpandis tota destinata est, doctrina liberarentur. Nam abiecto hunc in modum religionis iugo, quod in sinu deridebant, velut ineptum, contradictionibus et vulgi praeiudiciis refertum, et a magnis huiusmodi viris non ferendum; rationis quoque et conscientiae stimulis velut incertis et nullo vero fundamento nixis, eiectionis et eiuratis facile erat, sine labore, angore metue corrupti animi per innumera deuia ad cupiditates ineptas malasque grassantis inclinationem sequi, et ita contra religionem, contra conscientiam, et ipsam honestatem ambitiosum et ignauum munire animum. Quo fructu Scepticismi nihil potest esse pestilentius.

IV. Non

*) Conf. DE CROVSAZ de la liberté de penser p. 68.

IV. Non tamen omnes, qui Scepticismo nostra aetate adhaerunt, tam venenatos huius mali fontes fouisse, vt credamus, aequitas postulat. Nempe inuenti sunt quidam, qui cum voluntate satis recta instigarentur, intellectus tamen vires illi pares et sufficientes nacti haud sunt. Cum enim vel natura hebetiores in soluendis difficultatibus, quae in inquirenda veritate occurrunt, essent, vel neglecta animi cultura matura sobriam ratiocinandi artem non recte didicissent, nec nossent vera a falsis, certa ab incertis et verosimilia iuxta gradus fidei discernere, sicque cognitioni humani intellectus modum ponere, non potuere non fieri tandem incertissimi, quo pacto omnino in huiusmodi conflictibus cum Pyrrhonismo ipsis erat succumbendum dandaque manus victae. Et hac quidem ratione Scepticismum de Huetio primo triumphasse, supra obseruauimus.

V. Alii rationis quidem acerrime iudicantis viribus destituti haud fuisse, ast ambitio animi suis dotibus se efferentis effecit, vt, cum plurimum illi ingenii excellentiae tribuerent, vbicunque possent, excogitatis innumeris dubiis et ratiociniis veritatibus euidentissimis obiectis demonstrare cuperent, quanta ingenii vi pollerent, et supra alios eminerent. Quod vbi semel iterumque factum erat, et plausum imperitorum laudesque acuminis insoliti comparauerat, ita honoris cupidos inflammavit, vt in hac potissimum arte se exercerent: quam, cum ingenium supra modo felix nacti mire didicissent, vsu et exercitatione quotidiana euenit, vt consuetudo haec in naturam transfret, et semper occurreret intellectui ad neccendas et excogitandas difficultates assueto, de quo dubitaret. Quam Scepticismi Bayliani praecipuam causam fuisse, etiam illi forte fatentur, qui omnium mitissime de celeberrimo viro iudicant.

VI. Fuit quoque vnus et alter, qui, cum satis vti iudicio recto non nossent, audissetque a summis viris veteribus pariter atque recentioribus *ἐποχὴν* commendatam, humanae mentis imbecillitatem deploratam, modestiam sentiendi summis laudibus elatam esse, videretque porro, quantis difficultatibus in inquirenda veritate saepissime humanus sepiatur animus: superet autem tot virorum summorum lapsus et *ἀβλεψίαν*, ipse denique viam in multis tentatam frustra esset expertus, ad Scepticismum declinauit, ratus eum a viris istis summis non sine ratione fuisse commendatam. In quo boni isti viri vehementer decepti sunt. Qui si ista monita, et quae obseruauerunt humanae imbecillitatis exempla se excitare passi fuissent, vt seruata mentis modestia intra certos limites intellectus consisteret, nec quae certo tantum gradu cognosci possunt, ad summam euidentiam exigerentur: si ad prouidum cautumque examen rationum ista transfulissent, si certa ab incertis et verosimilibus distinguere didicissent, si ad abiicienda praeiudicia ista imbecillitatis humanae agnitione fuissent vsi, si dissentientes tolerare inde

inde voluissent, et si tandem calcar animo addidissent, ad ea inquirenda et exploranda, quae dubia, et incerta videntur, maximum ex hoc morbo intellectus usum et emolumentum habuissent, nec in Scepticismo perstitissent, sed eum scientiae et veritatis parentem habuissent. Dubitationem enim et ἐποχὴν σοφὸν φάρμακον philosophantibus esse nemo prudens negauerit.

VII. Ex his vero strictim enarratis, iudicium haud difficulter Lector ferre potest, vtrum Scepticismo recentiores philosophi, philosophiam vlla ratione adiuuerint? Id quod magnificis quidem verbis iactant Pyrrhoniae istius sapientiae sectatores, immo vnam hanc philosophiam veram esse, mira ostentatione exclamant: re ipsa autem examinata, contrarium pronuntiandum esse, certo certius videbitur. Omnis enim Scepticismus, quaecunque eum causa genuerit, hunc sibi finem proponit, vt rationis usum destruat, cognitionis omnis principia inter se committat, criteria veritatis, sine quibus nulla datur vel diuinarum vel humanarum rerum notitia, tollantur, et ita iuris diuini et humani regulae atque fundamenta vel omnia, vel quaedam tamen, et quidem praestantiora, concutiantur, euertanturque. Quibus si adicias, et intellectum suis viribus atque robore destitutum insignem in Scepticismo morbum prodere, et voluntatem male affectam plerumque ancipitis mali causam esse, nobis non monentibus Lector intelliget, non modo nihil ad iuuandam philosophiam Scepticismum recentiori aetate contulisse, sed ne nomine quidem philosophiae, quae contrariam potius scientiam veri et boni innuit, esse dignum. Quod non partis studio nos, sed dictante veritate dicere, mali Scepticorum mores, dictatoria ambitio, tantum non omnes inter vulgi feces referens, risus amarus et cauillatio eorum, quae aliis sacro sancta sunt et fide dignissima, exemplum auctoritatis ineptissimum, et quae alia se voluntatis vitia prodere solent, luculenter euincunt. Cui hominum generi sua quidem felicitas non inuidenda est, ex orbe autem philosophico in intermundia Epicuri ablegandi sunt, vt suo genio sine philosophantium detrimento, sine cura et labore ibi queant indulgere.

